

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Sınıf Eğitimi Programı

İLKOKUL 3.SINIF ÖĞRENCİLERİ İÇİN DEĞERLERE YÖNELİK ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE UYGULAMALARI

Hülya ŞİPAR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Sınıf Eğitimi Programı

İLKOKUL 3.SINIF ÖĞRENCİLERİ İÇİN DEĞERLERE YÖNELİK ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE
UYGULAMALARI

PRACTICES OF PHILOSOPHY FOR CHILDREN ABOUT VALUES FOR PRIMARY
SCHOOL THE THIRD GRADE STUDENTS

Hülya ŞİPAR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

H¼lya ŞİPAR'ın hazırladığı "İlkokul 3.Sınıf Öğrencileri İçin Değerlere Y¼nelik ocuklar İçin Felsefe Uygulamaları" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalında Y¼ksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri BaŐkanı

Doç. Dr. Faruk MANAV

İmza

J¼ri Üyesi (Danışman)

Dr. Öğretim Üyesi Nihan
AKKOCAOğLU ÇAYIR

İmza

J¼ri Üyesi

Doç. Dr. Yalçın YALAKİ

İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisans¼st¼ Eğitim, Öğretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından 26 / 06 / 2024 tarihinde uygun gör¼lm¼Ő ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Hakkı MİRİCİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Bu araştırmanın amacı Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan kök değerlerden “Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı” kök değerleri üzerine hazırlanan felsefe etkinliklerinin öğrencilerin eylemlerine ve düşünme süreçlerine yansımalarının nasıl olduğunu ve bu etkinliklere yönelik sınıf öğretmeninin görüşlerini belirlemektir. Araştırma 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında Ankara ilinin Çankaya ilçesinde bulunan bir özel okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu ölçüt örnekleme yoluyla seçilmiştir. Araştırmanın katılımcılarını, çocuklar için felsefe öğretmenlik eğitimi alan 3.sınıf öğretmeni ve onun on yedi öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın deseni bütüncül tek durum çalışmasıdır. Uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan değerler odaklı ders planları sınıf öğretmeni tarafından uygulanmıştır. Uygulamalar toplam 8 haftada gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı katılımcı gözlemci olarak süreçte bulunmuştur. Veriler gözlem, görüşme ve doküman analizi yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla incelenmiştir. Araştırmanın bazı çocukların ahlaki durumlara daha esnek bir şekilde yaklaşmalarına ve bağlama duyarlı yargılara varmalarına, kavramlar arasında ilişki kurmalarına, kavramları tanımlamalarına ve kavramları sınıflandırmalarına katkı sağlamıştır. Ayrıca etkinliklerin, bazı çocukların değerlere yönelik düşüncelerini gözden geçirerek bu düşünceleriyle tutarlı eylemlerde bulunmalarında etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Sınıf öğretmeni de çocuklar için felsefenin öğrencilerin değerleri sorgulayarak içselleştirmelerinde ve eylemlerine yansıtımalarında etkili bir yöntem olduğunu ifade etmiştir.

Anahtar sözcükler: çocuklar için felsefe, değerler, değerler eğitimi, hayat bilgisi dersi, ilkokul.

Abstract

The purpose of this study is to determine how philosophy activities based on the core values of “Justice, Friendship, Honesty and Respect” included in the Life Sciences curriculum, reflect on student’s actions and thought processes, as well as the class teacher's opinions regarding these activities. The study was conducted in the 2022-2023 academic year at a private school located in the Çankaya district of Ankara. The study group was selected through criterion sampling. The participants of the study consisted of a third-grade teacher, who received training in philosophy for children, and her seventeen students. A qualitative research method was used in the study. The design of the study is a holistic single case study. Value-oriented lesson plans prepared in line with expert opinions were implemented by the class teacher. The implementations were carried out over a total of 8 weeks. The researcher participated as an observer in the process. Data were collected through observation, interviews and document analysis. The obtained data were analyzed using content analysis. The study found that some children approached moral situations more flexibly and made context-sensitive judgments, established relationships between concepts, defined concepts, and classified concepts. Additionally, it was concluded that the activities helped some children review their thoughts on values and act consistently with these thoughts. The class teacher also stated that philosophy for children is an effective method for students to internalize and reflect values in their actions by questioning them.

Keywords: philosophy for children, values, values education, life studies lesson, primary school.

Teşekkür

Üniversite eğitimim boyunca bana ilham kaynağı olan, yolumu aydınlatan, beni çocuklar için felsefeyle tanıştıran değerli danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR'a desteği ve emekleri için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Tez savunma sürecinde yanımda olan, değerli görüşleriyle araştırmama katkı sağlayan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Yalçın YALAKİ ve Doç. Dr. Faruk MANAV'a teşekkür ederim. Yüksek lisansa başlamam için beni yüreklendiren, derin bilgisini ve emeğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Mustafa Kemal ÖZTÜRK'e, uzman görüşü sunarak araştırmama katkı sağlayan değerli hocam Öğr. Gör. Sıddıka DEMİRTAŞ'a ve üniversite eğitimim boyunca engin bilgilerinden faydalandığım tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Verilerin toplanması sürecinde gönüllü katılımlarıyla araştırmaya katkı sağlayan sınıf öğretmenine ve öğrencilerine teşekkür ederim.

Bana öğretmenlik mesleğini sevdiren, ilkokuldan beri desteğini esirgemeyen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli sınıf öğretmenim Gül ARSLAN'a teşekkür ederim.

Bu süreçte beni cesaretlendiren, bana inanan, aramızda kilometreler olsa da her zaman yanımda hissettiğim canım arkadaşım Özge ŞAHİN'e ve ihtiyacım olduğu her an yanımda olan değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Her zaman arkamda olan, hayallerimi gerçekleştirmek için bana güç veren, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili babam İsmet ŞİPAR'a, annem Tülay ŞİPAR'a ve kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

İçindekiler

Kabul ve Onay.....	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Teşekkür.....	v
Tablolar Dizini.....	ix
Şekiller Dizini.....	x
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xi
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
Araştırma Soruları.....	3
Sayıltılar.....	3
Sınırlılıklar.....	3
Tanımlar.....	4
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	5
Değer Kavramı.....	5
Değerler Eğitimi.....	6
Çocuklar İçin Felsefe.....	12
Hayat Bilgisi.....	18
Değerler ve Çocuklar İçin Felsefe.....	21
İlgili Araştırmalar.....	22
Bölüm 3 Yöntem.....	27
Araştırmanın Türü.....	27
Katılımcılar.....	28
Araştırmacının Rolü.....	29
Veri Toplama Süreci ve Araçları.....	29

Verilerin Analizi	38
Geçerlik ve Güvenirlik	38
Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar	41
Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	41
İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	62
Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	72
Bölüm 5 Tartışma, Sonuç ve Öneriler	80
Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	80
İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç	84
Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç	87
Öneriler	91
Kaynaklar	93
EK-A: Veli Onam Formu.....	105
EK-B: Öğrenci Katılım Formu	108
EK-C: Öğretmen Katılım Formu	111
EK-D: Yarı Yapılandırılmış Gözlem Formu.....	114
EK-E: Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu.....	117
EK-F: Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu	119
EK-G: Ders Planları.....	121
EK-H: Günlük	133
EK-I: Değer Görüş Formları.....	134
EK-İ: Uzman Görüşü Formu	142
EK-J: Sınıf İçi Etkinlikler	146
EK-K: Araştırma İzin Onay Bildirimi.....	151
EK-L: Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi	152
EK-M: Etik Beyanı	153
EK-N: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	154

EK-O: Thesis/Dissertation Originality Report.....	155
EK-Ö: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	156

Tablolar Dizini

Tablo 1 <i>Lipman'ın Hazırladığı Çocuklar İçin Felsefe Programları</i>	14
Tablo 2 <i>Veri Toplama Araçları İle İlgili Bilgiler</i>	29
Tablo 3 <i>Ders Planlarının İçeriğine İlişkin Bilgiler</i>	30
Tablo 4 <i>Uygulama Sürecine İlişkin Zaman Çizelgesi</i>	33
Tablo 5 <i>Görüşmelerin Tarih ve Sürelerine İlişkin Bilgiler</i>	36

Şekiller Dizini

Şekil 1 <i>Değer Eğitiminde Yaklaşımlar</i>	8
Şekil 2 <i>Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Yapısı</i>	20
Şekil 3 <i>Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Oluşan Temalar</i>	41
Şekil 4 <i>İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Oluşan Temalar</i>	62
Şekil 5 <i>Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Oluşan Temalar</i>	72

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

IAPC: Çocuklar İçin Felsefeyi Geliştirme Enstitüsü

Bölüm 1

Giriş

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, araştırma soruları, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Değerler, toplumu oluşturan önemli unsurlardan biridir ve durağan değildir. Toplumun benimsediği değerler gelişen dünya ile değişime uğrayabilir. Değişen değerlerin, topluma yansiyarak daha iyi bir hale getirilmesi ve nesillere aktarılmasında değerler eğitimi önemli görülmektedir. Değerlerin eğitim yoluyla kazandırılması süreci eğitim amaçlarının belirlendiği müfredat geliştirme çalışmaları ve belirlenen müfredata uygun eğitim faaliyetleri ile mümkün olmaktadır (Kart ve Şimşek, 2020). Ülkemizde 2005 yılı müfredatında yapılandırmacı eğitim anlayışı benimsenerek köklü bir müfredat değişimi gerçekleştirilmiştir. 2005 yılındaki öğretim programını incelediğimizde ünitelerin açıklamalar kısmında “Doğrudan Verilecek Değerler” başlığında seçilen değerler belirtilmiştir. 2009 öğretim programında ise “Kişisel Nitelikler” başlığında değerlerin verildiği görülmektedir. 2010 yılında Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, valiliklere ve tüm ilk ve ortaokullara, değerler eğitimi ile ilgili faaliyetlerin ders içi ve ders dışında gerçekleştirilmesi için bir genelge yollamıştır (Cihan, 2014). Genelgede öğrencilerin değerlerin kazandırılması ve davranışa dönüştürülmesinin öneminden bahsedilmiş ve değerler eğitimine yönelik örnek etkinliklere yer verilmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2010). 2018 yılında öğretim programları yeniden değişikliğe uğramıştır. Her dersin öğretim programında “Değerlerimiz” başlığı kısmında kök değerlere yer verilmiştir. Ayrıca programda Trafik Güvenliği, Sosyal Bilgiler ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerine özgü değerlere de yer verildiği söylenebilir.

2005 yılından itibaren öğretim programlarında belirlenen değerler değişikliğe uğrasa da değerler eğitimi öğretim programlarında bulunmaya devam etmektedir (Erbaş

ve Başkurt, 2020). Öğretim programlarında yer alan değerlerin kazandırılmasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlar; değer telkini, değer açıklama, değer analizi, karakter eğitimi ve ikilem yaklaşımlarıdır. Erbaş ve Başkurt (2020) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin değerlerin kazandırılmasında en çok değer telkini yaklaşımının kullandıklarını ifade ederler. Değer telkini yaklaşımında, öğretmen öğrencilere değeri doğrudan vermekte ve verilen değer “mutlak doğru” olarak nitelendirilmektedir. Böylece değer öğrenciler tarafından sorgulanmamaktadır. Öğrencilerin yaşantılarından yola çıktıkları, değerler üzerine düşündükleri, sorular sordukları, arkadaşlarıyla tartıştıkları ve örnek durumlar eşliğinde değerlere farklı açılardan baktıkları bir öğrenme sürecine ihtiyaçları vardır. Bu öğrenme sürecini sağlayacak yöntemlerden biri de çocuklar için felsefe olabilir. Çocuklar için felsefe bir değeri telkin ederek kazandırılmasından ziyade değerleri irdelemeyi, değerlere farklı açılardan bakabilmeyi ve değerler üzerinde düşünmeyi sağlamaktadır (Akkocaoğlu Çayır, 2021). Değerler üzerine düşünmek, çocukların doğru ve yanlış ya da iyi ve kötü gibi temel ahlaki kavramları anlamalarına, ahlaki muhakeme yeteneklerini geliştirmelerine ve etik kararlar vermelerine yardımcı olur. Bu sebeple araştırmada da çocuklar için felsefe yöntemi odağa alınmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Değerler üzerine felsefi sorgulama süreci, çocukların ahlaki kavramları yüzeysel bir şekilde kabul etmek yerine derinlemesine anlamalarına, ahlaki ikilemler üzerine akıl yürüterek doğru kararlar vermelerine yardımcı olabilir. Bu araştırmada değerler üzerine hazırlanan çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların düşünme süreçlerine yansımaları çocukların ve öğretmenin bakış açısıyla derinlemesine incelemek amaçlanmıştır. Böylece çocuklar için felsefenin değerleri edindirmedeki rolüne ilişkin ipuçları bulmak da mümkün olacaktır. Çocuklar için felsefe ile değerlerin ilişkisine yönelik yeterli araştırmanın olmaması, yukarıdaki araştırmaların da işaret ettiği gibi değerlerle ilişkili etkili öğrenme yaşantılarının sunulamaması ve kök değerlerin felsefi açıdan ele alınmaya uygun olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Araştırmanın amacı Hayat Bilgisi öğretim programında

yer alan kök değerlerden “Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı” değerleri üzerine hazırlanan felsefe etkinliklerinin, öğrencilerin eylemlerine ve düşünme süreçlerine yansımalarının nasıl olduğunu ve sınıf öğretmenin bu etkinliklere yönelik görüşlerini belirlemektir.

Araştırma Soruları

1. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların düşünme süreçlerine yansımaları nasıldır?

2. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların eylemlerine yansımaları nasıldır?

3. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerlerin çocuklar için felsefe etkinlikleri ile ele alınmasına ilişkin öğretmen görüşleri nasıldır?

Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin değerlere ilişkin Ön Görüş ve Son Görüş formlarında yer alan sorulara içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmenin değerlerin ele alındığı çocuklar için felsefe etkinliklerine yönelik görüşlerinin içtenlikle ve dürüst bir şekilde cevap verdiği varsayılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin değerlerin ele alındığı çocuklar için felsefe etkinliklerine yönelik görüşlerinin içtenlikle ve dürüst bir şekilde cevap verdiği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma Ankara ilinde bulunan özel bir okulda çalışan 3.sınıf öğretmeni ve onun öğrencileri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Değer: Olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve fiilleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olana, olguya yüklediği nitelik (Cevizci, 2005).

Değerler Eğitimi: Değerler eğitimi, okullarda olumlu, etik, toplum yanlısı eğilimlerin gelişimini teşvik etmek için pedagojiler ve destekleyici yapılar oluşturma girişimidir (Berkowitz, 2011).

Çocuklar İçin Felsefe: Çocuklar için felsefe, uygun bir metinden, öyküden, bir gazete haberinden ya da günlük deneyimlerden hareketle var olan hakkında çocukların diyalog kurmaları ve tartışmaları yoluyla kavramları oluşturma, okuduklarıyla yaşadıkları deneyimleri birleştirerek değerlendirmeler yapmasıdır (Direk, 2013).

Düşünme Süreçleri: Bir sonuca varabilmek için bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanıp düşünce üretme (TDK, 2022) süreçleridir.

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Değer Kavramı

Değer kavramı psikoloji, sosyoloji, felsefe başta olmak üzere birçok bilim alanında kullanıldığı için alan yazında birden fazla tanımı mevcuttur. Kohlberg (1981), değeri bir şeyin yapılması mı yoksa kaçınılması mı gerektiği, doğru mu yanlış mı olduğu hakkındaki yargılar olarak belirtmiştir. Schwartz (1994) değer kavramını davranışların, kişilerin ve olayların seçiminde yol gösteren ve davranış biçimlerine ilişkin inanç olarak bahsedildiğini vurgular. Cevizci (2006) insanın nesne ya da bir durumla karşılaştığı anda, istek, gaye ve gereksinimine göre o varlığa atfetmiş olduğu anlam olarak tanımlar. Cüceloğlu (2018) ise değerleri insan yaşamının anlamlı olabilmesi için neyin iyi olduğunu, hangi davranışın doğru ve hangi ilişkinin adil olduğunu belirten inançlar olarak tanımlar. Yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak değerleri, insana özgü ve davranışlara yön veren genel ahlaki yargılar olarak tanımlamak mümkündür.

Alan yazında değerlerin farklı sınıflandırılmaları yer almaktadır. Spranger (1928), "Types of Men" kitabında insanları değerlerine göre farklı kişilik tiplerine ayırmıştır. Değerleri de bilimsel (teorik), estetik, ekonomik, sosyal, politik ve dini değer olmak üzere altı değer grubu şeklinde sınıflandırmıştır (Ünal, 1981; Güngör, 1993, Akt., Akbaş, 2004). Rokeach (1973) ise amaç ve araç şeklinde değerleri ikiye ayırmıştır. Amaç değerler; başarılı olma, barış, bilgelik, eşitlik, dostluk, mutluluk, özgürlük gibi kişisel ve sosyal değerlerden; araç değerler ise affedici, bağımsız olma, cesaretli, yardımsever gibi ahlaki değerlerden oluşmaktadır (Rokeach, 1973). Değerleri sınıflayan diğer isim ise Schwartz olmuştur. Schwartz, Rokeach'ın sınıfladığı değerlerde değişiklikler yaparak değerleri on gruba ayırmıştır (Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Bu on temel değer grubu; uyarılımlık, güç, özyönelim, başarı, hazcılık, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyuma ve güvenlik şeklindedir (Schwartz, 1992). Değerleri sınıflayan bir başka isim ise Lickona olmuştur.

Lickona (1991) ahlaki ve ahlaki olmayan değerler şeklinde değerleri ikiye ayırmıştır. Toplumdan topluma ve insandan insana değerler farklılık gösterse de yaygın olarak kullanılan evrensel değerler de vardır. Kinnier, Kernes ve Dautheribes (2000) yaptıkları çalışmada evrensel ahlaki değerlerin bir listesini çıkarmıştır. Bu değerler şunlardır: Kendine saygı, benmerkezci olmama, gerçeği ve adaleti arama, kendini koruma, yardım etme, saygılı olma, başkalarına zarar vermeme, canlıları koruma, davranışlardan sorumlu olma.

Değerler Eğitimi

Değerler doğuştan gelmez. Gözlem ve etkileşim sonucunda insanlar kendi değerlerini oluşturur. İnsanlar kendi değerlerini oluştururken birçok faktörlerden de etkilenir. Kişinin yaşadığı toplum, aile, eğitim kurumları, medya bu faktörlerden birkaçıdır. Aile, değerlerin oluşmasında en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir. Çünkü değerlerin kazandırılması ilk olarak ailede başlar. Aile, kişiye neyin doğru neyin yanlış, neyin iyi neyin kötü olduğuna dair değer yargılarını yansıtır. Kişi ise bu yargıları benimser ve davranışa dönüştürür. Aileden sonra ise okulların değerlerin kazandırılmasında etkili bir rolü vardır. Çünkü eğitimin en önemli amaçlarından biri toplumun değer yargılarını yeni kuşaklara aktarmaktır (Şahin, 2010). Eğitim, öğrencilerin sadece bilişsel yönlerini geliştirmeyi değil duyuşsal yönlerinin de gelişmesini amaçlamaktadır. Duyuşsal boyutun bir ögesi de değerlerdir. Gellel (2010) eğitimin bilişsel boyutunun duygular, ilişkiler, tutumlar ve değerler ile denge kurabiliyorsa amacına ulaştığından bahsetmektedir. Bu amaca ulaşabilmek için değerler okullarda kazandırılması gereken önemli unsurlar haline gelmiştir. Değerler eğitimi, öğrenme yaşantıları aracılığıyla bireye değer kazandırma sürecidir (Izgar, 2020). Bireylere değer kazandırma süreci kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Geleneklerine bağlı kültürlerin değerler eğitimi daha çok kuralları ezberleme ve telkin ile gerçekleşirken demokratik toplumlar, demokratik değerleri özgür bir ortamda içselleştiren yurttaşlara gereksinim duyar (Öztürk, 2012).

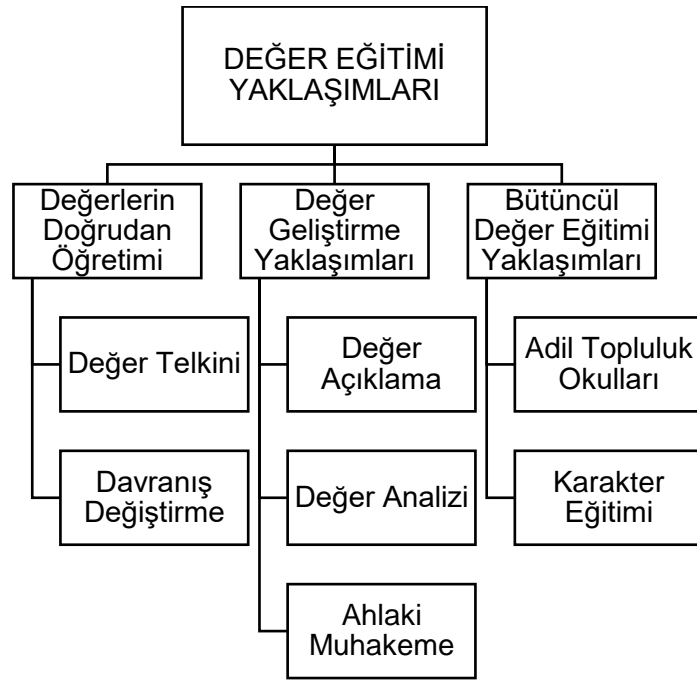
Değerler eğitiminin öğrencilere güçlü pozitif ilişkiler, öğrenmeye olumlu eğilimler, öğrenmeyi sevmeyi öğrenmek, duygusal ve ruhsal alanın iyileştigiine yönelik olumlu etkileri bulunmaktadır (Lovat, 2009). Bu olumlu etkilerinden dolayı dünyada da eğitim programında değerlere yer verildiği görülmektedir. Ülkemizin Milli Eğitim Temel Kanunu'nun (1973) genel amaçlarında yer alan "Türk Milleti'nin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren" ifadesi çocuklara değerlerin kazandırılması gerektiğine yönelik önemi göstermektedir. Ayrıca ülkemizdeki öğretim programları incelendiğinde özellikle 2005 yılından itibaren yapılandırmacı eğitim anlayışının benimsenmesiyle değerlerin kazandırılmasına daha çok önem verilmiştir. 2018 yılına ait her dersin öğretim programına bakıldığında "Değerlerimiz" başlığı kısmında kök değerlere yer verilmesi ve Trafik Güvenliği, Sosyal Bilgiler ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerine özgü değerlerin yer alması değerlere verilen önemi kanıtlamaktadır. Değerler eğitiminin önemi programlara yansıdığı gibi Millî Eğitim Şûralarına da yansımaktadır. Millî Eğitim Şûraları, değerler eğitimine son yıllarda daha çok ağırlık vermektedir (Keskin ve Yazar, 2018). 20. Millî Eğitim Şûrası, 1 Aralık 2021'de gerçekleştirilmiştir. Şûrada okul öncesi öğretim programında ahlak, din ve değerler eğitiminin çocuğun gelişim düzeyi dikkate alınarak verilmesine yönelik karar kabul edilmiştir (MEB, 2021). Bu bilgiler ülkemizde benimsenen eğitim anlayışının değerler eğitimine verdiği önemi göstermektedir.

Değerler Eğitiminde Yaklaşımlar

Öğrencilerin değerleri içselleştirebilmesi için alan yazında değerler öğretimi ile farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlara aşağıdaki şekilde yer verilmiştir (Koç, 2021).

Şekil 1

Değer Eğitiminde Yaklaşımlar

Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı. Bu yaklaşım öğretmen merkezlidir. Telkin ve davranış değiştirme yaklaşımı olarak ikiye ayrılır.

a. Telkin Yaklaşımı.: Yetişkinler tarafından, öğrencilerin neyi öğrenip neyi öğrenmeyeceğini sorgulama olmadan öğretilmesi sürecine dayanır (Ulusoy ve Dilmaç, 2020). Bu yaklaşım öğrencilere kabul edilmiş ahlaki değerleri aktararak bu değerleri benimsemelerini amaçlar. Öğrenciler bu değerleri sorgulamadan benimsemektedir. Şiir, öykü, fabl, özlü sözler ve biyografiler yöntem olarak kullanılmaktadır. Okullarda sıklıkla telkin yaklaşımı karşımıza çıkmaktadır.

b. Davranış Değiştirme Yaklaşımı.: Bu yaklaşım davranışçı öğrenme kuramlarına dayanmaktadır. Öğrenciler istenen değeri (yardım etme, saygılı olma vs.) uyguladıklarında onlara pekiştireçler verilir. Öğrencilerin değerlerle ilgili çelişkili olmayan davranış gösterebilmesi için amacın ve ölçütün belirlenmesi, yöntemin seçilerek uygulanması, bu yöntemin değerlendirilmesi ve gereken durumlarda da tekrar etmesi şeklinde beş basamaktan oluşur (Sarı, 2007).

Değer Geliştirme Yaklaşımları. Bu yaklaşımlar bilişsel-gelişimsel kuramlara dayanmaktadır. Amaç öğrenciye sorgulamadan bir değeri aşılama yerine çocukların değerleri içselleştirirken daha aktif olmalarını sağlamaktır.

a. Değer Açıklama. Öğrencileri zorlamadan seçme, ödüllendirme ve hareket olmak üzere üç aşamadan oluşan bir değer kazandırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda öğrenci değerlerin kazandırılması sürecinde doğrudan öğretim yaklaşımlarına göre daha aktiftir. Öğrenciden beklenen davranış kendi değerler sistemini inşa etmesidir. Öğretmenin rolü ise öğrenciye müdahale etmeden öğrencinin kendi değerlerinin farkına varmasını sağlamaktır. Büyük ve küçük grup tartışmaları, bireysel çalışmalar, rol oynama vb. yöntemler bu yaklaşımda kullanılmaktadır (Superka ve Johnson, 1975).

Raths, Harmin ve Simon (1978) değer açıklama yaklaşımında değer edinmenin başarılı olabilmesi için üç farklı basamağın yer alması gerektiğini söylemektedir. Bu basamaklar şu şekildedir (akt.,Ulusoy ve Dilmaç, 2020).

A. Seçme

1. Çocukları değerleri seçmek için cesaretlendirme.
2. Değerler belirginleştirildiğinde alternatif seçenekler sunarak yardımcı olmak.
3. Alternatif seçeneklerin değerlendirmelerinde yardımcı olmak.

B. Ödüllendirme

1. Yapılan seçimle ilgili mutlu olma.
2. Yapılan seçimin onaylanması için fırsat verme.

C. Davranmak

1. Seçilmiş olan değerle yaşamdaki değer yargıları arasında çelişkisiz davranma.
2. Çocukların bu davranışları tekrarlamalarına yardımcı olma.

b. Değer Analizi (Değer Çözümleme). Değer analiz yaklaşımı, Amerikan Sosyal Bilimler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın amacı

öğrencilerin değerler konusunda mantıksal düşünerek bilimsel araştırma sürecini kullanmalarını teşvik etmektir. Bir sorunla karşılaşan öğrenci sorunu tanımlar, araştırır, bilgi toplar, elde ettiği verilerle değeri analiz eder (Yazar ve Tatal, 2020). Böylelikle öğrenci değerler hakkında karar verirken bilimsel araştırma sürecini kullanır. Bu yaklaşımda kullanılan yöntemler ise sosyal problemlere yönelik bireysel ve grup çalışmaları ve sınıf içi sokratik tartışmalardır (Superka ve Johnson, 1975).

Doğanay (2006) değer analiz aşamalarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Değer sorunun belirlenmesi
2. Bu sorunun netleştirilmesi
3. Sorunla ilgili bilgi ve delil elde etme
4. Elde edilen bilgi ve delillerin doğruluğunu değerlendirme
5. Muhtemel çözüm yollarını tespit etme
6. Çözüm yollarının her birinin muhtemel sonuçlarını belirleme ve değerlendirme
7. Alternatifler arasından birini tercih etme
8. Seçilen öneriye göre harekete geçme.

c. Ahlaki Muhakeme (Ahlaki İkilem Tartışması). Diğer bir değer öğretimi yaklaşımı ise ahlaki muhakeme yaklaşımıdır. Bu değer yaklaşımı Kohlberg'in ahlak gelişimi kuramına dayanmaktadır. Amacı, bireylere muhakeme yaptırarak değerlerin öğretilmesidir. Ahlaki sorunların nasıl çözüleceği konusunda anlaşmazlıkların yaşanması ile açık uçlu ahlaki ikilemlerin yaşanması sağlanır (Yazar ve Tatal, 2020). Bu ikilemler genelde hikâyeler yoluyla oluşturulmaktadır. Kullanılan yöntemler ise genellikle örnek olay, küçük ve büyük grup tartışmaları olmaktadır.

Bütüncül Değer Eğitimi Yaklaşımları. Bütüncül değer yaklaşımları, değerler eğitiminin derslerle ya da farklı yöntemlerle kazandırılmasının yeterli olmadığı düşünülerek

değerlerin okul kültürü ile iç içe olmasıyla kazandırılmasının daha etkili olacağı düşüncesinden ortaya çıkmıştır.

a. Adil Topluluk Okulları. Adil topluluk okulları, ahlaki ikilem yaklaşımının yetersiz olduğu düşünülerek Kohlberg ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. Bu okullarda geliştirebilir ve sürdürülebilir okul normlarının oluşturulmasına, okul yönetimi, öğretmenler, öğrenciler dahil edilir ve sorumlulukların herkes tarafından paylaşıldığı demokratik okul süreci oluşturulmaya çalışılır (Kurtdede Fidan, 2019). Bu yaklaşım öğretmenlerin demokratik bir ortam oluşturarak katılımcı demokrasini sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Oser (2014) bu yaklaşımın, iki amacından birinin öğrencilerin ahlaki gelişimini teşvik ettiğini, diğerinin de okulun atmosferini ahlaki bir topluma dönüştürmek olduğunu söylemektedir.

b. Karakter Eğitimi. Tarihte yer alan birçok filozof karakter eğitiminin önemine vurgu yapan çeşitli düşüncelere sahip olmuştur. Platon, Aristo, Kant ve Dewey bunlardan birkaçıdır. Karakter eğitimi ABD’de sistemli hale getiren ilk isim ise Thomas Lickona’dır. Bu yaklaşım değerlerin öğretilmesinde okulların ve öğretmenlerin doğrudan rol alarak daha etkin olmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Ekşi, 2003). Karakter eğitimi, erdemli insan ve toplum oluşturabilmek için verilen çabalardan oluşmaktadır (Lickona, 1991). Battistich (2005), karakter eğitimi okul hayatının bütün boyutlarını dikkatlice kullanılarak en uygun karakter gelişiminin sağlanması olarak, Kirschenbaum (1995) ise karakter eğitimi insanın kendi değerlerini oluşturup, bu değerlere uygun yaşayabilmesine yardımcı olan yaklaşım olarak açıklamaktadır. Karakter eğitiminde yer alan temel ilkeler aşağıda yer almaktadır (Lickona ve diğerleri, 2007).

- Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olarak temel ahlaki değerleri teşvik eder. Bu değerler dürüstlük, adalet, sorumluluk, saygı gibi toplumlar tarafından kabul edilen değerlerdir.
- Karakter duyguyu, düşünmeyi ve davranışı içerecek bir biçimde detaylı tanımlanmalıdır.
- Karakter eğitimi, okul hayatında kasıtlı bir şekilde değer edinmeyi destekleyen kapsamlı bir yaklaşımda olmalıdır.
- Okul hümanist ve şefkatli bir topluluk olmalıdır.
- Okul öğrencilere ahlaki gelişim için fırsat sunar.
- Karakter eğitimi, öğrencilerin karakterlerini geliştiren ve başarılı olmayı sağlayan bir müfredata sahiptir.
- Öğrencilerin motivasyonunu sağlamaya çalışır.
- Tüm okul personeli, karakter eğitimi için sorumlulukları paylaşan ve öğrencilere rehberlik eden temel değerlere bağlı bir ahlak topluluğu olmalıdır.
- Okul, ebeveynleri ve toplum üyelerini ortak bir çabaya dahil eder.

Alan yazında değerlerin uygulanmasında değer yaklaşımların yanı sıra farklı yöntemler ve teknikler de uygulanmaktadır. Örnek olay, yaratıcı drama, grup tartışmaları, dijital öykü bunlardan birkaçıdır. Çocuklar için felsefe de değerlerin içselleştirilmesi için kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuklar İçin Felsefe

Felsefe, düşünce tarihinin başlangıcından günümüze kadar gelen bir disiplindir. Bu kadar geçmişi olan bir alanı tek bir tanımla sınırlandırmak mümkün değildir. Aksine felsefe, sürekli bir tanım bulma arayışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle

felsefenin ne olduğuna yönelik birçok düşünce yer almaktadır. Platon' göre felsefe gerçekliğin hakiki doğası anlamak, Descartes'a göre felsefe bilgelik yolunda yürümektir (Koç,2009). Farabi felsefeyi “var olmaları bakımından varlıkların bilinmesidir” şeklinde tanımlamıştır (Yazıcı, 2017). Kant, felsefeyi akla dayalı nedenlerle açıklamak için her türlü düşünme etkinliği olarak tanımlarken (Arslan, 1989), Cevizci (2012) kişinin hayatına her yönden olumlu katkılar yapmaya aday bir kültür ögesi ya da düşünme faaliyeti şeklinde tanımlar. Koç (2009) felsefeyi felsefe yapan şeyin sorular sorabilme ve problem görebilme şeklinde ifade ederken, Çotuksöken'e (2012) göre felsefe düşünme üzerine düşündürmektir. Wartenberg (2018) ise felsefeyi, insanın varoluşunun temel sorunlarını ele alan entelektüel bir disiplin şeklinde tanımlamıştır.

Felsefeye dair farklı tanımlar olsa da sorgulama sürecinin felsefenin önemli bir ögesi olduğu söylenebilir. Çünkü felsefe, “Neden?” sorusu ile başlamaktadır. Bu sorgulama süreci felsefeye yabancı olan kişiler tarafından “soyut ve zor” olarak görüldüğü için sadece yetişkinlerin yapabileceğini ve çocukların yetişkinler gibi felsefi konuları değerlendirecek kapasitede olmadığını savunmaktadır (Lone, 2017). Oysaki çocuklar da küçük yaşlardan itibaren çevrelerinde var olan olayları, kavramları sorgulamaya başlamaktadır. “Tanrı gerçekten var mı?”, “Zaman niye böyle işler?”, “Rüyalar gerçek mi değil mi?”, “Hayatın anlamı nedir?” gibi “büyük sorular” sorarlar (Lone, 2017). Çocukların sorduğu bu sorular okula başladıklarında gittikçe azalır. Çünkü okullar, yanıtı herkes tarafından kabul edilen soruları sormaktadır. Bu nedenle çocukları, çocuklar için felsefeyle erken yaşlarda tanıştırmak önemlidir.

Çocuk felsefesi kavramını ilk kez 1953 yılında Karl Jaspers kullanmıştır. Almanca “Philosophie für Kinder”, İngilizce “Philosophy for Children” olan terim, “felsefe” ve “çocuk” kelimelerinden oluşmaktadır (Karakaya, 2006). Türkçede kullanımı ise “Çocuklar İçin Felsefe” şeklindedir. Çocuklar için felsefenin de tıpkı felsefe gibi farklı tanımları bulunmaktadır. Lipman (2003), çocuklar için felsefeyi “akıl yürütmeyi ve yargılamayı içeren öğrenci yetiştirme amacıyla uygulanan felsefe” olarak tanımlar. Direk (2013) çocuklar için

felsefeyi; uygun bir metinden, öyküden ya da günlük deneyimlerden hareketle var olan hakkında çocukların diyaloglar kurarak ve tartışarak kavramları inşa etmesi, okuduklarıyla yaşadıkları deneyimleri birleştirerek değerlendirmeler yapması şeklinde tanımlanmaktadır.

Çocuklar için felsefenin temeli Columbia Üniversitesinde bir felsefe profesörü olan Lipman tarafından atılmıştır. Lipman, felsefe çalışmaları yaparken ilkokul beşinci sınıf öğrencilerine hikâyeler okumuş ve hikâyelerle ilgili sorular üzerine çocuklarla birlikte tartışmıştır (Karakaya, 2006). Bu çalışmalardan sonra çocuklar için felsefeye yönelik programlar geliştirmeye yönelerek felsefi içerikli hikâyeler ve öğretmenler için kılavuz kitaplar yazmıştır. Çocuklar için felsefe programının geliştirilmesi ve öğretmen eğitimi için de New Jersey’de bulunan Montclair Üniversitesinde Çocuklar İçin Felsefeyi Geliştirme Enstitüsünü (IAPC) kurmuştur. Lipman, burada çocuklarla sadece diyalog ve tartışma yoluyla felsefe etkinliklerinin yapılmadığını, çocuk kitapları, masallar, fotoğraflar, resimler gibi farklı edebi ve sanatsal türlerle de felsefenin yapılabileceğini ifade etmiştir (Büyükdüvenci, 2008). Lipman çocuklar için felsefe programını oluştururken Vygotsky ve Lipman’ın “düşünme” üzerine olan yaklaşımlarını benimsemiş ve programı bu doğrultuda oluşturmuştur. Lipman’ın hazırladığı bu program Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Lipman’ın Hazırladığı Çocuklar İçin Felsefe Programları

Sınıf Düzeyleri	Hikâye İsmi	Öğretim Kılavuzu	İçerik
1.	Elfie	Birlikte düşünme oluşturma	Akıl Yürütme
2. ve 3.	Kio ve Gus	Dünyayı merak etme	Doğa Felsefesi
3. ve 4.	Pixie	Anlamı arama	Dil Felsefesi
4.5. ve 6.	Nous	Karar verme	Etik
5. ve 6.	Harry Stottlemeier’s Discovery	Felsefi sorgulamalar	Akıl Yürütme
7. ve 8.	Lisa	Etik sorgulamalar	Etik
9. ve 10.	Suki	Neden ve nasıl	Sanat Felsefesi

Kaynak: *Institute for the Advancement of Philosophy for Children (IAPC)*

(15.05.2024).

Çocuklar İçin Felsefenin Amaçları

Lipman (2003), çocuklar için felsefenin amaçlarını; eleştirel düşünme yeteneğini geliştirme, akıl yürütme becerisini geliştirme, etik değerleri destekleme, yaratıcılığı ve benlik bilincini geliştirme şeklinde ifade etmektedir. UNESCO ise (2007) çocuklar için felsefenin amaçlarını aşağıda yer alan altı madde ile belirtmiştir:

- Bağımsız düşünme
- Düşünceli birey olabilme
- Tartışma ve konuşma becerilerini geliştirme
- Kişisel gelişime yardımcı olma
- Felsefeyi kavram haline getirebilme
- Özel yöntemler oluşturma

Direk (2002)'e göre çocuklar için felsefe, okuma, soru sorma gibi uygulamalarla çocukların dil kullanma ve düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir alandır. Çotuksöken (2013) Türkiye'de ve dünyada çocuklar için felsefenin çocukların daha sağlıklı düşünmesini ve düşündüklerini doğru bir şekilde ifade etmesine yardımcı olması amacıyla başlatıldığını ifade ederken, Millett ve Tapper (2012) çocuklar için felsefenin yalnızca bilişsel yönden değil aynı zamanda çocuklara etik anlamda da katkı sağlama amacının olduğunu söylemektedir. Costa (2014), çocuklar için felsefenin diyaloglarla yaratıcı ve etik düşünceyi geliştirdiğini ifade etmektedir. Boyraz (2022) ise öğrencilerin düşünüp, düşüncelerini birbirleriyle paylaşmasını, düşündüklerini gerekçelerle açıklamasını ve düşüncelerinin üzerine yeni düşünceler oluşturmalarını amaçlayan bir alan olduğunu ifade etmektedir. Bu düşüncelerden yola çıkarak çocuklar için felsefenin amaçları; dil, eleştirel,

yaratıcı ve düşünme becerilerini geliştirme, ahlaki gelişimi destekleme ve demokratik bilinci oluşturma şeklinde yorumlanabilir.

Çocuklar İçin Felsefenin İçeriği

Çocuklar için felsefede felsefenin varlık, değer ve bilgi alanlarına yönelik pek çok kavram incelenebilir (Akkocaoğlu Çayır, 2015). Çocuklar için felsefe, sadece bu alanlarla da sınırlı kalmaz. Toplumunu ilgilendiren birçok konu ve problemleri de ele almaktadır (Cam, 2014). Çocuklar, adalet, özgürlük, mutluluk, iyi ve kötü, bilgi gibi günlük hayatlarında var olan kavramları felsefe sayesinde derinlemesine inceleme ve sorgulama fırsatı bulmaktadır.

Bu kavramlar genellikle resimli kitaplarda yer alan hikâyeler aracılığıyla çocuklara sunulmaktadır. Resimli kitapların tercih edilmesinin birçok sebebi vardır. Resimli kitaplar çocukların ilgisini çeken ve merak uyandıran araçlardır. Bu kitaplarda yer alan hikâyeler genellikle kısa olduğu için felsefe oturumları için idealdir (Haynes ve Muris, 2001). Ayrıca bu kitaplar resimlerle sunulduğu için çocukların kavramları somutlaştırmasına katkı sağlamaktadır.

Resimli çocuk kitaplarının yanı sıra müzikler, nesnelere, düşünce deneyleri (Haynes ve Muris, 2016), şiirler, gazete haberleri (Akkocaoğlu Çayır, 2015), mitolojik hikâyeler, hikâyeleştirilmiş olaylar, illüstrasyonlar (Dikmelik, 2022) ve çizgi filmler (Boyras, 2022) kullanılabilir. Uyarıcı seçiminde önemli olan kısım; çocukların gelişim dönemlerine uygun ve anlamlı felsefi soru, kavram ya da durumu içermesidir.

Çocuklar İçin Felsefede Öğrenme Süreci

Murris (2008) çocuklar için felsefenin Sokrates'in soruşturma yönteminden ilham aldığını söylemektedir. Sokratik yöntem, öğrencinin belli bir konuyla ilgili var olan bilgilerinden yola çıkarak, yeni bilgilere ulaşabilmesini soru cevap tekniği ile kullanılarak, öğretmen ve öğrenci işbirliğinden oluşan bir yöntemdir (Aydın, 1993). Bu yöntemin amacı, öğrencilerin pasif bir şekilde bilgiyi kabul etmek yerine günlük hayat deneyimlerinden yola

çıkarak derinlemesine düşünmelerini sağlamaktır. Çocuklar için felsefe de Sokratik yöntem gibi kişilerin günlük hayat deneyimlerinden yola çıkarak belirlenen kavramı özelden genele doğru tanımlamaya çalışır (Tunç, 2017). Çocuklar için felsefe dersinde, farklı uyarıcılarla, en uygun şekilde sorulan sorularla ve Sokratik yöntemle, gömülen felsefe uyandırılmaya çalışılır (Taşdelen, 2014). Bu etkinlik de çocuklar için felsefenin önemli bir kısmını oluşturur. Çocuklar için felsefe eğitiminde başka yöntemler de kullanılmaktadır. Münazara, beyin fırtınası, soru cevap, oyunlar, yaratıcı drama bu yöntemlerden bazılarıdır.

Çocuklar İçin Felsefede Değerlendirme

Çocuklar için felsefede değerlendirme, üç farklı şekilde olabilir. Bunlardan ilkinde öğretmenler kendilerini değerlendirebilir. İkinci olarak öğrenciler öğretmenlerini değerlendirebilir. Üçüncü olarak ise öğrenciler birbirlerini değerlendirebilir. Bu değerlendirme sürecinde çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Fisher (2013) öğretmenin öğrencilerin diyalog becerilerini değerlendirilmesi için eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, katılım, işbirliği, sorgulama ve değerlendirme başlıklarından oluşan bir değerlendirme formu oluşturmuştur. Ayrıca öğretmen gözlem formları, öz değerlendirme formları, öğrenci günlükleri, değerlendirme kartları da değerlendirme sürecinde kullanılan bazı araçlardır (Akkocaoğlu Çayır, 2021). Değerlendirme süreci sayesinde eksiklikler belirlenir ve bir sonraki etkinliğe ışık tutularak daha verimli olması sağlanır.

Çocuklar için felsefe, öğrencilerin düşünme süreçlerinin gelişmesine katkı sağlayan bir yöntemdir. Düşünme süreçlerinin geliştirilmesi eğitim programlarının temel amacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple çocuklar için felsefe, öğretim programlarındaki derslerle ilişkilendirerek ya da ayrı bir ders olarak kullanılabilir. Türkçe dersinde dinleme ve konuşma kazanımları, Matematik dersinde sayı, sıfır, zaman kavramları, Görsel Sanatlar dersinde estetik ve sanat eserinin yorumlanması, Fen Bilimleri dersinde doğa, hayvan, çevre ilişkisine yönelik kazanımlar çocuklar için felsefe ile uygulanabilmektedir (Akkocaoğlu Çayır, 2021). Çocuklar için felsefe bir yöntem olarak Hayat Bilgisi dersinde

de kullanılabilir. Kaya (2020), yaptığı araştırmada çocuklar için felsefe oturumlarıyla bütünleşmiş Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinin çocuklarda öz farkındalık ve kavram üzerine düşünme gibi becerilerine yönelik olumlu katkısının olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Akan (2022) Hayat Bilgisi dersi kapsamında “Doğada Hayat” ve “Ülkemizde Hayat” temalarını çocuklar için felsefe etkinlikleri ile uygulamıştır. Araştırma sonunda çocuklar için felsefenin bireylerin sağlıklı seçim yapma, analiz etme, iletişim kurabilme, çevreye uyum sağlama, sorumluluk alma, değer kavramını içselleştirme, zorlu süreçleri kabul edip esnek düşünme becerisini kazanmada destek olduğunu ifade etmektedir.

Hayat Bilgisi

Hayat Bilgisi, ilkokulun ilk üç yılında yer alan bir derstir. Kaymakçı'ya (2019) göre Hayat Bilgisi dersi çocuk merkezlidir ve disiplinler arası etkileşimle sosyal ve doğa bilimlerini içeren, çocuğun iyi yurttaş olmasını sağlayacak bilgi, beceri ve değerlerle donatan mihver ders, Şimşek'e (2014) ise birçok alana özgü bilgi, beceri, tutum ve değerleri içeren ders olarak tanımlamaktadır. Karabağ'a (2009) göre ise bu ders çocuğun ruh halini göz önünde bulundurarak farklı disiplinlerin birleşiminden oluşturulan, çocuğu hayata hazırlayan bir öğretim programıdır. Yapılan tanımlardan yola çıkarak Hayat Bilgisi dersinin birçok disiplin ile ilişkilendirilen ve günlük hayatla ilgili konuları barındıran bir ders olduğu söylenebilir.

Hayat Bilgisi ve Çocuklar İçin Felsefe

Hayat Bilgisi, çocuklar için felsefe alanıyla da ilişkilendirilen bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu iki alanın birçok ortak yönü bulunmaktadır. Hayat Bilgisi dersi, öğrencilere günlük yaşamda ihtiyaç duyacakları pratik bilgi ve becerileri kazandırmaya çalışmaktadır. Özkan Elgün ve Uysal (2022) problem çözme, karar verme, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerinin Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan kazanımlarında en çok yer alan beceriler olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde

çocuklar için felsefe de düşünme becerilerinin günlük hayata uygulanmasına katkı sağlamaktadır. Işıklar (2019) çocuklar için felsefe yönteminin problem çözme ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiğini söylemektedir. Diğer bir ortak yönleri ise her iki alanın da çocuklarda empati ve iletişim becerilerini geliştirmektir. Sigurborsdottir (1998) yaptığı araştırmada, 3 ile 6 yaş arasındaki çocuklara uyguladığı “çocuklarla felsefe” programından sonra çocukların daha iyi iletişim kurduğu sonucuna ulaşmıştır. Öztürk (2015) ise çalışmasında Hayat Bilgisi dersinde yer alan becerilerinin kazanılma durumunu sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre incelemiştir ve araştırmanın sonunda öğretmenler bu dersin iletişim becerileri kazandırdığını ifade etmiştir. Bu çalışmalar her iki alanın da çocukların iletişim becerilerine katkı sağladığı görüşünü desteklemektedir.

Bir başka ortak yönleri ise değerler konusudur. Hayat Bilgisi dersi öğrencilere doğru ve yanlış davranışları ayırt etmeleri konusunda rehberlik etmektedir. Çocuklar için felsefe ise değerlerin tartışılmasını sağlamak ve öğrencilerin kendi değer sistemlerini oluşturmalarına yardımcı olmaktadır. Bu ortak özellikler, Hayat Bilgisi dersi ile çocuklar için felsefenin birbirini tamamlayan ve destekleyen iki alan olduğunu göstermektedir.

Hayat Bilgisi ve Değerler

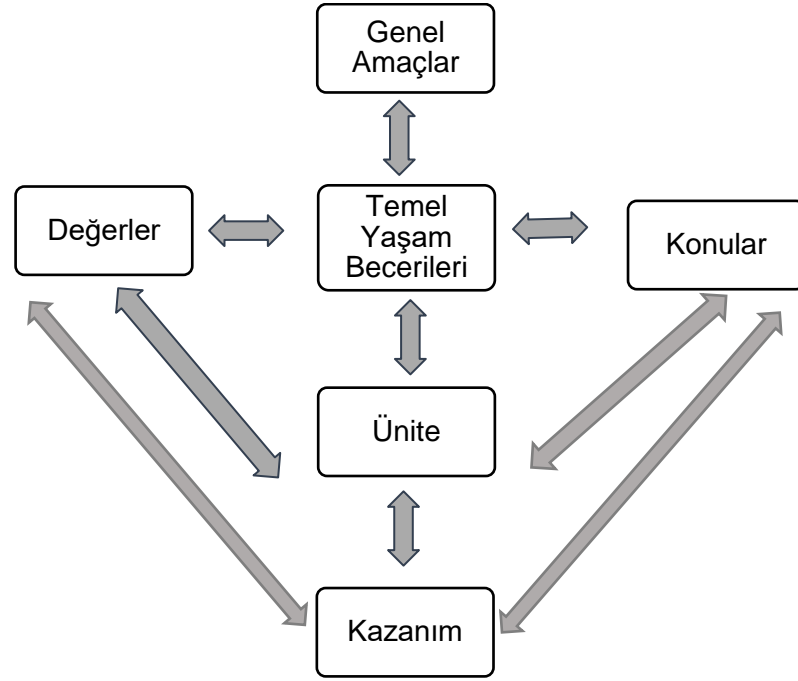
Hayat Bilgisi dersinde yer alan kavramlardan biri de değerlerdir. Değerler kavramı, Hayat Bilgisi dersinde önemli bir role sahiptir. Çünkü Hayat Bilgisi dersinin amacı öğrencilere birey, toplum ve doğa kapsamında temel bilgi, beceri ve değerler kazandırmaktır (MEB, 2018). Hayat Bilgisi dersinin özel amaçları incelendiğinde değerlere verilen önem açık bir şekilde görülmektedir. Bu amaçların bir kısmı şu şekildedir:

- Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur.
- Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir.
- Ülkesini sever, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur (MEB, 2018).

Ayrıca programın yapısında değerlerin yer aldığı görülmektedir. Programın yapısı Şekil 2’de sunulmaktadır.

Şekil 2

Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın Yapısı

Kaynak: (MEB, 2018).

Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda değerlerle ilgili kazanımlar da bulunmaktadır.

Bu kazanımlar şu şekildedir:

- HB.2.1.2. Bireysel farklılıklara saygı duyar.
- HB.1.2.2. Aile hayatının önemini kavrar.

Aileyi bir arada tutan değerlerle (sevgi, saygı, bağlılık, şefkat, vefa vb.) aile içi iş birliği ve dayanışmanın aile düzenine katkıları üzerinde durulur.

- HB.2.2.2. Akrabalık ilişkilerinin önemini kavrar.

Akrabaları bir arada tutan değerlerle (sevgi, saygı, bağlılık, şefkat, vefa vb.), iş birliği ve dayanışmanın akrabalık ilişkilerine katkıları üzerinde durulur.

- HB.2.5.7. Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların yaşam şekillerine ve alışkanlıklarına saygı duyar.

- HB.3.1.4. Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar.

Arkadaşlık bağlarının oluşturulması, korunması, güçlendirilmesi ve dostluğa dönüştürülmesine aracı olacak tutum ve değerlerin (saygı, dayanışma, birbirinin sorunlarına karşı duyarlılık, karşılıklı zarafet, güven ve kibarlık vb.) üzerinde durulur (MEB, 2018).

Programda değerlerin önemi görülmekte fakat bu değerlerin nasıl uygulanmasına yönelik açıklamalar bulunmamaktadır. Akkocaoğlu Çayır (2021) çocuklar için felsefenin değerler ve düşünme eğitimi, insan hakları, vatandaşlık ve demokrasi eğitimi gibi alanlarda etkili öğrenme ortamları sunabileceğinden bahsetmektedir.

Değerler ve Çocuklar İçin Felsefe

Eğitim süreci, bireylerin ahlaki ve sosyal değerleri edinmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Lickona, 1991). Bu rol sebebiyle değerlerin nasıl kazandırılmasına yönelik sorular da önem kazanmaktadır. Bu bağlamda çocuklar için felsefe, değerlerin benimsenmesi ve içselleştirilmesi sürecinde etkili bir yöntem olarak görülmektedir. Bu yöntem, çocukların düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlar ve onları etik ve demokratik vatandaşlar olmaya teşvik eder (Gregory, 2008). Lipman (2023) çocuklar için felsefenin, felsefi sorgulamalar ile çocukların etik gelişimine katkıda bulunmak amacıyla felsefi soruşturmaları dâhil eden tek alan olduğunu öne sürmektedir.

Çocuklar için felsefe, öğrencilerin adalet, dürüstlük, saygı ve sorumluluk gibi birçok değeri derinlemesine düşünüp anlamasını sağlamaktadır. Bu süreçte öğrenciler sadece bu değerlerin ne olduğunu öğrenmezler. Aynı zamanda bu değerlerin neden önemli olduğunu ve günlük hayatlarında nasıl uygulayabileceklerini de keşfetmektedirler.

Yapılan araştırmada Hayat Bilgisi dersinin seçilme nedenleri; öğretim programının yapısında değerlere önem verilmesi ve üçüncü sınıf kazanımlarının kök değerlerle ilişkisinin güçlü olmasıdır. Çocuklar için felsefe yönteminin seçilme nedeni ise bu yöntemin

öğrencilerin değerleri günlük hayatlarındaki eylemlerine yansıtmasında daha etkili olacağına düşünülmesidir.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde konu ile ilgili yapılmış araştırmalar ele alınmıştır. Yapılan alan yazın taramasında çocuklar için felsefe programı ile değerlerin ilişkisini, çocuklar için felsefe ve Hayat Bilgisi dersini ve çocuklar için felsefe ile düşünme becerilerini ele alan yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalar incelenmeye çalışılmıştır.

Uluslararası Araştırmalar

Mehta ve Whitebread (2004) yaptıkları araştırmada çocuklar için felsefe programının çocukların sosyo-ahlaki akıl yürütme becerilerine etkisini araştırmıştır. Çalışma Güney Hindistan'daki bir devlet okulunun 7. sınıfta okuyan 12-13 yaşları arasındaki 50 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma sonunda çocuklar için felsefe programının sosyal ve duygusal alanları olumlu şekilde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Burroughs ve Tunçdemir (2017) yaptıkları araştırmada “Erken Çocuklukta Felsefi Etik (PEECh)” projesinde 3-5 yaş grubunu içeren okul öncesi çocukların etik anlayış bilgilerini geliştirmeyi amaçlamışlardır. Çocuklarla etkinlik öncesi ve sonrası yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde soruların yanı sıra etik temalı durumları (ikilemler veya etik açıdan karar vermeleri gereken çatışmalar) gösteren resimler de yer almıştır. Araştırmacılar beş hafta boyunca deney ve kontrol gruplarını farklı sınıf etkinliklerinde gözlemiştir. Araştırma sonucunda deney grubunun etik sorulara yanıt verme becerisinde gelişim olmuştur.

Mortari ve Cameralla (2020) yaptıkları araştırmada anaokuluna giden 4-5 yaş çocukların etik anlayışını derinleştirmek, sınıfta rehberli diyalogun etkisini araştırmak ve okul öncesi çağındaki çocuklarda ahlaki gelişimi teşvik etmeyi amaçlayan pilot bir çalışma uygulamışlardır. Çalışmada iki anaokulu yer almıştır. İlkinde özel bir etik eğitim müdahalesi gerçekleştirilmiş, ikincisinde de standart bir kontrol programı izlemiştir. Veriler

gözlem, görüşme, etkinlikler ve anket yoluyla toplanmıştır. Veri analizi nicel katkıyı ihmal etmeden özellikle niteldir. Araştırma sonucunda uygulanan etik eğitim müdahalesinin çocuklara fayda sağladığı ifade edilmiştir.

Muhammadi, Sattari ve Sohi (2021) yaptıkları araştırmada Hz. Fatma'nın yaşam tarzından hikâyelerin çocuklar için felsefe programını kullanan öğrencilerin ahlaki gelişimine etkisini araştırmıştır. Araştırmada yarı deneysel yöntem uygulanmıştır. Araştırma 112 denekten oluşan iki gruptan oluşturulmuştur. Veriler beşli likert ölçeğine sahip bir anket ile toplanmıştır. Sonuçlar, çocuklar için felsefe programında Hz. Fatıma'nın yaşam tarzına dayalı hikâyelerin kullanılmasının ve sorgulama topluluğunun çocukların ahlaki gelişimine olumlu etkisi olduğunu göstermiştir.

Jenkins ve Lyle (2010) yaptıkları araştırmada çocuklar için felsefe uygulamalarının düşünme becerilerine olan etkilerini incelemişlerdir. On yaşında olan on dört öğrenci ile çocuklar için felsefe etkinlikleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonunda felsefe etkinliklerinin öğrencilerin düşünme becerilerini olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Zulkifli ve Hassim (2020) yaptıkları araştırmada çocuklar için felsefenin öğrencilerde eleştirel düşünmeyi geliştirmedeki etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Nicel araştırma yönteminin yarı deneysel deseni kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda çocuklar için felsefenin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine olumlu katkısının olduğu ortaya çıkmıştır.

Ulusal Araştırmalar

Akkocaoğlu Çayır (2015) araştırmasında çocuklar için felsefe eğitimini alan ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinde bilişsel, duyuşsal ve sosyal alanlardaki etkisinin nasıl olacağını amaçlamıştır. Çalışmayı Ankara'da özel bir okulda gerçekleştirmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada ders kitapları iki ayrı sınıftaki 48 öğrenciye uygulanmıştır. Bir çocuk kitabı eşliğinde ders planlarını oluşturmuştur. Araştırmanın sonunda çocukların bilişsel, duyuşsal ve sosyal alanlarında değişiklikler görüldüğünü

belirtmiştir. Araştırmacı, çocuklar için felsefe uygulamalarından sonra çocukların çevrelerinde olan olaylara adalet, hak ve eşitlik çerçevesinden yaklaşmaya başladığını, haklar açısından herkesin eşit olduğunu fark ettiklerini belirtmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak çocuklar için felsefe eğitiminin değer, ahlak ve vatandaşlık eğitimi amacıyla kullanılabileceğine yönelik çalışmaları destekleyici nitelikte olduğunu açıklamıştır.

Akdemir ve Saban'ın (2020) yaptıkları araştırmada Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisinde belirlenen sekiz kitaba göre oluşturulan etkinliklerle ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerine değer kazandırmayı amaçlamıştır. Araştırma, 2017 yılında bir devlet okulunda öğrenim gören yirmi iki dördüncü sınıf öğrencisi ile yürütülmüştür. Hazırlanan on eylem planı, her biri haftalık olacak şekilde uygulanmıştır. Araştırmada sonunda Çıtır Çıtır Felsefe kitap serisinden seçilerek uygulanan kitapların öğrencilerin değer kazanmasında etkili olduğu belirtilmiştir.

Mehdiyev ve Yaralı (2020) araştırmalarında çocuklarla felsefe programının yedinci sınıfa giden öğrencilerin insani değerlere yönelik tutumları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada deneysel desen oluşturulmuş ve veri toplama aracı olarak "İnsani Değerler Ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca doküman incelemesi ve odak grup görüşmesinden de yararlanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını yirmi öğrenci oluşturmuştur. Deney grubuyla on haftalık felsefe eğitim programı uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda felsefe eğitiminin çocukların insani değerlere yönelik tutumlarını olumlu etkilediği bulunmuştur.

Zengin (2020) yaptığı araştırmada Çocuklar İçin Felsefe dersinin, değer eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel desenli olan araştırmanın verileri doküman incelemesi ile incelenmiştir. Araştırmada, çocuklarla felsefe dersinin değer eğitimiyle ilişkisinin doğrudan olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Avcı, Özdağ, Akdeniz, Öncü ve Öner (2021) tarafından yapılan araştırmada "P4C: Küçük Çocuklar, Büyük Fikirler" eTwinning projesini uygulayan öğretmenlerin proje sonunda görüş ve değerlendirmelerini ortaya koymaktır. Araştırmada, nitel araştırma

türlerinden olgu bilim araştırması kullanılmıştır. Çalışma altı hafta olarak Bartın, Burdur, Eskişehir, Elazığ, Giresun, Siirt ve Zonguldak illerinde bulunan anaokulu ve ilkokula devam eden öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada sonucunda çocuklar için felsefe etkinliklerinin öğrencilerde saygı, hoşgörü gibi değerlere yönelik kazanımlara katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ünal (2023) araştırmasında "Çocuklar İçin Felsefe Etkinlik Seti (ÇİFES)" hazırlamış ve uygulamıştır. Araştırma Ankara ilinin Çankaya ilçesinde bulunan kamu kurumuna bağlı bir anaokuluna devam eden beş altı yaş grubundan 23'ü deney grubu, 25'i kontrol grubu olmak üzere toplam 48 çocukla yürütülmüştür. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların ahlaki ve sosyal kural algılarının gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Karadağ ve Demirtaş (2018) araştırmalarında çocuklar için felsefe öğretim programının okul öncesi dönem çocuklarının eleştirel düşünme becerileri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 5-6 yaşlarında ve biri devlet biri özel okul olmak üzere iki ayrı sınıftan toplam 30 çocuk katılmıştır. Veriler "Felsefi Sorgulama Yoluyla Eleştirel Düşünmenin Değerlendirilmesi Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada, çocuklar için felsefe öğretim programının öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Boyras (2019) yaptığı araştırmada çocuklarla felsefe yaklaşımı ile düşünme ve iletişim becerilerinin nasıl geliştirilebileceğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada eylem araştırması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları bir ilkokulda bulunan 20 kişiden oluşan üçüncü sınıf öğrencileri ve sınıf öğretmenidir. Veri toplama yöntemlerinden gözlem, görüşme, alan notları, günlükler, geçerlik komitesi toplantı tutanakları ve kişisel bilgi formlarından yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda çocuklarla felsefe yaklaşımıyla öğrencilerde; gerekçeli düşünebilme, çıkarımda bulunma, alternatif düşünceler sunma, diğerinin düşüncesine gerekçeli olarak karşı

çıkma/destekleme, varsayımsal düşünebilme, açık uçlu soru sorma başlıklarında gelişmeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kelleci (2023) yaptığı araştırmada çocuklar için felsefe eğitiminin uygulandığı ilkokul ikinci sınıf öğrencilerinin felsefi düşünme becerilerinde nasıl değişimler geldiğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından durum yöntemi kullanılmıştır. Gözlem ve görüşmeler veri toplama araçlarını oluşturmuştur. Araştırmada çocuklar için felsefenin öğrencilerde felsefi düşünme becerilerini olumlu yönde geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaya (2020) yaptığı araştırmada çocuklar için felsefenin felsefe duyarlılığını, kavram kazanımlarını, soru sorma ve sosyal farkındalık becerilerini artıracaklarını düşünerek bu doğrultuda eylem araştırmasını uygulamıştır. Araştırmanın katılımcıları 2. ve 4.sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri ile bütünleşmiş çocuklar için felsefe oturumlarının çocuklarda kavram üzerine düşünme, öz farkındalık ve sosyal farkındalık becerilerinin olumlu gelişim gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Akan (2022) yaptığı araştırmada Hayat Bilgisi dersinde çocuklar için felsefenin yaratıcı düşünme becerisine etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada karma yöntem uygulanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını altmış 3.sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda çocuklar için felsefenin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirdiği ortaya koyulmuştur.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda çocuklar için felsefenin; ahlaki gelişime katkı sağlayan, düşünme becerilerini geliştiren, Hayat Bilgisi dersinde uygulanabilen bir yöntem olduğunu söyleyebiliriz.

Bölüm 3

Yöntem

Araştırmanın Türü

Bu çalışmada, Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan kök değerlerden "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerleri üzerine hazırlanan felsefe etkinliklerine yönelik 3.sınıf öğrencilerinin düşünme süreçleri, değerlere yönelik eylemlerine yansımaları ve sınıf öğretmeninin görüşleri derinlemesine incelenmiştir. Bu sebeple çalışmaya uygun olduğu düşünülen nitel araştırma desenlerinden durum deseni seçilmiştir. Merriam (2018) durum çalışmasını sınırlı bir sistemin derinlemesine açıklanması ve incelenmesi olarak tanımlamaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2021) ise durum çalışması bir ya da birden fazla durumu derinlemesine araştırılması şeklinde ifade etmektedir. Araştırmada durum çalışmasının bütüncül tek durum deseni uygulanmıştır. Tek durum desenlerinde, tek bir analiz birimi vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada bütüncül tek durum deseninin seçilme nedeni, çalışılacak analiz biriminin tek bir sınıftan oluşmasıdır. Yıldırım ve Şimşek (2021) durum çalışması aşamalarını şu şekilde belirtmektedir:

- (1) Araştırma sorularının geliştirilmesi
- (2) Araştırmanın alt problemlerinin geliştirilmesi
- (3) Analiz biriminin saptanması
- (4) Çalışacak durumun belirlenmesi
- (5) Araştırmaya katılacak bireylerin seçimi
- (6) Verilerin toplanması ve toplanan verilerin alt problemlerle ilişkilendirilmesi
- (7) Verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması
- (8) Durum çalışmasının raporlanması

Yukarıda belirtilen durum çalışması basamakları doğrultusunda araştırmada uygulanan durum çalışması basamakları şu şekildedir:

Araştırma sorularının geliştirilmesi: Araştırma kapsamında cevap aranan sorular; 3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların düşünme süreçlerine ve eylemlerine yansımalarının nasıl olduğu ve etkinliklere yönelik öğretmen görüşleri olmuştur.

Analiz birimin belirlenmesi: Bu aşama, “durumun” ne olduğunu tanımlamaya ilişkin bir boyuttur ve durum çalışmalarında “durum” birey de olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmanın analiz birimini de üçüncü sınıf öğrencileri ve o sınıfın öğretmeni oluşturmuştur.

Çalışılacak durumun belirlenmesi: Bir sınıfta değerler üzerine yapılan çocuklar için felsefenin çocukların düşünme süreçlerine ve eylemlerine yansımalarının nasıl olduğuna ilişkin tek bir durumdan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılacak bireylerin belirlenmesi: Araştırmada yer alan katılımcılar ölçüt örneklemeyle seçilmiştir. Sınıf öğretmenin çocuklar için felsefe eğitmenliği eğitimi almış olması, velilerin ve okulun gönüllülüğü araştırmanın ölçütlerini oluşturmaktadır.

Verinin toplanması ve toplanan verinin alt problemlerle ilişkilendirilmesi: Gözlem, görüşme ve doküman analizi ile birden fazla veri toplama aracı kullanılmıştır. Böylelikle araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Toplanan veriler okuyucunun anlamlandırmasını kolaylaştırmak adına gerekli alıntılar yapılarak sunulmuştur.

Verinin analiz edilmesi ve yorumlanması: Verilerin analizinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Veri analizi bölümünde bu kısım detaylıca açıklanmıştır.

Durum çalışmasının raporlaştırılması: Bu raporda, araştırma problemlerine yanıt verilmiş, temalar şeklinde başlıklandırılmış ve araştırma soruları başında bir şablonla özetlenmiştir.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında, Ankara ili Çankaya ilçesine bağlı özel bir okulda eğitim gören on yedi üçüncü sınıf öğrencisi ve onların sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcıları ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminde ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada katılımcılarının belirlenmesindeki temel ölçütler; uygulayıcı öğretmenin gönüllü ve çocuklar için felsefe

alanında tecrübe sahibi olmasıdır. Araştırmaya katılan on yedi öğrencinin isimleri etik kural gereği gizli tutulmuştur. Öğrencilerin isimleri “Ö1, Ö2 vb.” şeklinde numaralandırılmıştır.

Araştırmacı Rolü

Araştırmacı devlet okulda çalışan bir sınıf öğretmenidir. Lisans eğitiminde çocuklar için felsefe dersi almış, yüksek lisans döneminde de bu alanda dersler almaya devam etmiştir. Ayrıca çocuklar için felsefe ile ilgili eğitimlere katılmış ve bu alandaki becerilerini geliştirmek için on altı saatlik ileri uygulamalı eğitim programını bitirmiştir. Araştırmacı almış olduğu eğitimlerde edindiği bilgi ve beceriler doğrultusunda sınıf öğretmenin geribildirimini de alarak ders planları hazırlamıştır. Araştırmada katılımcı gözlemci olarak bulunmuş; nitel verileri toplayarak analiz etmiş ve raporlaştırmıştır.

Veri Toplama Süreci ve Araçları

Veri toplama sürecine başlamadan önce ilk olarak Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul Komisyonuna başvurulmuştur. Araştırmanın etik açıdan uygun bulunduğu belge Ek-L’de yer almaktadır. Araştırmanın katılımcıları öğrenciler olduğu için gerekli izinler Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğünden de alınmıştır. Bu izin belgesi de Ek-K’de sunulmaktadır. İzinler alındıktan sonra ilk önce okul müdürüne, daha sonra da sınıf öğretmenine ve öğrencilere araştırma süreci hakkında bilgi verilmiştir. Öğrencilere “Veli Onam ve Öğrenci Katılım Formu”, sınıf öğretmenine “Öğretmen Gönüllü Katılım Formu” verilerek belgelerin doldurulması sağlanmıştır. Bu belgeler Ek-A, Ek-B ve Ek-C’de sunulmaktadır. Velilerin hepsi öğrencilerin araştırmaya katılmalarına izin vermiştir.

Araştırmada gözlem, görüşme ve doküman analizi olmak üzere üç veri toplama aracından yararlanılmıştır. Veri toplama araçlarıyla ilgili bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2

Veri Toplama Araçları İle İlgili Bilgiler

Veri Toplama Araçları	Araştırma Soruları		
	1.Araştırma Sorusu	2.Araştırma Sorusu	3.Araştırma Sorusu
Gözlem			
• Yarı Yapılandırılmış Gözlem Formu	X		
• Saha Notları	X		
Görüşme			
• Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	X	X	X
Doküman Analizi			
• Değer Görüş Formları	X	X	
• Öğrenci Günlükleri	X	X	
• Sınıf İçi Etkinlik Kâğıtları	X	X	

Veri toplama süreci; uygulama öncesi, uygulama sırası ve uygulama sonrası olarak üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde ders planları sınıf öğretmeninin ve uzmanların görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Uygulamalar, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kazanımları ve adalet, dostluk, dürüstlük ve saygı değerleriyle ilişkilendirilerek yapılandırılmıştır. Ders planlarına ilişkin bilgiler Tablo 3'te, ders planlarının hepsi ise Ek-G'de yer almaktadır.

Tablo 3

Ders Planlarının İçeriğine İlişkin Bilgiler

Dersler ve Değerler	Kazanım	Uyaran	Felsefe Soruları	Değerlendirme Etkinliği
1.Ders Dostluk	HB.3.1.4. Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar. Arkadaşlık ile yakın arkadaşlık kavramları arasında ilişki	“Arkadaş Dediğin Nedir?” kitabındaki karikatür	Arkadaş kime denir?	Elim

	<p>kurar.</p> <p>Bir arkadaşlık olması gereken özellikleri değerlendirir.</p> <p>Arkadaşlık kavramını yorumlar.</p>			
2.Ders Dostluk	<p>HB.3.1.4. Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar.</p> <p>Yakın arkadaşlık kavramını analiz eder.</p> <p>Arkadaşlıkta sınır koymanın özelliklerini değerlendirir.</p>	“Ne Uzak Ne Yakın” çocuk kitabı	Arkadaşlıkta sınırlar olmalı mı?	Youtube Kanalı
3.Ders Dürüstlük	<p>HB.3.1.3. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder.</p> <p>Yalan söylemenin ve söylememenin sonuçlarını değerlendirir.</p> <p>Yalan söylemek ile gerçeği saklamak arasındaki ilişkiyi analiz eder.</p>	Örnek metin	Dost acı söyler mi?	Kutu etkinliği
4.Ders Dürüstlük	<p>HB.3.1.2. Davranışlarının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder.</p> <p>Dürüstlük kavramını yorumlar.</p> <p>Yalan söylemek ile dürüst olmak arasında ilişki</p>	“Yalancı Kuş” çocuk kitabı	Dürüst olmak ne demektir?	Değerlendirme kâğıdı

					kurar.
5.Ders Saygı	HB.3.1.3. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder. Kişisel alana saygı duymanın özelliklerini analiz eder. Kişisel alana saygı duymanın anlamını değerlendirir.	"Burası Benim Yerim" çocuk kitabı	Kişisel alana saygı ne demektir?	3N tablosu	
6.Ders Saygı	HB.3.1.3. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder. Bir davranışı saygılı/saygısız olması açısından değerlendirir. Saygı kavramının anlamını değerlendirir.	"Huysuz Uğurböceği" çocuk kitabı	Saygılı davranmak ne demektir?	Değerlendirme kâğıdı	
7.Ders Adalet	Adil paylaşımın ne olduğunu tartışır. Çaba ile adil paylaşım arasında ilişki kurar. Adil paylaşım kavramının anlamını değerlendirir.	"İki Bana Bir Sana" çocuk kitabı	Adil paylaşım nedir?	3N tablosu	
8.Ders Adalet	Adil dağıtım ve ihtiyaç arasında ilişki kurar. Eşitlik ve adalet kavramları arasındaki farkı ayırt eder.	"Çocuklar İçin Felsefi Öyküler" isimli kitabı	Eşitlik ve adalet arasındaki fark nedir?	Değerlendirme soruları	

Adil olmak ile
ihtiyaç arasında
ilişki kurar.

Adalet kavramını
değerlendirir.

Hayat Bilgisi, günlük yaşamda yer alan birçok kavramın ne olduğunu anlamayı ve öğrencilere değerleri kazandırmayı amaçlayan bir derstir. Bu nedenle etkinliklerin uygulanması için Hayat Bilgisi dersi uygun görülmüştür. Ders planlarında bulunan değerler, öğretim programında yer alan kök değerler arasından seçilmiştir. Esemen (2020) yaptığı araştırmada Üçüncü Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlarda "adalet, dostluk ve dürüstlük" değerlerinin en az yer alan değerler olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde Erbaş ve Başkurt (2021) yaptıkları araştırmada üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında en az yer alan değerlerin "adalet ve dürüstlük" olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle adalet, dostluk ve dürüstlük değerleri ders planlarında yer almıştır. Saygı değerinin seçilme nedeni ise Armağan Erbil ve Doğan'ın (2019) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin saygı değerinin üzerinde durulması gerektiğini belirtmeleri olmuştur. Hazırlanan ders planları, Değer Ön ve Son Görüş formları, gözlem formu, öğretmen ve öğrenci görüşme formları uzman görüşüne sunulmuştur. "Uzman Görüşü Formu" Ek-İ'de sunulmuştur Onay alınan dokümanlar uygulanmak üzere hazır hale gelmiştir. İkinci aşama olan sekiz haftalık uygulama sürecinde ilk olarak öğrencilere seçilen değerlerle ilgili Değer Ön Görüş formları dağıtılıp doldurulmaları istenmiştir. Formlar doldurulduktan sonra sınıf öğretmeni her bir değer için hazırlanan ders planlarını haftada iki saat olacak şekilde uygulamış, araştırmacı ise katılımcı gözlemci olarak süreçte yer almıştır. Uygulama sürecine ilişkin zaman çizelgesi Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4

Uygulama Sürecine İlişkin Zaman Çizelgesi

Çalışmalar	Süre	Tarih
-------------------	-------------	--------------

1.Ders	40 dakika	22.12.2022
2.Ders	40 dakika	22.12.2022
3.Ders	40 dakika	29.12.2022
4.Ders	40 dakika	29.12.2022
5.Ders	40 dakika	05.01.2023
6.Ders	40 dakika	05.01.2023
7.Ders	40 dakika	12.01.2023
8.Ders	40 dakika	12.01.2023
9.Ders	40 dakika	16.01.2023
10.Ders	40 dakika	16.01.2023
11.Ders	40 dakika	19.01.2023
12.Ders	40 dakika	19.01.2023
13.Ders	40 dakika	23.02.2023
14.Ders	40 dakika	23.02.2023
15.Ders	40 dakika	02.03.2023
16.Ders	40 dakika	02.03.2023

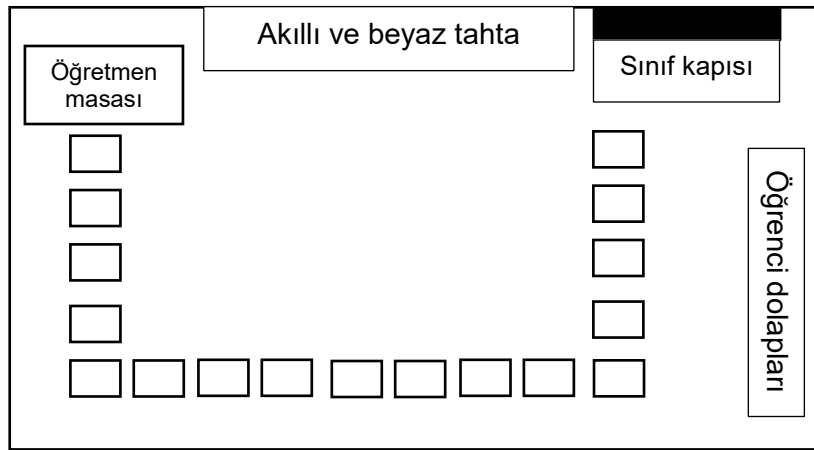
Araştırmacı her dersin sonunda öğrencilerinden etkinliklere yönelik duygu ve düşüncelerini, değişen düşüncelerinin olup olmadığını günlüklere yazmalarını istemiştir. Öğrenciler günlüklerini sınıf ortamında doldurmuş ve günlükler her dersten sonra araştırmacı tarafından toplanmıştır. Günlüklerle ilgili örnekler Ek-H'de yer almaktadır. Araştırmanın bir diğer dokümanı ise öğrencilerin sınıf içinde ortaya koyduğu yazılı etkinlikler olmuştur. Yazılı etkinliklerle ilgili örnekler Ek-J'de sunulmaktadır. Ders planlarının hepsi uygulandıktan sonra araştırmacı öğrencilere Değer Son Görüş formlarını doldurmalarını istemiştir. Üçüncü aşama olan uygulama sonrası süreçte ise araştırmacı öğrencilerle ve sınıf öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmış ve veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Creswell (2021) durum çalışmasında veri toplama araçlarının genellikle gözlem, görüşme ve dokümanlar olduğunu ifade etmektedir. Birden fazla veri toplama aracının kullanılması araştırmanın geçerliğini ve güvenilirliğini artırmaktadır. Bu çerçevede birinci araştırma sorusu kapsamında gözlem, görüşme ve doküman analizi olmak üzere üç veri toplama aracından elde edilen veriler kullanılmıştır. İkinci araştırma sorusunun kaynağını ise görüşme ve doküman analizi oluşturmuştur. Farklı veri kaynaklarından elde edilen veriler kıyaslanarak temalara ve alt temalara son hali verilmiştir.

Gözlem

Bir ortamda oluşan davranışı detaylı olarak tanımlamak için kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Gözlem türleri ortama ve araştırmacının seçimlerine göre farklılık gösterebilir. Araştırmacı, katılımcı gözlemde gözlemediği grupta bir rol üstlenip, gruptan biri olarak sürece dâhil olur (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018). Araştırmacı bu çalışmada “katılımcı gözlemci” olarak yer almaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2021) dört farklı gözlem türünden bahsetmektedir. Yarı yapılandırılmış gözlem, bunlardan biridir. Araştırmacı yarı yapılandırılmış gözlem türünde önceden hazırladığı gözlem formunu kullanır. Araştırmacı bu çalışmada yarı yapılandırılmış gözlem formunu kullanmıştır. Yarı yapılandırılmış gözlem formu Ek-D'de sunulmuştur. Araştırmacı gözlem formunun yanında betimleyici saha notlarını da tutmuştur. Betimleyici saha notlarında öğrencilerin tartışma sürecine yönelik sordukları sorulara ve cevaplara odaklanılmıştır.

Gözlem sürecinde her şeyin yazılması mümkün değildir (Creswell, 2021). Araştırmacı bu nedenle verileri tekrar gözden geçirmek ve derinlemesine inceleyebilmek için gözlenen ortamı ses kayıt cihazı ile kaydetmiştir. Gözlem yapılan sınıf ilkökul üçüncü sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Yedi kız, on erkek öğrenci olmak üzere toplam on yedi öğrenci bulunmaktadır. Sekiz ders boyunca sınıfın mevcudunda değişiklikler olmuştur. Sınıfta on yedi sıra, bir öğretmen masası, bir tane öğrenci dolabı, akıllı tahta ve beyaz tahta bulunmaktadır. Öğrenciler derste U düzeninde oturmaktadır. Sınıfa ilişkin kroki aşağıda yer almaktadır.

Görüşme

Veri toplama araçlarından bir diğeri ise görüşmedir. Görüşme, nitel araştırmalarda sık kullanılan bir veri toplama aracıdır. Görüşme yoluyla tutumlar, deneyimler, yorumlar ve tepkiler gibi gözlenmesi mümkün olmayan kavramları anlamaya çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Görüşme yapılandırışlarına göre çeşitlilik gösterir. Araştırmada öğretmen ile öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorular esnek, önceden belirlenen soru ayrıntıları yoktur (Merriam, 2018). Araştırmacı görüşmeye başlamadan önce yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlamış ve uzmanların form ile dönütlerini aldıktan sonra görüşmeye başlamıştır. Görüşmede formlarda yer alan soruların dışında öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda ek sorular da sorulmuştur. Toplam on dört öğrenci ve sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Üç öğrenci görüşme yapmak istememiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Yarı yapılandırılmış öğretmen ve öğrenci görüşme formları Ek-E ve Ek-F'de yer almaktadır. Öğrencilerle ve sınıf öğretmeniyle yapılan görüşmelerle ilgili bilgiler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5

Görüşmelerin Tarih ve Sürelerine İlişkin Bilgiler

Görüşme yapılan kişiler	Görüşme süresi	Görüşme tarihi
-------------------------	----------------	----------------

Öğrenci 1	36.52'	08.03.2023
Öğrenci 2	38.48'	09.03.2023
Öğrenci 3	39.42'	10.03.2023
Öğrenci 4	34.56'	13.03.2023.
Öğrenci 5	35.03'	14.03.2023
Öğrenci 6	36.25'	14.03.2023
Öğrenci 7	33.58'	16.03.2023
Öğrenci 8	36.15'	16.03.2023
Öğrenci 9	39.47'	17.03.2023
Öğrenci 10	38.24'	17.03.2023
Öğrenci 11	36.52'	21.03.2023
Öğrenci 12	39.46'	24.03.2023
Öğrenci 13	40.12'	21.03.2023
Öğrenci 14	37.19'	24.03.2023
Öğretmen	35.52'	24.03.2023

Doküman İncelemesi

Araştırmada son veri toplama aracı doküman incelemesidir. Doküman incelemesi bilgi içeren çeşitli materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada incelenen dokümanlar öğrenci günlükleri, değer görüş formları ve yazılı etkinliklerdir. Değer Görüş formları, Ön ve Son Görüş formu olarak ikiye ayrılmaktadır. Öğrenciler ilgili değer etkinliğine başlamadan önce Ön Görüş formunu doldurmuştur. İki hafta sonra etkinlik tamamlanınca ise değer Son Görüş formunu doldurmuşlardır. Değer Görüş formları Ek-1'da sunulmuştur. Öğrenciler etkinliklere yönelik duygu ve düşüncelerini de her dersin sonunda günlüklerine yazmıştır. Araştırmacı veri kaybının yaşanmaması için her dersin sonunda günlükleri toplamıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada gözlem, görüşmeler ve dokümanlar aracılığıyla veriler toplanmıştır. Bu bölümde verilerin nasıl düzenlendiği ve analiz edildiğinden bahsedilmektedir. Nitel veri analizi, verinin anlamını dışarı aktarma; insanların ne söylediğini, araştırmacıların ne gördüğünü ve okuduğunu birleştirme, indirgeme ve yorumlamayı içerir (Merriam, 2018). Bu araştırmada gözlem kaydı, öğretmen ve öğrenci görüşme kayıtları, Değer Ön ve Son Görüş formları, öğrenci günlükleri ve yazılı etkinlikler nitel veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bunlardan elde edilen veriler, içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde ilk olarak veriler kodlanır, temalar oluşturulur. Daha sonra kodlar ve temalar düzenlenir. Son olarak ise bulgular tanımlanır ve yorumlanır. İçerik analizi yapılırken bu aşamalar dikkate alınmıştır. İçerik analizinde MAXQDA 2024 programı kullanılmıştır. Transkripsiyonu yapılan değer görüş formları, günlükler, sınıf içi etkinlik ve görüşmelere ait ses kayıtları dosyalar halinde programa aktarılmıştır.

Araştırmacı veri analizine değer görüş formları ile başlamıştır. Değer Görüş formlarının hepsini tek tek okumuştur. Değer Ön ve Son Görüş formlarında değişim gördüğü kısımları işaretlemiştir. Daha sonra kodlar oluşturmaya başlamıştır. Kodları gözden geçirdikten sonra benzer olan kodları bir araya getirmiş, araştırma sorusu ile ilişkili olmayan kodları ise farklı şekilde işaretlemiştir. Kodlar tamamlandıktan sonra kodlar, onları en iyi temsil edecek temalar altında toplanmıştır. Araştırma soruları ve alan yazını doğrultusunda temalar düzenlenerek son halini almıştır. Aynı süreç gözlem kayıtları, görüşme kayıtları ve günlüklerde de uygulanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada güvenilirliği ve geçerliği sağlamak için farklı stratejiler kullanılmıştır. Bu stratejiler, nicel araştırmalarda yer alan geçerlik ve güvenilirlik kavramları yerine nitel araştırmaya uygun olan kavramlarla belirtilmektedir. Bunlar “inandırıcılık”, “aktarılabirlik”, “tutarlık” ve “teyit edilebilirlik” şeklindedir.

Araştırmada inandırıcılığı sağlamak için üçgenleme stratejisi kullanılmıştır. Üçgenleme stratejisi, farklı zaman veya mekânlarda gerçekleştirilen gözlemlerden elde edilen veriler ile farklı bakış açılarına sahip kişilerle yapılan mülakatlardan toplanan verilerin karşılaştırılması ve çapraz sorgulanması anlamına gelmektedir (Merriam 2018). Bu süreç bir tema veya perspektifi aydınlatmak için farklı kaynaklardan destekleyici kanıtları kapsamakta ve belgelenen bulgular geçerliliği sağlamaktadır (Creswell, 2021). Bu sebeple araştırmada görüşme, gözlem ve doküman analizi kullanılmıştır. Veriler ayrı ayrı analiz edilmiş ve verilerin sonuçları birbirine paralellik göstermiştir.

Uygun ve yeterli katılım, inandırıcılığı sağlayan başka bir stratejidir. Araştırmacı, veri toplama sürecinde öğretmen ve öğrencilerle yeterli vakit geçirmiştir. Araştırmacının süreçte katılımcı gözlemci olarak bulunması katılımcılarla yeterli vakit geçirmelerini sağlamıştır. Ayrıca katılımcı gözlemci olduğu için öğretmenin ders planlarını uygulanırken zorlandığı yerlerde rehberlik etmiştir. Araştırmacı hem öğretmenle hem de öğrencilerle teneffüslerde de vakit geçirerek yeterli katılımı sağlamıştır.

Inandırıcılığı sağlayan bir diğer strateji de üye kontrolü veya üye sorgulanmasıdır. Bu strateji mülakat yapılan kişilerden bazılarında ulaşılması ve ortaya çıkan bulgular hakkında onlardan geri bildirim istenmesini öngörür (Merriam, 2018). Araştırmada ortaya çıkan temalar ve temalarla ilgili örnekler öğretmene sunulmuş, doğru bulmadığı ya da eklemek istediği yer olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmen ortaya çıkan temaları doğrulamış, eklemek istediği düşüncelerini söylemiştir.

Bir çalışmanın sonuçlarının farklı durumlara ne derecede uygulanabileceği dış geçerlik ile ilgilidir ve bu çalışmanın sonuçlarının ne kadar genellenebilir olduğu anlamına gelir (Merriam, 2018). Oysa nitel araştırmalarda genelleme yapılamaz çünkü verinin elde edildiği ortamın benzer diğer örneklerde aynen temsil edilmesi mümkün değildir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu nedenle nitel araştırmalarda aktarılabirlik kavramı benimsenmiştir. Genelleme yerine aktarılabirlik kavramının benimsenmesi araştırma sonuçlarının doğrudan benzer ortamlara genellenemeyeceği, ancak bu tür ortamlara

sonuçların uygulanabilirliğine ilişkin geçici yargılara ulaşılması anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Aktarılabilirlik olasılığının artması için çeşitli stratejiler kullanılmaktadır. Bunlardan birisi zengin ve yoğun tanımlama, diğeri ise amaçlı örneklem seçimidir. Araştırmacı zengin ve yoğun tanımlamalar için doğrudan alıntılara sıklıkla yer vermiştir. Araştırmanın örnekleme ise amaçlı örneklemenin türü olan ölçüt örnekleme seçilmiştir.

Nitel araştırmalarda iç güvenilirlik yerine tutarlık kavramı kullanılmaktadır. Tutarlığı sağlamak için tutarlık incelemesi stratejisi kullanılmaktadır. Bu stratejinin amacı araştırmaya dışarıdan bir gözle bakılması ve araştırmacının baştan sona gerçekleştirdiği araştırma etkinliklerinde tutarlı davranıp davranmadığını ortaya koymaktır ve bu tutarlık veri toplama araçlarının oluşturulması, verilerin toplanması ve analiz aşamalarında kendini göstermelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Teyit edilebilirliğin sağlanması için de araştırma süresi boyunca ulaşılan sonuçlar verilerle karşılaştırılarak teyit edilmeli ve detaylı bir şekilde açıklanmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmacı bu doğrultuda veri toplama sürecini ve analizini detaylı bir biçimde açıklamıştır. Araştırma sorularına ilişkin sonuçlara ulaştıktan sonra tekrar verilere dönmüş ve sonuçlarla verileri kıyaslamıştır. Ayrıca teyit edilebilirliği sağlamak için teyit incelemesi stratejisini kullanılmıştır. Teyit incelemesi stratejisinde bir uzman araştırmada ulaşılan yorumların, yargıların ve önerilerin ham verilere geri gidildiği zaman teyit edilip edilmediğine yönelik bir değerlendirme yapar (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu doğrultuda verilerin kodlanmasında ve ilişkilendirilmesinde tez danışmanının süreci incelemesi ve değerlendirmesi sağlanmıştır.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

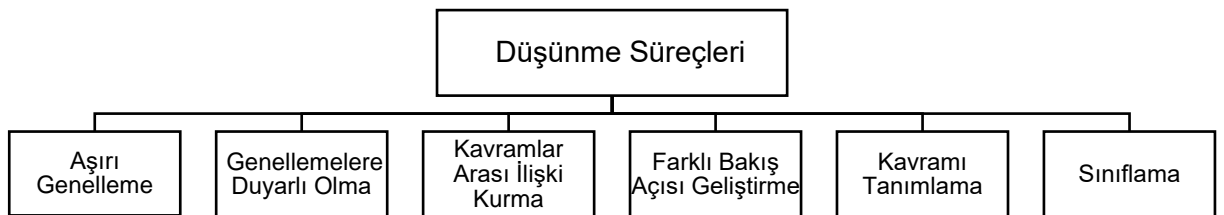
Bu bölümde içerik analizi sonucunda elde edilen bulgulara ve bunlara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Bulgular, araştırmacının amacına yönelik hazırlanan sorulara göre düzenlenmiştir.

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

“3.Sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların düşünme süreçlerine yansımaları nasıldır?” araştırma sorusunda değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin öğrencilerin düşünme süreçlerine yansımalarını tespit etmek amaçlanmıştır. Etkinlikler; adalet, dostluk, dürüstlük ve saygı olmak üzere Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan dört kök değere göre oluşturulmuştur. Öğrencilerden uygulama öncesi Değer Ön Görüş formu, uygulama sonrası ise Değer Son Görüş formu doldurmaları istenmiştir. Etkinlikler tamamlandıktan sonra sınıf öğretmeni ve on beş öğrenci ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Doldurulan Değer Ön ve Son Görüş formları, sınıf içi diyaloglar, yazılı etkinlikler ve görüşme sonucu ortaya çıkan temalar Şekil 3’te yer almaktadır.

Şekil 3

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Aşırı Genelleme

Öğrencilerle, değerler üzerine çocuklar için felsefe etkinlikleri yürütülürken adalet, dostluk, dürüstlük ve saygı kavramlarına yönelik “aşırı genelleme” teması ortaya çıkmıştır. Aşırı genellemeler, yeterince düşünülmeden, sınırlı deneyimlerden yola çıkarak hızlıca bir yargıya varmaya işaret eder. Ö2'nin aşağıda yer alan Değer Ön ve Son Görüş formu ile bireysel görüşmede ifade ettiği bu durumu örneklemektedir.

İyi bir arkadaş, arkadaşına yalan söylemez mi? Neden? ^[P]_[SEP]

Ö2 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Söylemez çünkü ikisi de birbirini seviyor ama beyaz yalansa söyler. ^[P]_[SEP]

Ö2 Dürüstlük Son Görüş Formu: Söyleyebilir çünkü herkes bazen yalan söyler hakları da var.

Ö2 süreç sonunda yapılan görüşmede dostluk ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Ö2: Bazen mesafeli olmalıyız.

Araştırmacı: Neden böyle düşündün peki? ^[P]_[SEP]

Ö2: Çünkü hep yan yana olmak kötüdür.

Burada görüşlerinden alıntı sunulan Ö2 “herkes” ve “hep” ifadesini kullanarak aşırı genellemeye başvurmuştur. Çocuklar için felsefenin çocukların aşırı genelleme gibi düşünme hatalarına karşı duyarlılık sağlaması önemlidir. Yukarıdaki örnek, çocuklar için felsefe etkinliklerinin bazı çocukların bu noktadaki duyarlılıklarına yeterince etki etmediği şeklinde yorumlanabilir.

Genellemelere Karşı Duyarlı Olma

Araştırma sonunda bazı çocukların değerlere ilişkin genelleme ifadeleri kullanmalarının yanında bazı çocuklar genellemelere karşı duyarlı ifadelere yer verdikleri görülmüştür. Genellemelere karşı duyarlı olma, bağlama duyarlı, esnek, aşırı

genellemelerden uzak olmaya karşılık gelir. Öğrenciler, çocuklar için felsefe etkinlikleri öncesi ve sonrasında aynı sorulara farklı yanıtlar vermişlerdir. Süreç sonrasında bazı öğrencilerin verdikleri yanıtlar genellemelere duyarlıdır. Ö4, Ö10 ve Ö15'in saygı kavramına yönelik iki form arasındaki farklı görüşleri aşağıda yer almaktadır.

Kişisel alana saygı duymadığımız durumlar olabilir mi? Neden? ^[P]_[SEP]

Ö4 Saygı Ön Görüş Formu: Olamaz. Çünkü her zaman saygılı olmalıyız. ^[P]_[SEP]

Ö4 Saygı Son Görüş Formu: Evet. Çünkü bazen bunu unutabiliriz.

Ö10 Saygı Ön Görüş Formu: Hayır, çünkü orası kişisel alan olduğu için. ^[P]_[SEP]

Ö10 Saygı Son Görüş Formu: Gerekebilir çünkü özel bir durum olabilir.

Ö15 Saygı Ön Görüş Formu: Hayır çünkü onun alanı, onun istediği. ^[P]_[SEP]

Ö15 Saygı Son Görüş Formu: Evet çünkü o yerden bir şey alabiliriz.

Ö3'ün Dürüstlük Ön ve Son Görüş formundaki düşünceleri şu şekildedir:

İyi bir arkadaş, arkadaşına yalan söylemez mi? Neden? ^[P]_[SEP]

Ö3 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Söylemez çünkü arkadaşınızı üzersiniz. ^[P]_[SEP]

Ö3 Dürüstlük Son Görüş Formu: Söyleyebilir çünkü gizli veya özel sırları ya da sakladığı özel söz olabilir. O yüzden yalan söyleyebilir.

Adalet ile ilgili Değer Ön ve Son Görüş formunda yer alan örnek durumda Ö17 ve Ö6 düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Melike acıkmış bir şekilde okuldan eve gelmiştir. Eve gelince kardeşiyle evdeki keki paylaşamadıkları için tartışmıştır. Melike hem kekin malzemelerini marketten kendisi aldığı için hem de çok acıktığı için daha fazla kek dilimi alacağını söylemiş, kardeşi ise annesi kek yaparken ona yardım ettiğini ve yaşı küçük olduğu için de daha fazla yemeye ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Tartıştıklarını gören annesi ise Melike ve kardeşine eşit miktarda kek dilimi vermiştir.

Herkese eşit dilim kek vermek adaleti sağlar mı? Neden?

Ö17 Adalet Ön Görüş Formu: Adaleti sağlar çünkü hepimiz eşit yemezsek adaletli olmaz. Çünkü keki az olan kişi üzülür.

Ö17 Adalet Son Görüş Formu: Bazen eşitlik yapacağız diye adaleti bozmuş oluyoruz bu yüzden sağlamaz.

Melike'nin annesi ikisine de eşit dilim kek vererek doğru bir şey yaptı mı? ^[SEP]Neden? ^[SEP]

Ö6 Adalet Ön Görüş Formu: Doğru bir şey yaptı çünkü adil olmak hep daha iyi. ^[SEP]

Ö6 Adalet Son Görüş Formu: Doğru bir şey yapmadı. Çünkü Melike'nin kardeşi küçük olduğu için ona daha fazla vermeli.

Etkinliklerden önce Ö4, Ö10 ve Ö15'in kişisel alana her durumda saygı duyulması gerektiğine ilişkin düşünceleri, etkinliklerden sonra bu durumun her zaman mümkün olamayacağı şekline dönüşmüştür. Ö4 “unutabiliriz”, Ö10 “özel bir durum olabilir” ve Ö15 “o yerden bir şey alabiliriz” gibi genellemelerden uzak ifadeler kullanmıştır. Ö3'ün ise arkadaşına yalan söylenmez düşüncesi, “özel sırları ya da sakladığı özel söz olabilir” şeklinde esnek bir ifadeye dönüşmüştür. Aynı şekilde Ö17'nin eşit yemenin adaletli olduğuna dair fikri, bazı durumlarda adaletin bozulacağına yönelik bir fikre yerini bırakmıştır. Ö6 da etkinliklerden önce eşit davranmanın her zaman iyi olacağını düşünmüş, süreç sonunda ise “kardeşi küçük olduğu için daha fazla vermeli” gibi genellemelerden uzak bir yargıya varmıştır. Bu örnekler çocuklar için felsefe etkinliklerinin bazı çocukların genellemelere karşı duyarlılık göstermelerine katkı sağladığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmacı, süreç sonunda yaptığı görüşmede çocuklara dürüstlikle ilgili farkına vardıkları bir şey olup olmadığını sormuştur. Ö3, Ö8, Ö1 ve Ö11'in yanıtları aşağıdaki gibidir:

Araştırmacı: Yani arkadaşımızı üzmemek için yalan söyleyebiliriz diyorsun.

Ö3: *Evet bir de sırrı söylememek için yalan söylememiz gerekiyor.*

Ö8: *Dostlukta hiç yalan söylemez, hiç böyle şey olmaz diye düşünüyordum dersin başında ama bu etkinliklerden sonra kararım değişti. O da şu, işte arkadaşlar birbirlerine yalan söyleyebilir. Çünkü üzüldüğü bir durum olursa o da üzülmesin diye yalan söyleyebilir.*

Araştırmacı: İyi bir arkadaş arkadaşına yalan söylemez mi?

Ö1: *Arkadaşım üzülmesin diye yalan söylerim.*

Araştırmacı: Yani söyler diyorsun.

Ö1: *Evet. Kırılmasın diye.*

Araştırmacı: Dostlar dürüst mü olmalı?

Ö1: *Dostlar doğruyu söylemeli, bazen kırmamak için yalan söyleyebiliriz.*

Araştırmacı: Derste "Yalan söylemek güzeldir." demişsin. Yalan söylemek güzel midir?

Ö8: *Bence güzel değildir. Dersten sonra fikrimi değiştirdim. Yalan söylemek kötü bir şey ama zor durumlarda kalabiliyoruz. O yüzden yalan söylememeliyiz ama zor durumda kaldığımızda yalan söyleyebiliriz.*

Araştırmacı: Dürüstlikle ilgili eklemek istediğin bir şey var mı?

Ö11: *Doğruyu söylemek yalan söylememek. Hep doğruyu söylemek bazen yalan söylemek de yararlı olabilir.*

Ö3 ise adalet ile ilgili soruya şu şekilde cevap vermiştir:

Araştırmacı: Adalet senin için ne demektir?

Ö3: *Adalet benim için bazen eşitlik (bazen eşit vermek) bazen de herkese ihtiyacı kadar vermek.*

Bazı çocukların, özellikle adalet ve dürüstlük kavramlarına ilişkin ön görüşmedeki ve son görüşmedeki ifadeleri arasında farklılıklar meydana gelmiştir. Sınıf içi tartışmaların, oluşan karşıt görüşler, verilen örnekler, çocukların genelgeçer ve kesin yargılardan ziyade farklı bakış açıları, örnekleri, durum ve bağlamları göz önüne alarak fikir yürütmelerine katkı sağladığı söylenebilir. Sınıf öğretmeni, kendisiyle yapılan görüşmede de bu görüşü destekleyici ifadeler kullanmıştır. Bu ifadeler aşağıda yer almaktadır:

Araştırmacı: Hayat Bilgisi dersinde çocuklar için felsefe ile yapılan değerler etkinliklerine yönelik görüşleriniz nelerdir? ^[P1] _[SEP1]

Sınıf Öğretmeni: Yani bu tarz etkinliklerin, kavramların, değerlerin felsefe ile verilmesi bence çok daha doğru. Çünkü çocuklar tek bir açıdan bakmamış oluyor buna. Yani yalan söylemek kötüdür penceresinden bakmıyorlar sadece. Yalan söylemenin bazen gerekli olabileceği ya da yalanın çeşitlerini aslında görmüş oluyorlar. Bununla karşılaştıkları zaman keskin, sert yargılara varmamalarına, keskin, sert tepki vermemelerini sağlıyor. Bence bu şekilde verilmesi çok daha doğru.

Sınıf öğretmeni, değerlere yönelik çocuklar için felsefe etkinliklerinin, çocukların yaşadıkları olaylara ve karşılaştıkları durumlara daha geniş bir perspektiften bakmalarına olanak tanıdığını belirtmektedir. Öğretmenin bu görüşlerinden yola çıkarak değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların olaylara daha esnek bir şekilde yaklaşmalarını ve bağlama duyarlı yargılara varmalarını desteklediği söylenebilir.

Kavramlar Arası İlişki Kurma

Bazı öğrenciler uygulanan çocuklar için felsefe etkinliklerinden sonra gerçek ile yalan ve eşitlik ile adalet kavramları arasında ilişki kurmuşlardır. Bu doğrultuda “kavramlar arası ilişki kurma” ana teması ortaya çıkmıştır. Kavramlar arası ilişki kurma, öğrencilerin iki kavramın benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koyma, kavramları özellikleri açısından

kıyaslamaya yönelik düşünme süreçlerinden biridir. Bazı öğrencilerin Adalet Değer Ön ve Son Görüş formundaki yanıtları aşağıdaki gibidir:

Adalet ve eşitlik arasında fark var mıdır?

Ö6 Adalet Ön Görüş Formu: Fark yoktur çünkü adalet birisinin eşit davrandığı gibi.

Ö6 Adalet Son Görüş Formu: Fark vardır çünkü eşitlik birisine aynı dağıtmaktır. Adalet ise birisine ihtiyacı kadar dağıtmaktır.

Adalet ve eşitlik arasında fark var mıdır?

Ö8 Adalet Ön Görüş Formu: Adalet ve eşitlik arasında fark yoktur çünkü herkes eşit hile yok.

Ö8 Adalet Son Görüş Formu: Adalet ve eşitlik arasında fark vardır çünkü adalette yeteri kadar almak, eşitlikte ise aynı adet verilir.

Adalet ve eşitlik arasında fark var mıdır?

Ö10 Adalet Ön Görüş Formu: Adalet ve eşitlik arasında fark yoktur çünkü aynı şeylerdir.

Ö10 Adalet Son Görüş Formu: Adalet ve eşitlik arasında fark vardır çünkü eşitlik aynı paylaşmak adalet aynı değil ihtiyacı kadar vermektir.

Herkese eşit dilim kek vermek adaleti sağlar mı? Neden?

Ö10 Adalet Ön Görüş Formu: Evet çünkü herkesin eşit yemesi herkesin adaletli yemesi demektir. Bu sebeple.

Ö10 Adalet Son Görüş Formu: Hayır. Çünkü adalet ve eşitlik aynı şey değil.

Adil olmak ne demektir?

Ö10 Adalet Ön Görüş Formu: Herkese aynı davranmak yani her zaman aynı davranmak.

Ö10 Adalet Son Görüş Formu: Bazen eşit olmak bazen eşit olmamaktır.

Adil bir paylaşım yapmak için gösterilen çabaya dikkat etmek gerekir mi?

Neden?^[P]_[SEP]

Ö15 Adalet Ön Görüş Formu: Adil paylaşım ile çaba arasında ilişki yoktur.^[P]_[SEP]

Ö15 Adalet Son Görüş Formu: Evet çünkü orada adam çok çalıştığı için yemekten daha çok olabilir ama diğeri de uğraşırsa o da diğeri gibi çok alabilir.

Ö6, Ö8 ve Ö10 etkinliklerden önce adalet ve eşitliğin aynı kavramlar olduğunu ifade etmiştir. Etkinliklerden sonra ise bu öğrenciler adaletle eşitliğin aynı kavramlar olmadığını, adaletin; ihtiyacı kadar almak, vermek ya da dağıtmak gibi anlamlara geldiğini söylemiştir. Ö10 Adalet Ön Görüş formunda adil olmayı herkese aynı davranmak şeklinde açıkladıktan sonra Son Görüş formunda adil olmayı bazen eşit bazen eşit olmamak şeklinde açıklamıştır. Ö15 ise etkinliklerden önce adil paylaşım ile çabanın bir ilişkisinin olmadığını belirtmiş, etkinliklerden sonra ise bir yemek hazırlarken daha çok çaba gösteren kişinin fazla yemek almasını adil bir paylaşım olarak açıklamıştır.

Ö13 biri kısa, biri orta, diğeri uzun boylu üç kişinin duvarı aşip karşıyı görebilmeleriyle ilgili örneğe ilişkin düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Ö13: Derse başlamadan önce adalet ile ilgili düşüncem şuydu iki kişinin aynı merdivene sahip olması gibi bir şey. Dersin sonunda ise adalet ile ilgili düşüncem şuna dönüştü kimin boyu küçük olursa olsun diğeri büyük olursa olsun ikisinde aynı boyda merdiven vermek adaletsiz olur.

Ö13, adalet kavramı üzerine yapılan sınıf içi etkinliklerinin değerlendirme aşamasında düşüncelerini açıklarken dersin başında adalet kavramını iki kişinin aynı merdivene sahip olması gibi bir örnekle ilişkilendirmiş, dersin sonunda ise eşitliğin adaleti sağlamadığını açıklamıştır. Bu açıklama, öğrencinin adalet ile eşitlik arasındaki farkı ortaya koyup adaletin ne olduğuna yönelik bir kavrayış geliştirdiği söylenebilir.

Ö7 ise Dürüstlük Ön ve Son Görüş formundaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Gerçeği saklamak ile yalan söylemek arasında fark var mıdır? Neden? ^[P]_[SEP]

Ö7 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Gerçeği saklamak o kişiye uydurmuş bir şekilde hikâye uydurmak. Yalan söylemeyi bilmiyorum. ^[P]_[SEP]

Ö7 Dürüstlük Son Görüş Formu: Var. Yalan bir şeyi uydurmak. Gerçeği saklamak doğruyu söylememek.

Ö7'nin Değer Ön Görüş formunda belirttiği gerçeği saklamanın "uydurmak" olduğu düşüncesi etkinliklerden sonra yalan kavramının uydurmak olduğu şekline dönüşmüştür. Gerçeği saklamayı ise doğruyu söylememek şeklinde ifade etmiştir.

Yapılan görüşmede Ö2'nin dostlukla ilgili düşünceleri aşağıda verilmiştir:

Ö2: Dostlukla ilgili bir şeyler öğrendim, arkadaşlıkla aynı şey olmadığını öğrendim.

Ö2 etkinliklerden sonra dostluk ve arkadaşlık kavramları arasında ilişki kurarak bu kavramların aynı anlama gelmediğini ifade etmiştir.

Yapılan görüşmelerde Ö2, Ö3, Ö6, Ö9 ve Ö11'in adalet değerine yönelik düşünceleri ise şu şekildedir:

Ö2: Adalet ile eşitliğin aynı olmadığını, dostlukla arkadaşlığın çok benzer ama aynı şey olmadığını öğrendim.

Ö3: Bir de adalette eşit paylaşınca adaletli olduğumu sanıyordum ama ihtiyaca göreydi.

Araştırmacı: Adalet, dostluk, dürüstlük ve saygı değerleri ile ilgili duygu ve düşüncelerinde bir değişim oldu mu? Olduysa bunlar neler?

Ö6: İlk başta adaletin eşitlik olduğunu düşünüyordum sonra değiştirdim.

Arařtırmacı: Ne dūřündūn?

Ö6: Adaletin gerektiği kadar alması, eşitliğin ise herkese aynı paylaştırılması gibi bir Şey.

Ö6: Bana, diyelim adalet konusunda adaletin ne olduđunu, eřitlik olmadıđını anladım. Sonra diyelim dūrūstlūđun yalan sōylememek olduđunu tamamen artık anladım, Őđrenmiř oldum.

Ö9: Adil davranmak, adil olmak eřit olmak demektir, felsefe yapmadan Őnce Őyle dūřünüyordum. Ama Őimdi adalet ihtiyacı kadar. Hatta az Őnce sōylediđim gibi.

Ö11: Eşitlikle adalet bazen aynı anlama bazen farklı anlama geliyor diye Őđrendim.

Arařtırmacı: Adalet, dostluk, dūrūstlūk ve saygı kavramlarına yōnelik duygu ve dūřūncelerinde bir deđiřim oldu mu?

Ö11: Sonra anladığımda adalet ve eşitlik aynı Őeydir yani anlamları aynı Öyle. Bazen ama bōyle olmuyor.

Araştırmacı: Yani bazen adalet eşitliktir bazen de adalet eşitlik demek değildir mi demek istedin?

Ö11: Aynen.

Araştırmacı: Peki tartışma sūrecini hatırlıyor musun? Biliyorsun biz tartışma sūrecinde belli kavramları tartıştık. Aklına neler geliyor?

Ö2: Eşitlik ve adaletin aynı Şey olmadığı.

Araştırmacı: Neden bunu hatırlıyorsun?

Ö2: Ben formlarda hep Öyle yazmıştım sonra Őařırdım.

Araştırmacı: Cūmleni tam anlayamadım biraz daha ayrıntılı anlatabilir misin?

Ö2: Adalet ile eşitliğin aynı şey olduğunu sanıyordum. Formda öyle yazdım ama derste aynı şey olmadığını anladım.

Diğer bir veri toplama aracı olan günlükte ise öğrenciler düşüncelerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

Ö2: Adaletle eşitlik aynı şey değil.

Ö3: Ders sonrası değişen düşüncem ben adaletle eşitlik kavramını aynı anlama geliyor sanıyordum ama eşitlik aynı paylaşıyor adalette ise ihtiyaca göre paylaşılıyor.

Ö5: Adaletlilik eşitlikle aynı değil.

Ö6: Adalet birisinin ihtiyacı kadar almasıdır. Ders sonrası adalet ve eşitliğin aynı şey olmadığını anladım.

Ö8: Dersin başında ise cümlem "Adalet eşitlik aynıdır." diye söyledim ama sonra cümlem değişti. O da "adil ile eşitlik aynı şey değil." olmuştu

Ö9: Adalet eşitlik aynı şey değil.

Ö11: Değişen düşüncem adalet ve eşitlik aynı anlamda demiştim ama etkinlik sonrası adalet ve eşitlik aynı anlama gelmiyormuş.

Ö12: Adalet eşitlik değildir. Değişen düşüncem adalet eşitlik değildir.

Ö15: Adaletin eşitlik olmaması, adaletin adil olduğu.

Öğrencilerin günlüklerinde ifade ettikleri düşünceler, adalet ve eşitlik kavramları arasındaki farkı anlama sürecini yansıtmaktadır. İlk başta, birçoğu adaletle eşitliğin eş anlama geldiğini söylemiş fakat etkinliklerin sonunda adaletin eşitlikten farklı bir anlama geldiğini belirterek adaletin ihtiyaca göre sağlanabileceğini vurgulamışlar.

Bazı öğrenciler, adaletle ilgili etkinliklerdeki sınıf içi diyaloglarında ve dersin değerlendirme aşamasında aşağıdaki düşünceleri ifade etmişlerdir:

Ö12: *Derse başlamadan önce adalet ile ilgili düşüncem şuydu düşüncem yoktu. Dersin sonunda ise adalet ile ilgili düşüncem şuna dönüştü adalet eşitlik değildir.*

Ö3: *Ben adille eşitliği aynı anlama geliyor sanıyordum ama artık eşitliğin paylaşmak, adaletin ihtiyacına göre olduğunu öğrendim.*

Ö1: *3N: Adalet, eşitlikle aynı değil onu öğrendim. Herkesin doyduğu kadar alırsak bu adalet olur. Eşitlikte diyelim biri çok aç diğeri değil. Eşit bir şekilde verirsek çok aç olan doymayabilir. Bu da adalet olmaz.*

Ö6: *Adalet ve eşitlik aynı şey değilmiş. Çünkü adalet birisinin ihtiyacı kadar alması. Eşitlik ise herkese aynı paylaşmak.*

Öğrenciler, sınıf içi diyaloglarında ve değerlendirme aşamasında, ilk olarak adalet ve eşitlik kavramlarının aynı anlama geldiğini düşündüklerini belirtmiş, etkinliklerden sonra ise adaletin eşitlik olmadığını ve adaletin ihtiyaca göre paylaşmak anlamına geldiğini söylemiştir. Ö7 ise “İki Bana Bir Sana” kitabıyla ilgili yapılan tartışmadan yola çıkarak “adaletin herkesin doyduğu kadar alması” olduğunu söylemiştir.

Çocuklar için felsefe etkinliklerinden önce bazı öğrenciler adalet ve eşitlik kavramlarının aynı olduğunu ifade etmiştir. Etkinliklerden sonra ise adalet ve eşitliğin farklı anlamlara gelebileceği sonucuna ulaşmışlardır. Etkinliklerde yer alan “İki Bana Bir Sana”, “Kitap Bağı” hikâyeleri ve yararlanılan görseller adalet ve eşitlik gibi karmaşık kavramları somutlaştırarak bu kavramların birbirinden ayırt edilmelerine yardımcı olduğu, bununla birlikte sorgulama sürecinde sunulan karşı örneklerin ve farklı görüşlerin çocukları bu ayrımlara varmalarını desteklediği söylenebilir.

Farklı Bakış Açısı

Farklı bakış açısı, değerlere ilişkin Ön Görüş ve Son Görüş formlarında ortaya çıkan bir diğer tema olmuştur. Farklı bakış açısı, öğrencilerin Ön Görüş ve Son Görüş formlarında yer alan aynı soruya verdikleri farklı açıklama, gerekçe ve görüşleri kapsar. Öğrenciler, bu çerçevede ortaya koydukları görüşe, farklı gerekçelerle karşıt görüşler

sunmuşlardır. Ö1, Ö12 ve Ö16'nın adalet ile ilgili etkinliğe yönelik düşünceleri aşağıda yer almaktadır.

Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Melike acıkmış bir şekilde okuldan eve gelmiştir. Eve gelince kardeşiyle evdeki keki paylaşamadıkları için tartışmıştır. Melike hem kekin malzemelerini marketten kendisi aldığı için hem de çok acıktığı için daha fazla kek dilimi alacağını söylemiş, kardeşi ise annesi kek yaparken ona yardım ettiğini ve yaşı küçük olduğu için de daha fazla yemeye ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Tartıştıklarını gören annesi ise Melike ve kardeşine eşit miktarda kek dilimi vermiştir.

Melike'nin annesi ikisine de eşit dilim kek vererek doğru bir şey yaptı mı?

Neden?

Ö1 Adalet Ön Görüş Formu: Yaptı çünkü Melike aynı gramda yiyor kardeşi de.

Ö1 Adalet Son Görüş Formu: Doğru bir şey olmamış çünkü Melike ondan daha büyük olduğu için ona biraz daha fazla verilmeli çünkü öyle doyar. Kardeşine de yeteceği kadar vermeliyiz.

Adil paylaşım yaparken ihtiyaca göre yapmak gerekir mi?

Ö12 Adalet Ön Görüş Formu: Yoktur çünkü adil olursa herkes kendi hakkını yiyebilir.

Ö12 Adalet Son Görüş Formu: Gerekir mesela 1 tane bebek var bebeğin büyümesi için ihtiyacı kadar yemesi lazım.

Adil bir paylaşım yapmak için gösterilen çabaya dikkat etmek gerekir mi?

Neden?

Ö16 Adalet Ön Görüş Formu: Yoktur.

Ö16 Adalet Son Görüş Formu: Gerekir, çünkü kim daha çok iş yaptıysa ona verilmelidir bence.

Ö1 ve Ö12 etkinliklerden sonra ihtiyaca göre paylaşım yapmanın daha adil olduğunu, Ö16 ise daha çok çaba gösteren kişinin diğerlerinden fazla almasının adil bir paylaşım olduğunu ifade etmiştir. Bazı öğrencilerin dürüstlük değeriyle ilgili Ön ve Son Görüş formundaki düşünceleri ise aşağıda yer almaktadır:

Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Nehir ve Sude çok yakın iki arkadaştır. Bir gün Nehir yeni aldığı pembe elbiseyi Sude'ye gösterir ve "Sude kıyafetimi beğendin mi?" diye sorar. Sude kıyafeti hiç beğenmediğini söyler. Nehir ise Sude'nin bu sözüne çok üzülür.

Sude Nehir'e doğruyu söylemeli miydi? Neden? ^[P]_[SEP]

Ö8 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Doğruyu söylememeli çünkü Nehir üzülür. ^[P]_[SEP]

Ö8 Dürüstlük Son Görüş Formu: Bence olmalıdır. Çünkü hep yalan söylerse kimse ona inanmaz.

Dürüst olmamayı gerektiren durumlar var mıdır? Örneklerle açıklayınız? ^[P]_[SEP]

Ö12 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Evet mesela birine yalan söyledin sonra yalan söylediğin kişiye dürüst olmalısın. ^[P]_[SEP]

Ö12 Dürüstlük Son Görüş Formu: Var mesela arkadaşın sana bir resim gösteriyor ama sen beğenmiyorsun. Arkadaşın üzülür ama fikir sunarsan üzülmez hatta mutlu olur.

Ö8 ilk başta arkadaşını üzmemek için yalan söyleyebilir düşüncesini savunmuş, etkinliklerden sonra ise doğruyu söylemesi gerektiğini, yalan söylerse kimsenin ona inanmayacağını ifade etmiştir. Ö12'nin ise dürüst olmamayı gerektiren durumların olduğu düşüncesi değişmemiş fakat verdiği örnek değişmiştir.

Dostluk ve saygı değerleriyle ilgili öğrencilerin Ön ve Son Görüş formundaki yanıtları aşağıda yer almaktadır:

Yakın bir arkadaşına ihtiyacımız var mıdır? Neden?

Ö15 Dostluk Ön Görüş Formu: Evet çünkü kendi kendine oynayınca bir eğlencesi kalmaz.

Ö15 Dostluk Son Görüş Formu: Evet çünkü sana yardım eden birinin olması gerek.

Ö15 Dostluk Ön ve Son Görüş formunda yakın bir arkadaşına ihtiyacının olduğundan bahsetmiş fakat verdiği örnekler değişime uğramıştır. Ön Görüş formunda yakın bir arkadaşı olmazsa sıkılacağını, Son Görüş formunda ise yakın bir arkadaşın yardım eden biri olduğunu bu yüzden ihtiyaç duyduğunu vurgulamıştır.

Bir kitap, bir hayvan ya da bir oyuncak arkadaş olabilir mi? Neden?

Ö4 Dostluk Ön Görüş Formu: Arkadaş olamaz. Çünkü arkadaşlar canlı olan kişidir, insan ve değerli hissettiğindir arkadaş.

Ö4 Dostluk Son Görüş Formu: Evet. Çünkü onu içimizden konuşturup ya da okuyup oynatmamız bize yeter.

Bir kitap, bir hayvan ya da bir oyuncak arkadaş olabilir mi? Neden?

Ö16 Dostluk Ön Görüş Formu: Bir kitap, bir hayvan ve bir oyuncaktan arkadaş olunur. Çünkü diğer arkadaşlarımız yokken yanımızda onlar var.

Ö16 Dostluk Son Görüş Formu: Olamaz çünkü canlı varlıklar değildir.

Ö4 etkinlikler öncesi cansız varlıkların arkadaş olamayacağını ifade etmiş, etkinliklerden sonra ise bu düşüncesi değişmiş ve cansız varlıkların da arkadaş olabileceğini söylemiştir. Ö16 ise Ön Görüş formunda arkadaşları yokken cansız varlıkların yanında olduğunu, bu nedenle de cansız varlıklarla arkadaş olabileceğinden

bahsederken Son Görüş formunda ise olamayacağını ifade etmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak bazı öğrencilerin etkinliklerden sonra arkadaşlığa yönelik fikirlerinin değişmiş olabileceği söylenebilir.

Çocuklar için felsefe, öğrencilere çoğunluğun kabul gördüğü değer yargılarını ya da bunlarla ilişkili davranışları benimsetmeyi değil, bu yargıları sorgulamalarını ve çocukların kendi değer yargılarını oluşturmalarına katkı sağlamayı hedefler. Etkinliklerden önce bazı öğrencilerin çoğunlukla toplum tarafından “doğru” kabul edilen görüşleri etkinliklerden sonra değişime uğramış olduğu söylenebilir. Bununla ilgili olduğu düşünülen örnekler aşağıda yer almaktadır:

Sevmediğin birine saygılı davranır mısın? Neden?

Ö13 Saygı Ön Görüş Formu: Davranmalıyız. Belki arkadaşımız onun kalbini kırmak istememeliyiz.

Ö13 Saygı Son Görüş Formu: Davranmam çünkü: Sevmediğim birine saygılı davranırsam o sevmediğim davranışı davranmaya devam eder. Bu nedenle o kişiye saygılı davranmamalıyız.

Ö1 Saygı Ön Görüş Formu: Davranmalısın bence çünkü ayıp olur o sana saygı duyuyorsa senin de ona saygı duyman lazım.

Ö1 Saygı Son Görüş Formu: Davranmam çünkü onu umursamam saygı duysam bile sevmediğim belli olur.

Ö4 Saygı Ön Görüş Formu: Evet. Çünkü senin doğru şekilde davranman lazım.

Ö4 Saygı Son Görüş Formu: Hayır. Öyle bir zorunluluk yok.

Bize saygısız davranan birine karşı saygılı davranır mıyız? Neden?

Ö8 Saygı Ön Görüş Formu: Davranırım. Ona “Arkadaşım sen bana neden kötü davranıyorsun” derdim.

Ö8 Saygı Son Görüş Formu: Hayır. Çünkü böyle bir zorunluluk yok.

Ö15 Saygı Ön Görüş Formu: Evet çünkü biz doğru olanı yapmamız gerek.

Ö15 Saygı Son Görüş Formu: Hayır çünkü o bize saygılı davranmıyor.

Ö1, Ö4 ve Ö13 etkinliklerden önce sevmedikleri birine saygılı davranmaları gerektiğini, etkinliklerden sonra ise sevmedikleri birine saygılı davranmayacaklarını kendi gerekçeleriyle ifade etmişlerdir. Aynı şekilde Ö8 ve Ö15 kendilerine saygısız davranan birine ilk önce saygılı davranmaları gerektiğini, etkinliklerden sonra ise saygılı davranmayacaklarını ifade etmiştir. Sevilmediği halde birine saygılı davranmak ve saygısız davranan birine saygılı davranmak çoğunlukla toplum tarafından “doğru” olarak öğretilen davranışlardır. Bazı öğrenciler için bu yargıların değişime uğradığı söylenebilir. Buradan yola çıkarak felsefe etkinliklerinin çocuklarda kendi değer yargılarını oluşturmada yardımcı olduğunu söyleyebiliriz.

Kavramı Tanımlama

Öğrenciler felsefe etkinliklerinden önce ve sonra adil olma, kişisel alana saygı, arkadaşlık ve yakın arkadaşlık kavramlarını tanımlamışlardır. Bu tanımlamalarda bazı farklılıklar meydana gelmiştir. Aşağıda bazı öğrencilerin Ön Görüş ve Son Görüş formuna yazdıkları yanıtlardan örnekler yer almaktadır:

Adil olmak ne demektir?^[P]_[SEP]

Ö2 Adalet Ön Görüş Formu: Herkesin eşit olup ayırt edilmemesi.^[P]_[SEP]

Ö2 Adalet Son Görüş Formu: Adaletli olmak önemli ve güzel olan bir şey. Sana iki ona bir vermek adil olmaz ama şöyle bir durumda olur: Benim boyum küçük ve bana tek kutu verilmez.

Ö13 Adalet Ön Görüş Formu: Adil olmak bir oyunu kurallarına göre oynamak gibi bir şey.^[P]_[SEP]

Ö13 Adalet Son Görüş Formu: Adil olmak: Birinin boyu küçük diğerininki büyük, küçük görebilsin diye altına kutu koymuşlar. Bu adil olmak.

Ö2 ve Ö13'ün adil olmayı örnek üzerinden tanımladıkları görülmektedir.

Ö1 Adalet Ön Görüş Formu: Herkese mesela aynı sayıdan herkese vermek gibi.^[P]_[SEP]

Ö1 Adalet Son Görüş Formu: Birinin yeteceği kadar almak vermek.

Ö3 Adalet Ön Görüş Formu: Adil olmak illa kendi takımına güçlülere ve iyileri koyamazsınız herkesin eşit, adaletli ve dengeli ayarlamalısınız.^[P]_[SEP]

Ö3 Adalet Son Görüş Formu: Adil olmak her şeyi ihtiyaca göre yapmak demektir.

Ö4 Adalet Ön Görüş Formu: Adil olmak hile yapmamak demektir.

Ö4 Adalet Son Görüş Formu: Adil olmak eşit paylaşmak demek.

Ö12 Adalet Ön Görüş Formu: Adil olmak bir kişiyle eşit olmak. Mesela 2.sorudaki 2.resim gibi.

Ö12 Adalet Son Görüş Formu: Adil olmak ihtiyacı kadar yapmak demek.

Yakın arkadaş kime denir?

Ö4 Dostluk Ön Görüş Formu: Uzun süre boyunca arkadaş olduğun canlı insana denir.

Ö4 Dostluk Son Görüş Formu: Seninle gerçek bağ kuran kişi.

Ö12 Dostluk Ön Görüş Formu: Birbiriyle çok oynayan çok konuşan kişiye yakın arkadaş denir.

Ö12 Dostluk Son Görüş Formu: Bağ kurduğumuz kişiye denir.

Ö1, Ö3, Ö4 ve Ö12 "adil olmak" kavramını, Ö4 ve Ö12 ise "yakın arkadaş" kavramını Ön Görüş formunda örnekler vererek, Son Görüş formunda ise başka bir kavramla anlatmıştır. Bu durum soyut düşünmenin gerçekleştiğine dair ipuçları

vermektedir. Kavramlar üzerine düşünmeye işaret ettiği için çocuklar için felsefede soyut düşünebilmenin önemli olduğu söylenebilir. Soyut düşünme, öğrencilerin karmaşık kavramları anlama kapasitelerini genişletir. Yapılan etkinliklerden sonra öğrenciler adalet gibi karmaşık bir kavramı tanımlayabilmiştir. Bu nedenle etkinliklerin bazı öğrencilerin soyut düşünme kapasitelerine katkı sağladığı söylenebilir. Bazı öğrencilerin adil olmak, kişisel alan, kişisel alana saygı duymak ile ilgili tanım örnekleri aşağıda yer almaktadır.

Adil olmak ne demektir?

Ö6 Adalet Ön Görüş Formu: Birinin ondan farklı birisine eşit davranmak.

Ö6 Adalet Son Görüş Formu: Birisine ihtiyacı kadar bir şey vermek.

Kişisel alan ne demektir?

Ö4 Saygı Ön Görüş Formu: Bilmiyorum.

Ö4 Saygı Son Görüş Formu: Kendi bölgen demektir.

Ö5 Saygı Ön Görüş Formu: Kişisel bilgidir.

Ö5 Saygı Son Görüş Formu: Bizim alanımız.

Ö10 Saygı Ön Görüş Formu: Kendin olduğun istediğini alıp istediğini almadığı yer.

Ö10 Saygı Son Görüş Formu: Yalnız kendine ayırdığın alan.

Kişisel alana saygı duymak ne demektir?

Ö4 Saygı Ön Görüş Formu: Bir insana saygı duymak demektir.

Ö4 Saygı Son Görüş Formu: Bir insanın kendi alanına saygı duymak demektir.

Ö9 Saygı Ön Görüş Formu: Yani iyi davranmak demek.

Ö9 Saygı Son Görüş Formu: Ondan izin almadan birisini çağırmamak.

Ö4, Ö5, Ö6, Ö9 ve Ö10'un Ön Görüş formlarında kavramların tanımı ile ilişkisi zayıfken, Son Görüş formunda ise yüksektir. Örneğin, "adil olmak" kavramı üzerine yapılan çalışmalarda, Ö6'nın ilk başta "birinin ondan farklı birisine eşit davranmak" olarak tanımladığı ancak daha sonra "birisine ihtiyacı kadar bir şey vermek" şeklinde bir tanım sunduğu görülmüştür. Bu, öğrencinin adalet kavramının tanımına daha çok yaklaştığını göstermektedir. Benzer şekilde, "kişisel alan" ve "kişisel alana saygı duymak" kavramları da, öğrencilerin ön görüşlerinde daha belirsiz veya eksik tanımlarla belirtilirken, son görüşlerinde daha açık ve uygun tanımlarla ifade edilmektedir.

Sınıflama

Dürüstlük değerine yönelik tartışmalarda yalan söylemek üzerine farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bazı öğrenciler yalan söylemenin olumsuz sonuçlar doğuracağını, yalan söylemenin doğru olmadığını ifade ederken bazı öğrenciler ise içinde bulunan duruma göre yalan söylemenin kötü bir davranış olmayabileceğini belirtmişlerdir. Bu durum yalan söyleyenin niyetine göre yalanın türleri olabilir mi sorusunu gündeme getirmiştir. Bazı öğrenciler bu sorudan yola çıkarak yalanı sınıflamışlardır. Bu sınıflama öğrencilerin soru formuna ilk yanıtları ile son yanıtları arasındaki farka yansımıştır. Örnekler aşağıda yer almaktadır:

Yalanın türleri olabilir mi? Varsa bunlar nelerdir?

Ö1 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Vardır onlarda kelimeyi değiştirmek, aklıma bu geldi.

Ö1 Dürüstlük Son Görüş Formu: Olabilir. Yalan, beyaz yalan, korkutucu yalan, ciddi gözükken yalanlar, mesela korkutucu yalan orada bir varlık gördüm.

Ö4 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Bilmiyorum.

Ö4 Dürüstlük Son Görüş Formu: Beyaz yalan.

Ö14 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Yoktur çünkü doğruyu söylemediğinde bu yalan olur yani yalanın türleri yoktur.

Ö14 Dürüstlük Son Görüş Formu: Yalanın türleri vardır mesela beyaz yalan bu yalan iyi niyetle yalan söylemektir.

Ö5 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Var. Aile, arkadaş arasında yalan söylenebilir.

Ö5 Dürüstlük Son Görüş Formu: Var. Yalan, beyaz yalan.

Ö14 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Olabilir birincisi yanlış yaptığın şeyi saklamak. İkincisi o kişiye doğruyu veya doğruları anlatmamak.

Ö14 Dürüstlük Son Görüş Formu: Türleri olabilir. 1.Beyaz yalan 2.Gerçeği saklamak 3.Yalan

Ö8 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Olabilir. İlgı çekmek için yalan söylemektir.

Ö8 Dürüstlük Son Görüş Formu: Vardır. 1.Acımasız yalan.

Ö15 Dürüstlük Ön Görüş Formu: Yok.

Ö15 Dürüstlük Son Görüş Formu: Var. Beyaz yalan: İyi bir amacı olan yalan, doğruyu söylememek.

Yalan söylemek ne demektir?

Ö8'in de yalan ile ilgili günlüğüne yazdığı düşünceler aşağıda yer almaktadır:

Ö8: Bugünkü dersimizde yalan, beyaz yalan ve dürüstlüğü öğrendim.

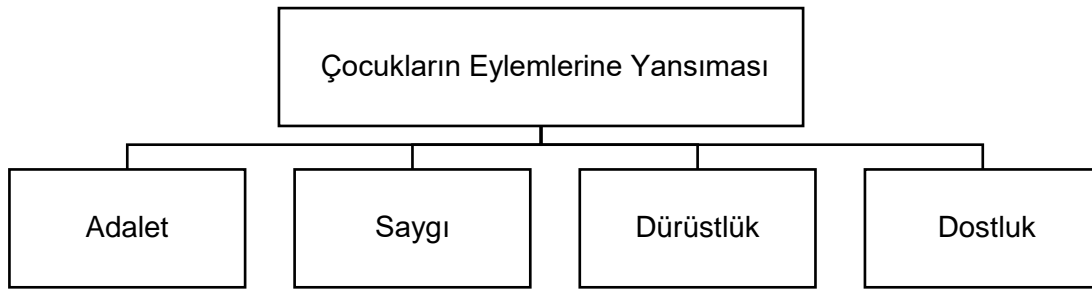
Araştırmada, öğrencilerin yalanın türlerine ilişkin düşüncelerinin etkinliklerden sonra değiştiği gözlemlenmiştir. Etkinlikler sırasında sunulan senaryolar ve tartışma konuları, bazı öğrencilerin yalanın sadece doğruları gizlemekle sınırlı olmadığını anlamalarını sağlamıştır. Öğrenciler, beyaz yalan, korkutucu yalan, acımasız yalan gibi çeşitli yalan türlerini tanımlamış ve bu türlerin farklı niyetlerle kullanılabileceğini ortaya koymuşlardır.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu araştırma sorusunda çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların değerlerle ilişkili eylemlerine yansımaları tespit etmek amaçlanmıştır. Bu araştırma sorusuna yönelik bulgular; “adalet”, “saygı”, “dürüstlük” ve “dostluk” olmak üzere kök değerlerle ilgili dört ana tema altında incelenmiştir. Bu ana temalar Şekil 4’te sunulmaktadır.

Şekil 4

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Adalet

Öğrencilerle yapılan görüşmede bazı öğrencilerin çocuklar için felsefe etkinliklerinden sonra adalet ile ilgili eylemlerinde değişiklikler olduğu belirlenmiştir. Ö4 adalete yönelik günlük hayatındaki değişimi şu şekilde açıklamıştır:

Araştırmacı: Peki adalet değerine yönelik bir değişim oldu mu?

Ö4: Mesela biz her teneffüste arkadaşlarımızla don-ateş oynuyoruz. Don-ateş oynarken “oo piti piti” yaparak ebeleri seçerdik. Ancak bu felsefe derslerini aldıktan sonra herkes “oo piti piti” ile yapmak istedi. Ben gönüllülerin arasında oylama yapalım dedim ve artık ebeleri bu şekilde seçiyoruz.

Araştırmacı: Bunun daha adaletli olduğunu mu düşünüyorsun sen?

Ö4: *Evet. Çünkü herkesin gönüllü olma hakkı var. Gidip gönüllü olmayıp siz beni gönüllü seçmediğinizde duymazdan gelirim. Çünkü biz ona öyle bir şans vermişiz. O kötüye kullanmış.*

Ö4'ün adaletli olmanın herkesin hakkını gözetmek olduğu sonucuna vardığı söylenebilir.

Ö7 ise adalet ile ilgili eylemlerindeki değişimi şu şekilde açıklamıştır:

Araştırmacı: Adaletle ilgili düşüncelerinde değişim oldu mu?

Ö7: *Oldu. Adaleti önceden şey sanıyordum. Mesela evdeyim. Bizim eve biri geliyor. O bir şey getiriyor. Sonra o bir yere koyuyor. Ben almıyorum, o alıyor benim eşyayı. Ben de onu alıyorum.*

Araştırmacı: Biri eşyani senden habersiz alıyorsa “ben de onun eşyasını habersiz alabilirim” senin için adaletli bir davranış mıydı?

Ö7: *Evet.*

Araştırmacı: Daha sonra ne değişti?

Ö7: *Daha sonra düşündüm. O zaman yaptığım adaletsizdi. Çünkü birisi benden bir şey aldıysa ben haksızlık yapmamalıyım.*

Araştırmacı: Onun gibi davranmamak senin için adaletli mi oluyor yani?

Ö7: *Evet.*

Araştırmacı: Peki felsefe dersinin sana bir katkısı oldu mu?

Ö7: *Evet. Hani anlatmıştım ya adalet ya da saygı benim fikrimi falan değiştirdi diye. İşte felsefe dersi de daha saygılı veya daha adaletli olmamı sağladı.*

Ö7, bir haksızlığa, haksızlıkla yanıt vermenin adil olmadığını anlamış ve bunu günlük hayatında uygulamıştır.

Adalet etkinliğindeki Jörg Mühle'nin "İki Bana, Bir Sana" isimli kitabı ile tartışma süreci başlamıştır. Bu etkinlikten sonra bazı öğrenciler adil olanın ihtiyacı kadar almak olduğunu, bazı öğrenciler ise adil olanın eşit paylaşmak olduğunu söylemiştir. Ö8 ise adil olanın eşit paylaşmak olduğunu söyleyerek günlük hayatına yansımalarını şu şekilde açıklamıştır:

Araştırmacı: Peki hangi değer seni en çok etkiledi?

Ö8: Adalet, saygı ve dürüstlük.

Araştırmacı: Bir tane seçsen hangisini seçerdin?

Ö8: En çok adalet.

Araştırmacı: Neden?

Ö8: Çünkü hem kuzenlerim arasında o kitapta iki kendime alıyordum, bir kuzenime veriyordum. Yarısını bölüştürm falan diyordum ama o hayır falan diyordu. Ben de dört tane meyve alıp iki iki paylaştırdım.

Ö12, Ö8 gibi adaletin eşit paylaşım olduğunu düşünmüş ve şu şekilde düşüncelerini ifade etmiştir:

Ö12: Mesela evdeyken bir şey yiyoruz, onu eşit paylaşmak adalet oluyor. O yüzden değişiklik oldu biraz.

Araştırmacı: Herkese artık adaletli olması için eşit mi paylaşıyorsun?

Ö12: Evet.

Ö12'nin adil olanın bazen eşit paylaşmak olduğunu anlayıp bunu günlük hayatına davranışlarıyla yansıttığını söyleyebiliriz.

Çocuklar için felsefe etkinliklerinden sonra Ö4 oyunlarda ebe seçerken daha adaletli davrandığını, Ö7 biri ona haksızlık yapsa bile onun haksızlık yapmaması gerektiğini, Ö8 ve Ö12 ise adaletli olmak için eşit paylaşımı tercih ettiğini ifade etmiştir. Bu

durum çocuklar için felsefe etkinliklerinin bazı öğrencilerin adil olmanın ne olduğuyla ilgili bir karara vardıklarını ve bu kararın günlük hayatlarında adil davranışlar sergilemesine yardımcı olduğu söylenebilir.

Saygı

Öğrencilerle yapılan görüşmede bazı öğrencilerin çocuklar için felsefe etkinliklerinden sonra saygı ile ilgili eylemlerinin günlük hayatlarına yansıdığı görülmüştür.

Ö4 saygı değerine yönelik günlük hayatındaki değişimi şu şekilde açıklamıştır:

Araştırmacı: Adalet, dostluk, dürüstlük ve saygı kavramlarına yönelik duygu ve düşüncelerinde bir değişim oldu mu? Davranışlarında bir değişim oldu mu? Olduysa bunlar nelerdir?

Ö4: Davranışlarımda bayağı bir değişim oldu. Eskiden ben sevdiğime saygı duyar, sevmediğime saygı duymazdım felsefe derslerini almadan önce. Ancak bundan sonra sevsem de sevmesem de birine saygı duymak zorunda olduğumu fark ettim.

Araştırmacı: Peki, başka bir değişim oldu mu? Günlük hayatında, diğer derslerde, arkadaşların arasında ya da ailene karşı davranışlarında bir değişim oldu mu?

Ö4: Arkadaşlarıma karşı da oluyor. Eskiden yani arkadaşlarım bana çok kızdığı zaman ve ben hiçbir şey yapmadığım zaman benimle bağırarak konuştuğunda ben de onlarla bağırarak konuştum. Ancak bu felsefe dersinden sonra biri bana böyle bağırarak davransa da bunun çok saçma olduğunu ve insanların benimle normal ses tonuyla da konuşabileceğini biliyorum. Eskiden de biliyordum ancak şu an daha bilinçliyim.

Ö4 saygılı davranmanın karşıdaki kişinin davranışlarından bağımsız olduğunu ve günlük yaşamında da bu şekilde davrandığını ifade etmiştir.

Ö7 ise çocuklar için felsefe etkinliklerinden sonra davranışlarındaki değişimi şu şekilde açıklamıştır:

Araştırmacı: Ailene karşı ya da günlük hayatında bir değişim oldu mu?

Ö7: Ailemde oldu. Eskiden anneme ben çok kızardım, bağırdım. Şimdi öyle değil.

Araştırmacı: Saygı etkinlikleri nasıl bir etki yarattı sende o zaman?

Ö7: Rüyardaymışım gibi. Sonra normale döndüm.

Araştırmacı: Yani neden annene artık bağırmıyorsun?

Ö7: Çünkü anladım ki saygılı davranmıyordum.

Araştırmacı: Saygılı davranmadığını fark ettin ve şu an daha saygılı mı davranıyorsun?

Ö7: Evet.

Ö8 ise arkadaşlarına yönelik davranışlarındaki değişimi şu şekilde ifade etmiştir:

Ö8: İşte ben bazen arkadaşlarıma istemeden kırıcı sözler söylüyordum. Artık söylememeye başladım. Çünkü aklıma hep o etkinlikler geliyordu.

Araştırmacı: Hangi etkinlikler?

Ö8: Saygı.

Araştırmacı: Saygıda ne yapmıştık biz?

Ö8: Saygıda işte kibar davranan demiştim. Kibar davranmalıydım. O yüzden. Ben de onu söylemek yerine şey yapıyordum, güzel sözler söylüyordum.

Araştırmacı: Yani bu etkinliklerden sonra arkadaşlarına karşı daha mı saygılı davranmaya başladın?

Ö8: *Evet.*

...

Araştırmacı: Başka bir katkısı var mı?

Ö8: *Saygıda. Ben bazen kaba konuşuyordum, çok çabuk sinirlenebiliyorum. İşte saygıda böyle sakın konuşmalı falan öyle öğrendim.*

Ö7 ve Ö8 saygının, karşıdaki kişiye kibar davranmak, kırıcı sözler söylememek, sesini yükseltmemek gibi davranışlarla somutlaşabileceğini ifade etmiştir.

Ö4, felsefe etkinliklerinden sonra kendisine saygısız davranan biri olsa bile ona saygılı davranacağını söyleyerek saygının kişinin davranışlarından bağımsız olduğunu, Ö7 ve Ö8 ise çevresindeki insanlara karşı daha saygılı davranmanın kibar davranmak, kırıcı söz söylememek ya da sesini yükseltmemek olduğunu örnekler vererek ifade etmiştir. Bu bulgular, felsefe etkinliklerinin bazı çocukların saygı değerini anlayıp buna ilişkin çıkarımlarını günlük hayatlarına yansıtmalarına yardımcı olduğunu göstermektedir.

Dürüstlük

Öğrencilerle yapılan bireysel görüşmelerde dürüstlük değeri ile ilgili örnekler aşağıda yer almaktadır.

Araştırmacı: Peki dürüstlük ile ilgili ailene karşı bir değişim oldu mu?

Ö7: *Sanırım evet.*

Araştırmacı: Örnek verebilir misin?

Ö7: *Biz bir şey almıştık ama tam hatırlamıyorum. Yiyebildiğimiz bir şeydi. Hah üzümdü. Annem gece balkona çıkmıştı. Ben de gizli gizli üzümü yıkayıp yemiştim.*

Araştırmacı: Sonra sen annene yalan mı söyledin?

Ö7: *Evet. Ben yemedim falan dedim.*

Araştırmacı: Daha sonra nasıl bir değişim oldu?

Ö7: Mesela bir şey alıyoruz artık yemiyorum, anneme soruyorum.

Araştırmacı: Peki hangi kavram en çok seni etkiledi?

Ö10: Dürüstlük.

Araştırmacı: Neden?

Ö10: Çünkü öğretmenim artık neredeyse her şeyin doğrusunu söylüyorum.

Araştırmacı: Daha önce ne söylüyordun?

Ö10: Ara sıra yalan ara sıra doğru.

Araştırmacı: Eskiden yalan söylüyordun şimdi söylemiyorsun diyebilir miyiz?

Ö10: Ayda bir kez.

Araştırmacı: Yani sayısı mı azaldı?

Ö10: Yani yalan söylememeye çalışıyorum.

Ö7 ve Ö10 yalan söylemenin doğru bir davranış olmadığını fark etmiş ve tutarlı bir şekilde davranmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmacı: Mesela düşüncelerinde değişim oldu. Peki davranışlarında bir değişim oldu mu? Arkadaşlarına karşı ya da ailene karşı?

Ö8: Aileme karşı oldu.

Araştırmacı: Örnek verebilir misin?

Ö8: İşte biz birbirimize hiç yalan söylemiyorduk. Her şeyi paylaşıyorduk üzücü durumlarda da. Sonra annem bir keresinde ağlamıştı, başparmağım yaralandı diye. Ben de üzülmesin diye yalan söyledim. Olay unutulduktan sonra doğruyu söyledim.

Ö8 ise yalan söylemenin doğru bir davranış olup olmadığını fakat içinde bulunulan duruma göre söylenebileceğini düşündüğünü ifade etmiştir.

Dürüstlük ile ilgili derste değer çizgisi etkinliği uygulanmıştır. Bu etkinlikte çizginin sağında ve solunda iki zıt görüş bulunur. Etkinlikte çizginin sağında “arkadaşımızı üzmemek için yalan söyleyebiliriz”, solunda ise “arkadaşımız üzülse bile doğruyu söylemeliyiz” görüşleri yer almıştır. Bazı öğrenciler “arkadaşımı üzmemek için yalan söylerim” tarafında durmuştur. “Yalancı Kuş” kitabıyla ilgili tartışma sorularında ise bazı öğrenciler her durumda doğru söylemenin mümkün olamayacağından bahsetmiştir. Bu görüşler Ö8’in düşüncelerini destekleyecek niteliktedir.

Çocuklar için felsefe etkinliklerinden sonra Ö7 annesine karşı daha açık ve dürüst olduğunu, Ö10 yalan söylemekten kaçınmaya çalıştığını ve Ö8 ise annesini üzmemek için yalan söylediğini ifade etmiştir. Bu bulgular, felsefe etkinliklerinin öğrencilerin çevrelerine karşı daha dürüst davrandıklarını ve hangi durumlarda dürüst olmaları ya da olmamaları konusunda bir karara varıp hareket ettiklerini göstermektedir.

Dostluk

Öğrencilerle yapılan bireysel görüşmelerde dostluk değeriyle ilişkili görüşlerinin eylemlerine yansımaları aşağıdaki örneklerde yer almaktadır:

Araştırmacı: Peki dostluk ile ilgili bir değişim oldu mu senin için?

Ö4: Oldu, sadece daha fazla arkadaş edindim.

Araştırmacı: Nasıl oldu peki?

Ö4: Ben eskiden yani arkadaş sayım çok kısıtlıydı, sadece bizim sınıfla arkadaşım. Ancak etüde başlayınca, etüt ortamında başka sınıflardan etüt öğrencisi vardı ancak ben onlarla da pek konuşmazdım. Sadece böyle kalem falan isterdim.

Araştırmacı: Felsefe dersinden sonra ne değişti?

Ö4: Felsefe dersinden sonra etüde kalmamaya başladım ama yine de normal teneffüslerde de başka sınıflarla mesela Barış ile iki yıldır hiç konuşmuyoruz birbirimizle ancak bu felsefe derslerini aldıktan sonra Barış ile daha çok konuşmaya falan başladık.

Araştırmacı: Yani konuşmadığın arkadaşınla tekrar konuşma isteği mi yarattı sende felsefe dersi?

Ö4: Evet.

Araştırmacı: Neden davranışın değişti?

Ö4: Şöyle düşündüm. Benim arkadaşlık sınırlarım bu kadar olmamalı. Hep aynı çocuklarla takılmamalıyım, hep aynı tipleri bulmamalıyım, başka biriyle de tanışmalıyım en azından kendi duygularımda bir değişiklik yaratmalıyım diyordum kendi kendime.

Ö4'ün etkinliklerden sonra arkadaşlık ölçütleri üzerine düşündüğü, arkadaşlığın kişinin kendisine olan etkisini değerlendirdiği ve buna uygun davrandığı sonucuna varılabilir.

Araştırmacı: Hangi değer seni çok etkiledi?

Ö5: Dostluk.

Araştırmacı: Neden?

Ö5: Çünkü eskiden arkadaşımınla çok kavga ediyordum ama dostluğu konuşa konuşa ne olduğunu öğrendim. Öğrendiğim için artık çok az kavga ediyoruz.

Ö5 de Ö4 gibi bir arkadaşlıkta olması gereken özellikleri anladığını ve buna uygun bir şekilde davrandığı ifade etmiştir.

Çocuklar için felsefe etkinliklerinin arkadaşlık ilişkilerine olan yansımalarına bakıldığında bazı öğrencilerin düşünceleriyle tutarlı davranışları ve bu düşüncelerinin davranışa dönüştürmede etkili olduğu ifade edilebilir. Ayrıca etkinliklerin daha uzun

zamana yayılmasının çocukların eylemlerine daha fazla etki etme olasılığını artırabileceği söylenebilir.

Sınıf öğretmeninin etkinliklere yönelik düşüncelerini öğrenmek amacıyla 16 Mart 2023'te bir görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmede sınıf öğretmeni, çocuklar için felsefenin öğrencilerin değerleri içselleştirmelerine ve böylece davranışlarına yansımalarına katkı sağladığını ifade etmiştir. Bu ifade aşağıda yer almaktadır:

Araştırmacı: Güçlü yanları nedir peki?

Sınıf Öğretmeni: En güçlü yanı çocuğun değeri kendi kendine oluşturması, daha içselleştirmesi ve bu davranışa dönüştürme ihtimalini daha bence yüksek olasılıkla artırıyor. En güçlü yanı bence bu.

Öğretmen, çocukların değerlere yönelik görüşleri, değer yargılarını kabul etmeden sorgulamaya başladıklarını ifade etmiştir. Öğretmenin buna yönelik görüşlerinden bir örnek aşağıda yer almaktadır:

Sınıf Öğretmeni: Mesela bana karşı da öyleler. Söylediğim şeyleri direkt kabul etmiyorlar. Neden böyle söylediğimi, neden böyle kural olması gerektiğini, neden şu anda bunu yapmalıyız, neden ötekini yapmıyoruz? Bunun üzerine çok fazla sorguluyorlar. Çocuklarda direkt otoriterin dediğini yapmak yok. Şu an buna neden kızılıyorsunuz gibi sorular alıyorum çocuklardan. Benden gerekçe bekliyorlar.

Öğretmenin görüşünü desteklemek için verdiği örnek şöyledir:

Sınıf Öğretmeni: Mesela "Ne Uzak Ne Yakın" kitabında yaptığımız etkinliği çocuklar onu faydalı bulmuştu. Bu etkinlikten sonra Ö9'un bana geldiğini hatırlıyorum. Rahatsız olduğu durumlarda uzaklaşmanın normal bir şey olduğunu yani o karşı tarafı kırmaktan korkar. Ama o durumun içindeyse ve o durumu istemiyorsa o arkadaşından uzaklaşabileceğinin farkında olduğunu söylemişti.

Dostluk değeriyle ilgili felsefe etkinliğinde “Ne Uzak Ne Yakın” kitabı uyarıcı olarak seçilmiştir. Kitapta “Arkadaşlar arasına mesafe konulmalı mı? , “Bu mesafeyi koymak zor mu?” gibi sorular tartışılmıştır. Daha sonra ise mesafeölçer etkinliği yapılmıştır. Bu etkinlikte öğrenciler yakın arkadaşıyla arasındaki mesafeyi belirlemiş ve seçtikleri mesafenin gerekçesini açıklamıştır. Ö9 bu etkinlikte ortayı seçmiş ve gerekçesini de şu şekilde açıklamıştır: *“Çünkü ne çok yakın ne çok uzak. Yakına gitsen bir problem uzağa gitsen bir problem. Ortayı şöyle anlatmak istedim. Hem bazen çok uzak hem bazen çok yakın.”* Ö9’un öğretmenin yanına gelerek bazen arkadaşlarından uzaklaşmanın normal bir şey olduğunu fark ettiğini söylemesi de bu görüşünü desteklemiştir.

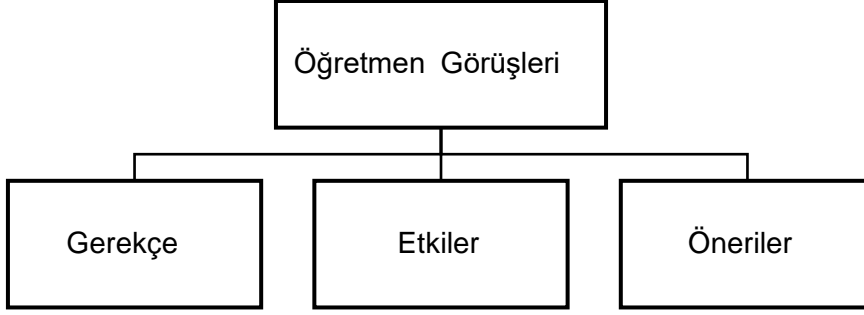
Çocuklar için felsefe etkinliklerinden sonra yapılan görüşmelerde bazı öğrenciler daha adaletli, saygılı ve dürüst davranmanın önemini belirtmiş, bazı öğrenciler ise arkadaşlarından farklı olarak belirli durumlarda yalan söylemenin gerekli olduğunu ya da adil olanın bazen eşit paylaşmak olduğunu ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak felsefe yapma sürecinde bireysel farklılıkların, farklı deneyimlerin ve görüşlerin olması sebebiyle etkinliklerin öğrencilerde farklı etkiler uyandırdığı söylenebilir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

“3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerlerin çocuklar için felsefe etkinlikleri ile ele alınmasına ilişkin öğretmen görüşleri nasıldır?” araştırma sorusunda, uygulanan çocuklar için felsefe etkinliklerinden sonra öğretmenin değerler üzerine çocuklarla felsefe yapmaya yönelik görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Etkinliklerden sonra sınıf öğretmeni ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Araştırma sorusuna ilişkin bulguların kaynağını bu görüşme oluşturmaktadır. Bulgular, “Gerekçe”, “Etkiler” ve “Öneriler” olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Bu ana temalar Şekil 5’te sunulmaktadır.

Şekil 5

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Gerekçe

Bu tema öğretmenin değerler eğitiminin çocuklar için felsefe yöntemiyle yürütülmesine yönelik gerekçelerini içermektedir. Bu gerekçelerden biri, genel geçer yargıları ve bunlarla ilişkili davranışları sorgulamaya yöneliktir. Ona göre değerlere ilişkin kabul gören doğruların dayatılmasından ziyade, çocuklar sorgulayarak kendi değer yargılarını oluşturmalıdır. Böylece değerleri içselleştirmeleri de mümkün olur. Aşağıda öğretmenin bu ifadeyi örnekleyen görüşleri yer almaktadır:

Sınıf Öğretmeni: Yani şu tarz kalıplar bence olmamalı. Bu kalıplar bizim de hayatımızda var. "Büyüklerine saygılı olmalısın.", "Yalan söylememelisin, her zaman dürüst olmalısın." Bence değerlerin bu şekilde veriliyor olması doğru değil. Ben de kendi kişisel tercihim olarak felsefeyi bununla daha bağlantılı ve daha verimli buluyorum. Çünkü çocuğa dayatma değil de değeri kendi kendine oluşturması, kendi içinde oluşturması, kavramı kendi içinde değerlendirip, kendi karar vermesi çok daha doğru bence. O yüzden bu tarz konularda dikte çok işe yarayan bir şey değil.

Yani bu hep duydukları şey, bu hep bir kalıp. Ama bunun nedenini sorgulamıyoruz. Neden böyle yapmalıyız demesine izin yok çocuğun çünkü bu bir kalıp, kural gibi bu tarz şeyler. O yüzden içselleştirmedeği bir şeyi çocukta davranış olarak beklemek doğru değil.

Sınıf Öğretmeni: Mesela bir çocuk bir şeyi paylaşmak istemiyor. Ama bu ona ayıp gibi geliyor. Yani paylaşmama özgürlüğünü olduğunun farkında olmuyor. Bizim değeri yanlış verme şeklimizden dolayı “Herkesle paylaşımcı ol, paylaşımcı olmalısın.” Böyle bir değer veriyorsun çocuğa ama çocuk istemiyor bile olsa yargılanmaktan ya da ayıplanmaktan korktuğu için bazı şeyleri istemediği halde yapması gerekiyor. O yüzden bunun da bir fikir olduğunu daha öncesinde görmeli.

Öğretmenin aşağıdaki ifadeleriyle değerler üzerine sorgulama sürecinin nasıl olması gerektiğine işaret etmiştir.

Sınıf Öğretmeni: Mesela bir değeri vermeyi çalışıyoruz ama gerçekten her zaman her durumda öyle davranmak hani bireyin kendi yararına mıdır, çıkarına mıdır bunların konuşulması gerekiyor bence. Mesela çocuğa hep yardım etmek gerektiğini dikte edersen ve o da bunu diyelim dedi ki “Evet ben hep yardım eden biri olmalıyım.” Gerçekten yardım etmemesi gereken durumlarda niye kendini tehlikeye atsın? Ya da kendini zorunda hissetsin?

Öğretmen, değerler eğitiminde dikte edici, ezbere dayalı, bir değeri aşılılamaya çalışan bir yaklaşımın yetersiz olduğunu ve bu şekilde çocukların kendi değer yargılarını oluşturamayacaklarını ve genel geçer yargıların her durumda işe yaramayacağını fark edemeyeceklerini ifade etmiştir. Öğretmen öğrencilerin kendi değerlerini özgürce keşfetmeleri ve bu değerleri kendi deneyimleriyle oluşturmaları gerektiğini savunmaktadır. O, bunu yapmanın etkili yollarından birinin de çocuklar için felsefe olduğunu ifade eder. Bunu yansıtan görüşleri aşağıda yer almaktadır:

Sınıf Öğretmeni: ... çocuk bunu bir dikte ile değil, kendi sorgulayıp, kendi içselleştirip, kendi kendine oluşturduğu bir değer olmuş oluyor. Bu yüzden bu davranışı göstermesi ya da bu davranışı kendine faydalı bir şekilde gösteriyor olması daha da yükseliyor ve kafasında bununla ilgili sorular varsa bunları da tartışmak için bir ortam bulmuş oluyor.

Sınıf Öğretmeni: ... Farklı yönü ise bir yerde sana kabul ettirilen doğru davranış, doğru eylem gösterilir. Çocuk arkadaşına yardım etti harika bir davranış vs vs. Ama diğer yerde her zaman herkese yardım etmeli miyiz gibi soruyla karşılaşırız. İlkinde bir beklentiyi karşılamak var çocuklarda. Böyle davranman bekleniliyor, böyle davranırsan bu uygun olur ya da böyle davranmazsam ayıp olur, yargılanabilirim gibi. Ama diğer tarafta istemiyorsa yapmıyor.

Öğretmen, çocuklar için felsefenin öğrencilerin kendi değerlerini sorgulayıp içselleştirdiğini, bu nedenle de değerlerin davranışlarına yansımalarını güçlendirdiğini ifade etmektedir. Çocuklar için felsefenin değerler eğitimi ile farkını ise değerler eğitiminde sıklıkla kullanılan değer telkini yaklaşımının çocukların belirli bir beklentiyi karşılamaları gerektiği düşüncesine dayandığını, çocuklar için felsefenin ise çocuklara sadece toplumun beklentilerini değil, aynı zamanda değerlere ilişkin kendi görüşlerini keşfetmelerini sağladığını ifade etmektedir. Araştırmacı, sınıf öğretmenine değerlerle yönelik çocuklar için felsefe etkinliklerinin başka güçlü yanının olup olmadığını sormuştur. Öğretmenin verdiği yanıt aşağıda yer almaktadır:

Sınıf Öğretmeni: Tabii ki kendi fikirlerini belirtiyor olmaları zaten en başta, bu çok kıymetli onlar için. Herkes onları dinliyor ve söyledikleri şeyi grup tarafından genelde yargılanmıyor.

... Bu şekilde düşündüklerini özgürce söylemek tabii ki onlar için çok önemli. Bu yaş grubunun konuşmaya ihtiyacı var her şeyden çok. Sevgi temel bir ihtiyaç ama onların en çok bence birinin onu dinlemesine ihtiyacı var. Bunu veriyor olmak da felsefenin güçlü yönlerinden biri bence.

Öğretmen felsefe etkinliklerinin çocuklara kabul görmüş yargıları sorgulamaya yönlendirdiğini ifade etmektedir. Ayrıca felsefe etkinliklerinin, çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerine teşvik ettiğini, tartışma ortamında herkesin fikrini açıkça ifade edebileceğini ve bu düşüncelerin saygıyla dinleneceği bir ortam sağladığını da belirtmiştir.

Etkiler

Bu temada, değerler üzerine çocuklar için felsefe etkinlikleri yürüten öğretmenin, bu sürecin kendisine olan etkilerine ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğretmen, tartışma süreçlerinde kendisinin de bazı durumları sorguladığını belirtmiştir. Görüşleri şöyledir:

Sınıf Öğretmeni: Yani şey gibi geldi, tamamen dürüst olmanın gerçekten mümkün olmadığını aslında orada gördüm. Ya da gerçeği saklamak ile yalan arasındaki bence yetişkinlerin de kendi içinde bir çatışma çünkü. Yani gerçeği saklamak yalan söylemek midir? Benim için değil, o kısım düşündürücüydü. Ben de düşündüm çocuklarla.

Öğretmen bu felsefi soruşturma sürecinin mesleki anlamda bakış açısını zenginleştirdiğini şu ifadelerle anlatmıştır:

Sınıf Öğretmeni: Çocukları böyle bir şeyle ile tanıştırıyor olmanın verdiği bir haz var. Böyle bir şeyi onlara uyguluyor olmanın, böyle bir bakış açısı kazandırıyor olmanın verdiği bir öğretmenlik ya da insani bir haz var. Yeni yayınlarla karşılaşıyorum, yeni, hiç bilmediğim, görmediğim kitaplar hem kendim okumaktan zevk alıyorum hem çocuklara okumaktan zevk alıyorum. Onlara tanıtmaktan zevk alıyorum. Mesela ben yalan oyunu hiç öyle aklıma gelmemişti.

Çocuklar için felsefe etkinlikleri, çocuklara birçok beceriyi kazandırırken, öğretmenlik becerilerini de geliştirmeye olanak tanır. Öğretmen, dürüstlük ile ilgili etkinlikte kendisinin de sorgulamaya yöneldiğini, yeni kitaplarla ve oyunlarla karşılaştığını ve bu etkinlikleri uygulamanın da kişisel ve mesleki anlamda haz verdiğini ifade etmektedir.

Öneriler

Bu tema altında değerler üzerine felsefe yapma sürecinin etkili olması için öğretmenin sunduğu öneriler yer almaktadır. Sınıf öğretmeni, oyunların kullanımı, kitapların niteliği, tartışma tekniklerinden yararlanma ve değerlendirme sürecinin özelliklerine ilişkin öneriler sunmuştur. Öğretmen, değerler üzerine yürütülen çocuklar için

felsefe etkinliklerin oyunlarla başlamasının çocukları etkin kıldığını, dikkatlerini çektiğini, kendilerini özgür hissettiklerini ve bundan çok hoşlandıklarının altını çizmiştir. Video filmi gibi farklı materyalleri kullanarak derse başlamanın da süreci etkili kılacağını ifade etmiştir.

Sınıf öğretmeni değerler üzerine çocuklarla felsefe yapmak üzere seçilen çocuk kitaplarının belli özelliklere sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Çocukları etik bir durum karşısında ikileme bırakacak kitapların önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca, yalan söylemeyen biri gibi ideal davranışı sergileyen kahramanların yer aldığı çocuk kitaplarının etkili olmayacağını vurgulamıştır. Aşağıda araştırma sürecinde kullanılan iki kitaba ilişkin öğretmenin görüşleri yer almaktadır:

Sınıf Öğretmeni: İki Bana Bir Sana kitabında da öyle, çok fazla değişken girdiğinde çocukların değerlendirmesi de daha zor oluyor. Daha net, tek bir şey üzerinde ikileme bırakmak çok daha doğru.

Sınıf Öğretmeni: Çünkü dediğim gibi burada yalancı bir kuş var. Çocuklar böyle kitaplarla karşılaşmazlar. Genelde asla yalan söylemeyen kuşlar olur. [P]
[SEP]

Öğretmen, ideal davranışı sergileyen kahramanların yer aldığı çocuk kitaplarının yerine felsefe etkinliklerinde kullanılacak kitapların çocukların ilgisini çektiğinin altını çizmiştir. Aşağıda öğretmenin buna ilişkin görüşleri yer almaktadır:

Sınıf Öğretmeni: Olabilir. Çünkü o kitaplara çok ilgi gösteriyorlar. Ben de getirdiğimde ya da siz de getirdiğinizde kitaplara çok fazla ilgi duyular. Görsel ağırlıklı olması özellikle kitapların hoşlarına gitti.

Çocuklar için felsefe etkinliklerinde kitapların kullanımı öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Öğretmenin görsel olarak zengin içeriğe sahip kitapların öğrenciler üzerinde olumlu bir etki bıraktığını belirtmesi, felsefe etkinliklerinde öğretim materyallerinin görsel unsurlar bulundurmasının önemini vurgulamaktadır.

Sınıf öğretmeni, çocuklar için felsefe etkinliklerinde değer ya da kavram belirlerken konunun ilgili yaş grubuna uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte öğretmen

değerler üzerine çocuklarla felsefe yaparken farklı tartışma tekniklerinin kullanımının etkili olabileceğini ifade etmiştir. Öğretmen burada küçük grup tartışmalarının, daha fazla farklı görüşü ve çeşitli gerekçelerin ortaya çıkmasını sağladığı için önemli olduğunu belirtmiştir. Öğretmenin bu görüşünü yansıtan örnek ifadeler şöyledir:

Sınıf Öğretmeni: Çünkü orada kendi düşüncelerini değerlendirmeleri bence bir de grup içinde oluyorlar ya küçük bir grubun içinde önce tartışıyorlar. Sonra daha büyük bir grubun içine geçiyor. Bence bu da onlar için kıymetli. Önce bir arada tartışıp sonra herkese açılmaları da güzel. Ayrıca o tarz sıralama şeylerini seviyorum. Çünkü birini diğerinin önüne ya da arkasına koyarken neyi düşünmeleri, neyi değerlendirmeyi gerektiği hepsi farklı farklı ya. Kavrametreleri ben çok seviyorum. Her şeyde kullanıyorum. Neden bunu üste koyamadı ya da neden alta koyamadı onun gerekçelerini dinlemek, herkesten bunun farklı farklı gerekçelerini dinlemek, herkes için bir "Aa evet öyle olabilir, him ben böyle düşünmüştüm ama bu da mantıklı." bunu daha net bir şekilde çocuklarda oluşturuyor bence.

Kavrametre, belirli bir konuyu veya kavramı değerlendirmek için kullanılan bir tartışma tekniğidir. Örneğin çocuklarla yürütülen kavrametre etkinliğinde öğrenciler kavramtredaki görselleri "saygılı davranıştan", "saygısız davranışa" doğru gerekçelerle sıralamıştır. Böylelikle her grup saygılı davranışın ve saygısız davranışın neler olabileceğini sorgulamıştır. Öğretmen kavrametre tekniğini, çocukların bir şeyi neden üste veya alta koyduklarını düşünmelerine, farklı gerekçeleri dinlemelerine ve bu gerekçeleri tartışmalarına olanak sağladığı için etkili olduğunu ifade etmektedir.

Uygulamalar öncesinde çocukların adalet, dostluk, dürüstlük ve saygı değerlerine yönelik görüşlerini almak üzere çeşitli sorular sorulmuştur. Aynı sorular etkinlikler bitiminde tekrar çocuklara yöneltilmiştir. Öğretmen değerlere yönelik bu görüş formunun kullanılmasının uygun olduğunu belirtmiştir. Sınıf öğretmeni değerlere yönelik gerçekleştirilen değerlendirme sürecinde açık uçlu sorulara yer vermenin önemli olduğunu

belirtmiştir. Çocukların görüşlerindeki değişimi tespit etmek üzere sorulacak bu soruların özelliklerine ilişkin görüşleri aşağıda yer almaktadır:

Sınıf Öğretmeni: Değerlendirmede mutlaka şeyi sormak gerekiyor bence kavramın kendisini. Mesela iletişim hakkında konuşuyorsak "İletişim nedir?" sorusu mutlaka olması gerekiyor. Değeri içselleştirmiş mi? Kendi cümleleri ile anlatabiliyor mu?

Sınıf öğretmeni, felsefe açısından da önemli olan "nedir?" sorularına dikkat çekmiş, değerlendirme sürecinde bir kavramın/değerin ne olduğunu sorgulayan soruların gereğini vurgulamıştır. Bu vurgu, çocuklarla felsefe yapma sürecinde de bu türden sorulara yer verildiği için önemlidir. Ayrıca sınıf öğretmeni, soruların çocukların değeri içselleştirdiklerini anlamaya yardımcı olacak türden olması gerektiğini de ifade etmiştir.

Bölüm 5

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma ve Sonuç

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

“3.Sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların düşünme süreçlerine yansımaları nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgular; “aşırı genelleme”, “genellemelere duyarlı olma”, “kavramlar arası ilişki kurma”, “farklı bakış açısı geliştirme”, “kavramı tanımlama” ve “sınıflandırma” ana temaları altında bulgular bölümünde sunulmuştur. Bu araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç aşağıda yer almaktadır.

Bu araştırmanın bulgularından biri, bazı öğrencilerin çocuklar için felsefe etkinliklerinde aşırı genellemeler yapmasıdır. Genelleme, genel olarak nesnelere, olayların ya da fenomenlerin bütün bir sınıf için geçerli olan bir yargı oluşturma ya da karar verme işlemidir (Cevizci, 2005). Genellemeler, mantıksal akıl yürütme süreçlerinin temelini oluşturur. Ayrıca genelleme, felsefede ve diğer disiplinlerde bilgi edinme, analiz yapma ve problem çözme süreçlerinin merkezinde yer alır. Ancak, genellemeler dikkatli ve eleştirel bir şekilde ele alınmalıdır. Çünkü bir durum ya da olay her koşul altında geçerli olmayabilir. Aşırı genellemeler, toplumsal gruplar hakkında yanlış anlaşılmalara yol açabilir. Tümevarımsal genellemeler, sınırlı gözlemlere dayandığı için her zaman güvenilir olmayabilir. Etik ve ahlak felsefesinde ise genellemeler, bireysel durumları ve detayları göz ardı ettiği için yanlış ahlaki yargılara neden olabilir.

Araştırmanın bulgular bölümünde “aşırı genelleme” ifadesi; çocukların ilgili değere yönelik yeterince düşünmeden, yeterli kanıt sunmadan, ortaya koydukları genel yargılara işaret ettiği bahsedilmişti. Lipman, (2003) sorgulama topluluklarında aşırı genellemelerden kaçınmanın önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu kaçınma, özellikle düşünceleri derinlemesine sorgulama ve analiz etme sürecinde kritik bir rol oynar. Çocuklar, belirli bir

durum veya örnekler üzerinden yapılan genellemelerin her zaman geçerli olmadığını anlama, her bir durumu ayrı ayrı değerlendirme ve somut kanıtlara dayalı olarak sonuç çıkarma yeteneği kazanırlar. Bu, onların düşünme becerilerini geliştirirken aynı zamanda daha doğru genellemeler yapmalarını sağlar. Akkocaoğlu Çayır (2015) yaptığı araştırmada bazı çocukların aşırı genellemeler yaptıklarını ifade etmiştir. Benzer şekilde yapılan etkinliklerden sonra da bazı öğrencilerin “hep”, “her” gibi ifadeler kullanarak aşırı genellemeler yaptığı görülmüştür. Bu nedenle çocuklar için felsefe etkinliklerinin bazı öğrencilerde kapsamlı genellemelerden kaçınmaya yeterince etki etmediği söylenebilir. Bunun gerekçelerinden biri uygulamanın sekiz hafta yürütülmesi olabilir. Colom, Moriyón, Magro ve Morilla (2014), yaptıkları boylamsal çalışmalarında çocuklar için felsefe etkinliklerinin uzun vadeli uygulanmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle daha uzun soluklu, örneğin 1 yıl sürecek bir uygulama ve çocuklar için felsefenin bir yöntem olarak diğer derslerde de uygulanması genellemelere duyarlı olmak başta olmak üzere çocukların düşünme süreçlerini daha etkili kılabilir.

Araştırmanın bulgularından bir diğeri ise bazı öğrencilerin genellemelere karşı duyarlı olmasıdır. Lipman (2023), değer konularında genellemeler yapmanın mümkün olduğunu ancak bunun tehlikeli olabileceğinden de bahsetmektedir. Genellemeler tehlikeli olabilir çünkü bireylerin olayları eleştirel bir gözle görmesine engel olabilir. Ayrıca felsefi tartışmalar ve diyaloglar derinlemesine düşünmeyi gerektirir. Genellemelerden dolayı tartışmalar yüzeysel kalabilir ve bu da derinlemesine düşünmeye engel olabilir. Her durumun kendine özgü özellikleri vardır; bu nedenle genelleme yapmak yerine her durumu kendi bağlamında değerlendirmek önemlidir. Her durumu kendi bağlamında değerlendirmeyi amaçlayan “genellemelere duyarlı olma”, Lipman’ın (2023) değerlere yönelik soruşturmalarda ön plana çıkardığı düşünme süreçlerinden biridir. Tartışma sürecinde genellemelere başvuran öğrenciler olduğu gibi genellemelere karşı duyarlı olan öğrenciler de olmuştur. Genellemelere karşı duyarlı olmanın, bağlama duyarlı, esnek, aşırı genellemelerden uzak olmaya karşılık geldiği bulgular bölümünde bahsedilmiştir. Eleştirel

düşünme, bağlama duyarlı olmayı içeren bir beceridir (Lipman, 2003). Bazı öğrencilerin, etkinliklerde farklı durumlar, bağlamlar söz konusu olduğunda değer yargılarının değişebileceğini ve genellemelerin her koşulda geçerli olmadığına yönelik örnekler vermeleri bu etkinliklerin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine olumlu bir etkisinin olduğunu söylenebilir. Bu olumlu etki çocuklar için felsefenin eleştirel düşünmeyi geliştirdiğine yönelik araştırmaların bulgularıyla da örtüşmektedir (Karadağ ve Demirtaş, 2018; Işıklar, 2019; Korla Öztürk, 2022). Bu örneklerden yola çıkarak etkinliklerin, öğrencileri düşünme hatalarından uzaklaştırarak tutarlı, ilişkili ve esnek düşünmeye yönelttiği gibi katkısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan diğer bulgu ise bazı öğrencilerin kavramlar arası ilişki kurması olmuştur. Kavramlar arası ilişki kurma, öğrencilerin iki kavramın benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koyma, kavramları özellikleri açısından kıyaslamaya karşılık geldiği bulgular bölümünde bahsedilmiştir. Lipman (2023) yirmi yedi düşünme süreçlerinin birinin de kavram geliştirme olduğunu, Fisher (2008) ise kavram gelişiminin çocuklar için felsefe etkinliklerinin temel amaçlarından biri olduğunu söyler. Çocuklar için felsefe, çocukların soyut kavramları anlamalarını ve ilişkilendirmelerini kolaylaştırır. Felsefi kavramlar etrafında yapılan tartışmalar, çocukların kavramsal düşünme süreçlerine ve bilişsel gelişimlerine katkıda bulunur. Çocuklar için felsefenin kavram gelişimine katkı sağladığını ifade eden bazı araştırmalar bulunmaktadır. Akkocaoğlu Çayır (2015) felsefe uygulamalarından sonra çocukların kavramlar arası ilişki kurduğunu; Kaya (2020) çocuklar için felsefenin öğrencilerin kavram üzerine düşüncelerine olumlu katkısının olduğunu söylemektedir. Bu araştırmada da elde edilen bulgular, ilgili görüşleri destekler niteliktedir. Araştırma sürecinden sonra bazı öğrenciler adalet ve eşitlik, doğru ve yalan, arkadaşlık ve dostluk, saygı ve saygısızlık kavramları arasında ilişkiler kurmuştur. İlişki kurulan en çok kavram ise adalet ve eşitlik olduğu görülmüştür. Çocuklar için felsefe etkinliklerinde soyut kavramların çocuklar tarafından anlaşılamayacağı görüşün aksine öğrenciler en çok soyut kavramlar arasında ilişki kurmuştur. Muris (2000) ve Matthews (2000) çocukların soyut

kavramları anlayıp ve kullanabildiklerini, Güven (2019) ise yaptığı araştırmada çocukların farklı soyut kavramları ilişkilendirerek düşünme gibi üst düzey düşünme becerisi gerektiren birçok kazanıma ulaştıklarını söylemektedir. Buradan yola çıkarak kavramlar arası ilişki kurmanın öğrencilerin soyut kavramları anlamalarını ve ilişkilendirmelerini kolaylaştırdığı söylenebilir.

Bir diğer bulgu ise bazı öğrencilerin etkinliklerden sonra farklı bakış açılarına sahip olmalarıdır. Çocuklar için felsefenin temel amacı çocuklara neyi düşünecekleri değil nasıl düşüneceklerini öğretmektir (Gür, 2010). Farklı bakış açıları kazandıran çocuklar için felsefe; çocuklara daha iyi öğrenmeleri ve düşünmeleri için rehberlik eder (Taş, 2017). Farklı argümanları değerlendirme ve analiz etme, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerini ve düşüncelerini derinlemesine sorgulamalarını sağlar. Elde edilen bulguların, çocuklar için felsefenin bu temel amacı ya da katkısıyla örtüştüğünü göstermektedir. Nitekim felsefi sorgulama süreçlerinden sonra bazı öğrencilerin görüşleri, aynı soruların yer aldığı Ön Görüş ve Son Görüş formunda farklılık göstermiştir. Ayrıca görüşlerin gerekçelerini daha az genellemelere dayandırdıkları da görülmüştür. Christie (2013), çocuklar için felsefenin ilkökul düzeyindeki çocukların olaylara farklı açılardan bakabilme ve farklı bir görüş ortaya koyabilme gibi olumlu etkilerinin olduğu söyler. Buradan hareketle çocuklarla gerçekleştirilen felsefi sorgulamaların bazı öğrencilere farklı bakış açıları kazandırdığı, dolayısıyla eleştirel düşünme becerilerini de desteklediği söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise bazı öğrencilerin kavramları tanımlamaları olmuştur. Cevizci (2010) düşünmeyi, kişinin karşılaştığı kavramlar, imgeler, sözcük ve terimler sayesinde gerçekleştirdiği zihinsel süreç olarak tanımlar. Düşünme sürecinde karşımıza birçok kavram çıkar. Bu kavramlar günlük hayatımızda olan ama hiç sorgulanmayan kavramlar olabilir. Çocuklar için felsefe, günlük hayatlarımızda yer alan bu kavramların sözlük anlamlarını kabul etmek yerine çocukların bu kavramları sorgulayarak kendi tanımlarını oluşturmalarını amaçlar. Cam (2014) felsefenin kavramlarla ilgili

anlayışları derinleştirmeye yardımcı olduğunu ifade eder. Cassidy ve Christie (2013) felsefi sorgulama sürecinin terimleri ve sözcükleri tanımlamaya katkısı olduğundan bahseder. Ulucan (2023) ise felsefe etkinliklerinin öğrencilerin kavramları tanımlamaya ve ayırt etmeye dair fikir ürettiklerini söyler. Bu araştırmada da bu görüşleri destekleyecek bulgular ortaya çıkmıştır. Bazı öğrenciler felsefe etkinliklerinden önce adalet, dostluk, dürüstlük ve saygı gibi soyut kavramları örneklerle açıklamış, etkinliklerin bitiminde ise kavramları tanımlamak için başka kavramları kullanmışlardır. Bu durum, bazı öğrencilerin soyut düşünmeye yönelik adımlar attığını göstermektedir. Buradan yola çıkarak felsefi sorgulamaların, öğrencilerin soyut kavramları daha derinlemesine anlamalarına, tanımları örnekler üzerinden değil de yine soyut kavramlar üzerinden yapmalarına ve kendi tanımlarını oluşturmalarına olanak tanıdığı söylenebilir.

Birinci araştırma sorusunun son bulgusu ise bazı öğrencilerin sınıflandırma yapımları olmuştur. Lipman (2023) etik alanda ve değer sorularında kullanılması gereken yirmi yedi düşünme sürecinin birinin de sınıflandırma ve kategorilere ayırma olduğunu söyler. Sınıflama, öğrencilerin kavramlar arasındaki ilişkiyi fark etmelerini sağlar. Özellikle de soyut kavramları sınıflandırmak, bu kavramların anlaşılmasını kolaylaştırır. Felsefe etkinliklerinden önce çoğu öğrenci yalanın türlerinin olmadığını ifade etmiş, sonra ise yalanı söyleyenin niyetine göre yalanın türlere ayrılabilceğini belirtmiştir. Bu sınıflama, çocukların bir şeyin ya iyi ya da kötü olduğu yargısının ötesinde iki durum arasında seçenekler olabileceğini keşfetmelerine de yardımcı olmuştur. Nitekim Warburton (2000), siyah-beyaz düşünmenin düşünme hatalarından biri olduğunu söyler. Siyah-beyaz düşünmek, bir durumu iki uçtaki noktalardan birine koyarak aradaki birçok seçeneği göz ardı etmektir. Lipman (2003) sınıflandırma ve kategorileştirme gibi eylemlerin eleştirel düşünmeye yönelik eylemler olduğunu söyler. Bu araştırmada ortaya çıkan sınıflama sürecinin, değerlere yönelik eleştirel düşünmek için önemli olduğu söylenebilir.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

“3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların eylemlerine yansması nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgular “adalet”, “saygı”, “dürüstlük” ve “dostluk” olmak üzere dört tema altında bulgular kısmında sunulmuştu. Araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç aşağıda yer almaktadır.

Araştırmanın bulgularından biri adalet değerinin çocukların eylemlerine yansması olmuştur. Adalet, insanlık tarihi boyunca üzerinde düşünülen ve tartışılan kavramlardan biridir. Bu kavram felsefe alanında da önemli kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk zamanlarda felsefenin konusu olan adalet, 19. yüzyılda diğer sosyal bilimlerin de uğraş alanlarından biri olmuştur (Topakkaya,2008). Eğitim de bu alanlardan biridir. Eğitimin amaçlarından biri adil insanlar yetiştirmektir. Eğitim alanında önemli bir değer olan adalet, ülkemizde yer alan değerler eğitimi programında da kök değerlerden biri olarak yer almıştır. Kuçuradi (2015), değerler eğitiminin hem ülkemizde hem de dünyada ihtiyaç duyulan bir eğitim olduğunu vurgulayarak değerler eğitiminde felsefenin önemli olduğunu ifade eder. Felsefedeki etik sorular ve düşünceler, çocuklara doğru ile yanlış arasındaki ahlaki ikilemleri düşündürüp onları etik değerlendirmeler yapabilen bireyler haline getirebilmektedir (Splitter ve Sharp,1995). Çocukların, ahlaki ve etik konularda değerlendirmeler yapamayacağını çünkü bu kavramların çocuklar için soyut kaldığını söyleyen görüşlerin aksine Lipman, Sharp ve Oscanyan (2023), bu görüşe katılmaz; çocukların “hakkaniyet” veya “doğruluk” gibi soyut etik kavramları tartışabileceğini çünkü çocukların teorik ve pratik düzeyde düşünmeye yatkın olduklarını söyler. Bu araştırmada da bu görüşü destekler nitelikte bulgulara ulaşılmıştır. Adalet, öğrenciler tarafından günlük hayatlarındaki davranışlarına yansıtılmaları konusunda da ön plana çıkan değer olmuştur. Öğrencilerin oyunlarda ebe seçerken daha adaletli davrandıklarını, kendilerine haksızlık yapılırsa bile haksızlık yapmamaları gerektiğini, adil paylaşımın ihtiyacı kadar vermek olduğunu fark etmeleri ön plana çıkan değer olduğunu kanıtlamaktadır. Benzer şekilde Akkocaoğlu Çayır (2015) yaptığı araştırmada felsefe

etkinliklerinin öğrencileri duyuşsal olarak en çok etkileyen kavramların hak, adalet ve eşitlik olduğunu ve öğrencilerin bu kavramı günlük yaşamlarına yansıttıklarını ifade etmesi araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmada ortaya çıkan diğler bulgu ise saygı değerinin çocukların eylemlerine yansması olmuştur. Değerler eğitimi ağısından saygının önemli bir kavram olduğu söylenebilir. Kart ve Şimşek (2020), ilkokul öğretim programlarında en çok yer alan değerin sorumluluk değerinden sonra saygının geldiğini ifade etmektedir. Hatay Uçar ve Çetinkaya (2021) ilkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında en fazla bulunan kök değerlerden saygının %15 ile üçüncü sırada olduğu sonucuna ulaşmıştır. Saygı önemli bir değer olarak gözükse de öğrencilere bu değeri hangi yöntemle verilmesi gerektiği tartışılmaktadır. Erbaş ve Başkurt (2020) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin değerlerin kazandırılmasında en çok değer telkini yaklaşımının kullandığını belirtmişlerdir. Bu yaklaşım öğrencilerin değeri içselleştirip yaşamlarına davranış olarak yansıtmasında yetersizdir. Çocuklar için felsefe ise bir değeri telkin etmek yerine değerler üzerinde düşünmeyi sağlamaktadır. Değerler üzerine düşünen çocuklar, değeri sorgular ve içselleştirerek davranışlarına yansıtır. Bu araştırmada çocuklar için felsefe etkinliklerden sonra bazı öğrenciler günlük hayatlarında saygılı davranmanın karşındaki kişinin davranışlarından bağımsız olduğunu, daha önce saygılı davranmadıklarını fark ettiklerini ve bu yüzden daha saygılı davranışlar sergilediklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin saygı değerini içselleştirerek davranışa dönüştürmesi çocuklar için felsefenin değerler eğitiminde etkili bir yöntem olduğu söylenebilir.

Dürüstlük de çocukların eylemlerine yansıyan değerler arasındadır. Lipman, (2023) çocukların dürüstlüğü kıymetli buldukları için dürüst olduklarını ve yalancılığa verilecek cezadan korktukları için değil dürüstlüğü ihlal etmiş olmaktan nefret ettiklerini ifade etmektedir. Bu nedenle de çocukların önüne içselleştirmelerine yardımcı olacak uygulamaların konulması gerekir. Çocuklar için felsefe etkinliklerinden sonra bazı öğrenciler yalan söylemenin kötü bir davranış olduğunu fark ettiklerini söylerken, bazı

öğrenciler de arkadaşını üzmemek için ya da sır olan bir durumu söylememek için yalan söylemenin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Akkocaoğlu Çayır (2015) araştırmasında felsefe etkinliklerinden sonra öğrencilerin yalan söylemekten kaçındıklarını ifade ettiklerini söyler. Ünal (2023) ise yaptığı çalışmada küçük yaş grubu çocukların da davranışın niyetini göz önünde bulundurarak ahlaki yargılamalar yaptıklarını ifade eder. Buradan yola çıkarak uygulanan felsefe etkinliklerinin, ahlaki bir ikilem karşısında öğrencilerin kendi kararlarını verebilmesine, aynı zamanda öğrencilerin değerlerini şekillendirme ve etik bir yaklaşım oluşturma sürecine de katkı sağladığı söylenebilir.

Bu araştırma sorusu çerçevesinde dostluk ile ilgili de bazı bulgular ortaya çıkmıştır. Dostluk, öğretim programlarında yer alan on kök değerden biridir. İlkokul 1, 2, 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında doğrudan en çok yer alan değer dostluk değeridir (Hatay Uçar ve Çetinkaya, 2021). Arslan ve Elma (2022) yaptıkları çalışmada öğrencilere insanlarda olması gereken en önemli değer sorusunu sormuş, öğrenciler ise en fazla yardımseverlik ve dostluk şeklinde cevap vermişlerdir. Bu nedenle değerler eğitiminde dostluk önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Felsefi sorgulamalar ile öğrenciler günlük hayatlarında önemli bir yere sahip olan dostluk değerini anlama ve sorgulama şansı bulur. Fikirlerini ifade ederek, uygulayarak ve içselleştirerek ahlaki alışkanlıklar kazanırlar (Bleazby, 2020). Yapılan felsefe etkinliklerinde öğrenciler arkadaşlık kavramını, arkadaş ve yakın arkadaş kavramları arasındaki ilişkiyi, arkadaşlar arasında sınırların olup olmayacağını sorgulamışlardır. Bu çalışmada felsefe etkinliklerinin bazı öğrencilerde fazla arkadaş edinme ve daha az kavga etme isteğini artırdığına yönelik bulgular ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Chamberlain (1993) “arkadaşlık” kavramının öğrenilmesinde felsefe etkinliklerinin etkili olduğunu belirtmiştir. Buradan yola çıkarak yürütülen felsefe etkinliklerinin sosyal becerilere olumlu katkısı olduğu da söylenebilir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Sonuç

“3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerlerin çocuklar için felsefe etkinlikleri ile ele alınmasına ilişkin öğretmen görüşleri nasıldır?” araştırma sorusuna yönelik bulgular

“gerekçe”, “etkiler” ve “öneriler” olmak üzere üç ana tema bulgular kısmında sunulmuştu. Araştırma sorusuna ilişkin tartışma ve sonuç aşağıda yer almaktadır.

Araştırmada ortaya çıkan bulgulardan biri öğretmenin değerler eğitiminde çocuklar için felsefe yönteminin neden kullanılması gerektiğine yöneliktir. Değerler eğitimi, eğitim sisteminin önemli bir bileşenidir ve çocukların ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmayı amaçlar. Bu bağlamda farklı yöntem ve tekniklerin kullanımı sıklıkla tartışılmaktadır. Lipman (2023) sınıf öğretmenin herhangi bir etik ilkeyi benimseyip bunları öğrencilerine telkin ederse fikir aşılama eleştirisiyle karşı karşıya kalacağını; bu tür ilkeleri benimsemeyi reddederse çocuklara değerlerin tamamen öznel ve göreceli olduğuna inanmayı öğretmekle eleştirileceğinden bahsetmektedir. Çocuklar için felsefe ise bu iki yaklaşımdan farklıdır. Çocuklar için felsefe, bir değeri telkin etmek yerine düşünme süreçlerini kullanarak çocukların değerleri içselleştirmesinde yardımcı olur. Bu nedenle çocuklar için felsefe, değerler eğitiminde kullanılabilir etkili bir yöntem olarak görülmektedir (Peterson ve Bentley, 2015). Bu yöntem, çocukların etik konularda diyaloglar yoluyla tartışmaya, işbirlikçi sorgulama yapmaya, akıl yürütmeye ve eleştirel düşünmeye başlamaları için bilişsel anlamda hazır olmalarına katkıda bulunmaktadır (Kocaman, 2023). Bu araştırmada sınıf öğretmeni, değerler eğitiminde değerleri telkin eden ezberci bir yöntem yerine değerler üzerine sorgulamaya yönlendiren çocuklar için felsefenin daha etkili bir yöntem olduğunu ifade etmiştir. Akkocaoğlu Çayır (2015) çocuklar için felsefenin değerler eğitimine katkı sağladığını, Cam (2016) felsefenin ahlak eğitiminde kullanılmasının, çocukların ahlaki durumları anlamlarını kolaylaştıracağını ifade ederek sınıf öğretmenin görüşünü desteklemektedir.

Felsefe etkinliklerinin çocuklar üzerindeki etkilerini değerlendirirken, dikkate değer bir bulgu ortaya çıkmıştır. Bu da sürecin öğretmenin kişisel ve mesleki gelişimine etkisidir. Öğretmen etkinlikleri uygularken kendisinin de kavramları sorguladığını ifade etmiştir. Benzer şekilde Kayaalp'in (2021) yaptığı araştırmada öğretmen, öğrencilerinin felsefi sorgulamaları sayesinde yeni bakış açıları kazandığını ifade etmiştir. Bu sonuçlarına

dayanarak, felsefe etkinliklerinin öğretmenlerin kendi düşünce yapısını derinlemesine gözden geçirme ve sorgulama sürecine katkı sağladığını öne sürülebilir. Sınıf öğretmeni, kavramları sorgulamanın yanı sıra felsefe etkinlikleri sayesinde yeni kitaplar ve oyunlarla karşılaştığı için mesleki anlamda haz duyduğunu da ifade etmiştir. Buradan hareketle felsefe etkinlikleri aracılığıyla öğretmenlerin felsefe yapmak üzere farklı uyarıcılarla karşılaşmasının, mesleki tatminlerini artırmalarına katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan bir diğer bulgu ise sınıf öğretmenin felsefe etkinliklerine yönelik önerileri olmuştur. Değerler eğitiminde tartışma, oyunlar, ailelerin sürece katılması gibi farklı yöntemler kullanılmaktadır (Kopp, Niedermeier, ve Mandl, 2014). Çetingöz (2015) yaptığı araştırmada okul öncesi öğretmen adaylarının değerler eğitiminde en çok drama ve oyun etkinliklerini kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Drama ve oyun gibi etkinlikler, çocukların aktif katılımını sağlamak ve değerleri deneyimleyerek öğrenmelerine imkân tanımaktadır. Alan yazında bu görüşü destekleyecek araştırmalar yer almaktadır. Çalışkan ve Biter (2021) yaptıkları araştırmada öğrencilerin eğitsel oyunlar aracılığıyla özgürlük ve farklılıklara saygı duyma değerlerini sorguladıklarını ve bu oyunlar sayesinde sorumluluk değerinin geliştiğini, Bozkurt (2017) ise oyunların çocuklara değerlerin öğretilbileceği ve öğrendikleri değerlerin ise kalıcı olabileceği sonucuna ulaşmıştır. Buradan hareketle oyun kullanımının değerler eğitiminde etkili bir araç olduğunu söyleyebiliriz. Oyun, çocuklar için felsefe etkinliklerinde de önemli uyarıcılarından biridir. Güven (2019) oyunun felsefeyi eğlenceli ve hareketli bir etkinliğe dönüştürdüğünü, Canbaz (2022) ise çocuklar için felsefede oyun kullanımının düşünme becerilerine katkı sağlayabileceğinden bahsetmektedir. Bu araştırmada sınıf öğretmeni, ısınma etkinliklerinde daha fazla oyun kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Felsefi soruşturma öncesinde oyunlardan yararlanılması öğrencilerin katılımını artırabilir, sınıf atmosferini canlandırabilir ve öğrenme sürecine eğlenceli bir giriş yapılmasını sağlayabilir.

Wartenberg (2018) çocuklarla yürüttüğü felsefe çalışmalarda tartışılan soyut konunun somutlaştırılmasının önemli bir kural olduğundan bahsetmektedir. Kitaplar, felsefe etkinliklerinde soyut kavramların veya konuların somutlaştırılmasında önemli bir uyarıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat her kitap felsefe etkinlikleri için uygun olmayabilir. Akkocaoğlu ve Celepoğlu (2013) tarafından yapılan çalışmada, ilkokul öğretmenleri felsefe yapmak üzere seçilecek kitaplarda günlük yaşamlarıyla ilişkili örneklerin olması, kitaptaki örneklerin olumsuz davranışlar içermemesi, kültürel özellikleri yansıtması, hikâyelerin ilgi çekici olması, yaşlarına uygun resimlerin ve hayvanların yer aldığı hikâyelerin olması gerektiğini belirtmiştir. Atar (2022) ise felsefe etkinliklerinde yararlanılacak kitaplardaki görsellerin; canlı, parlak ve renkli olmasının çocukların hayal gücünü destekleyeceği ve yaratıcılığını arttıracaklarını ifade etmektedir. Kutluboğa ve Akkocaoğlu Çayır (2023) yaptıkları araştırmada sınıf öğretmenlerinin çocuklarla felsefe yaparken en çok resimli çocuk kitaplarının kullandığı ve öğretmenlerin uyarıcı seçiminde uyarıcının felsefi bir sorunu içermesine, ikilemde bırakmasına ve çatışma içermesine dikkat ettiklerini tespit etmiştir. Kazdal'ın (2023) araştırmasında bulunan öğrenciler ise içeriklerinden kaynaklı posterlerden ve kitaplardan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu araştırmada sınıf öğretmeni de felsefi soruşturmalarda kullanılmak üzere seçilecek kitaplarda görsellerin ağırlıklı olması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca hikâyelerde ikilemde bırakacak durumların olmasına yönelik önerilerde bulunmuştur. Buradan yola çıkarak felsefe etkinliklerinde kitap seçiminin oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenin bir başka önerisi ise felsefe etkinliklerinde seçilen konular ile ilgilidir. Öğretmen, değerlerle ilgili kavram ya da değerlerin ilgili yaş grubuna uygun olması gerektiğini ifade etmiştir. Kavram ya da değerlerin çocukların yaş grubuna uygun ve günlük yaşamında sıkça karşılaştıklarının seçilmesi, onların tartışma süreçlerinde örnek verme, görüşlerini gerekçelendirme gibi noktalarda işlevsel olabilir. Ayrıca değerlere ilişkin görüşlerini içselleştirilerek günlük yaşamlarına transfer etmelerini kolaylaştırabilir.

Öğretmen değerlendirme sürecine yönelik ise bir kavramın/değerin ne olduğunu sorgulayan açık uçlu sorulara yer vermenin önemli olduğunu belirtmiştir. Öğretmenin son önerisi ise tartışma tekniklerine yönelik olmuştur. Çocuklar için felsefe etkinliklerinde birçok tartışma tekniğinden yararlanılmaktadır. Akvaryum, A mı B mi?, Benzer Farklı, Değer Çizgisi, Dolaş Buluş Herkesle Konuş, Kavrammetre, Katılıyorum- Katılmıyorum Kartları bunlardan birkaçıdır (Akkocaoğlu Çayır, 2021). Bu teknikler tartışma öncesinde, tartışma esnasında veya tartışma sonrasında kullanılabilir. Sınıf öğretmeni, yapılan etkinliklerde kavrammetre tekniği aracılığıyla çeşitli gerekçelerin ortaya çıktığını ve bu gerekçeleri sıralamanın öğrencilerin düşünme süreçlerine katkı sağladığından bahsetmiştir. Buradan yola çıkarak felsefe etkinliklerinde farklı tartışma tekniklerinin kullanımının farklı ve fazla sayıda gerekçelerin ortaya çıkmasına imkân sağlayacağı söylenebilir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda ortaya çıkan öneriler aşağıda yer almaktadır.

- Araştırmada değerlerin kazandırılmasında çocuklar için felsefenin etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yöntemin etkisinin diğer değerler eğitimi yaklaşımları ile kıyaslanmasına yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Araştırmada öğretmen felsefe etkinliklerinde uygulanacak kitapların ahlaki ikilemde bırakacak durumları içermelerine yönelik önerilerde bulunmuştur. Buradan yola çıkarak değerlerin kazandırılmasında kullanılacak çocuk kitaplarının nitelikleri üzerine araştırmalar yapılabilir.
- Araştırma sonucunda çocuklar için felsefe etkinliklerinin, öğrencilerin değerler üzerine düşüncelerine ve düşüncelerini eylemlerine yansıtmalarına katkı sağladığı görülmüştür. Bu nedenle değerlerin çocuklar

için felsefe ile uygulanmasına ilişkin hizmet içi eğitimler düzenlenip, bu yöntemin öğretmenler tarafından kullanılmasına teşvik edilebilir.

- Araştırmada, çocuklar için felsefe etkinlikleri bazı öğrencilerin değerlerle ilgili düşüncelerinde herhangi bir farklılık yaratmamıştır. Bu sürecin daha etkili olabilmesi için okullar, aileler ve toplum arasında işbirliği sağlanarak, çocukların değerleri içselleştirmelerine destek olunabilir. Ailelere ve topluma, çocukların değerleri sorgulamaları ve içselleştirmelerini desteklemelerine yardımcı olacak kaynaklar ve eğitimler sunulabilir.
- Araştırmada Hayat Bilgisi kazanımları değerlere yönelik çocuklar için felsefe etkinliklerinde etkili bir şekilde ilişkilendirilmiştir.. Hayat Bilgisi öğretim programına değerlerin kazandırılmasında çocuklar için felsefe yöntemi eklenebilir.
- Araştırma, bazı öğrencilerin kapsamlı genellemelerden kaçınmasına yeterince etki etmemiştir. Bunun gerekçelerinden biri uygulamanın sekiz hafta yürütülmesi olabilir. Çocukların aşırı genelleme gibi düşünme hatalarının farkında olmak için daha uzun zamanlı etkinlikler yapılabilir.
- Araştırmada “adalet, dostluk, dürüstlük ve saygı” değerlerine yönelik etkinlikler yapılmıştır. Uygulayıcılar çocukların ve toplumun ihtiyaçlarına yönelik geliştirilmesi gerektiği düşündükleri farklı değerlerle ilgili etkinlikler geliştirebilir.
- Araştırma, sekiz haftalık bir süreçte uygulanmıştır. Değerlere yönelik felsefe etkinliklerinin uzun vadeli etkilerini öğrenmek için araştırmacılar, uygulama süresini uzatabilir.

Kaynaklar

- Akan, R. (2022). *Hayat bilgisi öğretiminde çocuklar için felsefe (P4c) yaratıcı düşünme becerisi etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisine etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi.* (Yayımlanmış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akdemir, S. ve Saban, A. (2020). İlkokul dördüncü sınıfta felsefe temelli çocuk kitapları aracılığıyla değer öğretimine ilişkin bir eylem araştırması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 431-461.
- Akkocaoğlu, N. ve Celepoğlu, A. (2013). Views of primary school teachers on philosophy books prepared for children, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 116, 2498-2503.
- Akkocaoğlu Çayır, N. (2015). *Çocuklar için felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkocaoğlu Çayır, N. (2021). *İlkokul için uygulama örnekleriyle öğretmenler için çocuklarla felsefe (p4c) rehberi.* (3.baskı). Pegem Akademi.
- Armağan Erbil B. ve Doğan B. (2019). İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programı için öğretmenlerin görüşlerine göre ortaya çıkan ihtiyaçlar. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 1(5), 14-26.
- Arslan, A. (1989). Felsefe mantık ve bilim tarihi. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9, 9-19.
- Arslan, A. ve Elma, M. (2022). İlkokul öğrencilerinin değerlere bakış açılarının kök değerler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 20 (44), 385-416.

- Atar, Ö. (2022). *Okul öncesi eğitimde yararlanılabilecek çocuk edebiyatı kitaplarının çocuklar için felsefe açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Avcı, F., Özdağ, S., Akdeniz, E.C., Öncü, E., ve Öner, E. (2021). P4c: Küçük çocuklar, büyük fikirler eTwinning projesine yönelik öğretmenlerin görüş ve değerlendirmeleri. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 7(1), 214-228.
- Aydın, M. Z. (1993). *Din eğitim ve öğretiminde buldurma (Sokrates) yöntemi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Battistich, V. (2005). Character education, prevention and positive youth development. Character Education Partnership.
- Berkowitz, M. W. (2011). What works in values education. *International Journal Of Educational Research*, 50(3), 153-158.
- Bleazby, J. (2020). Fostering moral understanding, moral inquiry & moral habits through philosophy in schools: a Deweyian analysis of Australia's Ethical Understanding curriculum. *Journal of Curriculum Studies*, 52 (1), 84-100.
- Boyraz, C. (2019). *İlkokulda çocuklarla felsefe uygulamaları: Bir eylem araştırması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Boyraz, C. (2022). Çocuklar için felsefe eğitiminde uyarıcı olarak çizgi filmlerin kullanımı: Vikingler ve Heidi. *Erciyes Journal of Education*, 6(2), 127-144.
- Bozkurt, E. (2017). *Çocuk oyunları ile değerler eğitimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Burroughs, M.D. ve Tunçdemir, T.B.A. (2017). Philosophical ethics in early childhood: a pilot study. *Journal of Philosophy in Schools*, 4(1), 74-101.

- Büyükdüvenci, S. (2008). *Çocuklarla felsefe*. (Yayınlanmamış notlar). Ankara Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayıncılık.
- Cam, P. (2014). Philosophy for children, values education and the inquiring society. *Educational Philosophy and Theory*, 46 (11). 1203-1211.
- Cam, P. (2016). A philosophical approach to moral education. *Journal of Philosophy in Schools*, 3(1), 5-15.
- Canbaz, C. (2022). *Oyun yoluyla çocuklar için felsefenin kavramsal temelleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cassidy, C., & Christie, D. (2013). Philosophy with children: talking, thinking and learning together. *Early Child Development and Care*, 183(8), 1072-1083.
- Cevizci, A. (2005). *Felsefe sözlüğü*. Paradigma Yayınları.
- Cevizci, A. (2006). *Felsefe Ansiklopedisi*. Babil Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2010). *Felsefeye giriş*. Nobel Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2012). *Felsefeye giriş*. Say Yayınları.
- Chamberlain, M. A. (1993). *Philosophy for children program and the development of critical thinking of gifted elementary students* (Publication No. 9319950) (Doctoral Thesis, University of Kentucky). ProQuest Dissertations.
- Cihan, N. (2014) Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Turkish Studies Dergisi*. 9(2), 429-436.
- Colom, R., Moriyón, F. G., Magro, C., & Morilla, E. (2014). The long-term *impact of Philosophy for Children: A longitudinal study (preliminary results)*. *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 35(1), 50-56.

- Costa, R. (2014). The importance and applicability of philosophy for children in today's society. *Revista Internacional de Filosofía Aplicada HASER*, 5, 77-106.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi
- Cüceloğlu, D. (2018). *Öğretmenim bir bakar mısın?* (4.baskı). Final Yayıncılık.
- Çalışkan, H. ve Biter, M. (2019). Sosyal bilgiler derslerinde eğitsel oyunlarla değerler eğitimi: bir eylem araştırması. *Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice*, 1(1), 1-28.
- Çetingöz, D. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının değerler eğitimde öğretmenin rolüne ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(3), 33-52.
- Çotuksöken, B. (2012). *Radyoda felsefe*. Notus.
- Çotuksöken, B. (2013). Düşünme eğitiminin güncel durumu ve sorunları. *İlk ve Ortaöğretimde Felsefe Eğitimi Çalıştayı*, Türkiye Felsefe Kurumu.
- Dikmelik, E. (2022). *Sorgulayan çocuklar çocuklarla felsefe el kitabı*. Epsilon Yayınevi.
- Direk, N. (2002). *Küçük prens üzerine düşünmek*. Pan Yayıncılık.
- Direk, N. (2013). *Filozof çocuk*. Pan Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. (2. Baskı, ss. 255-286). Pegem Akademi.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi* 1(1),79-96.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies Dergisi* 8(1),1321-1333.

- Erbaş, A. A. ve Başkurt, İ. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi derslerinde kullandıkları değerler eğitimi yaklaşımları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 926-941.
- Esemen, A. (2020). Hayat bilgisi öğretim programı kazanımlarının kök değerler ile ilişkisinin değerlendirilmesi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 16-29.
- Fisher, R. (2008). *Teaching thinking: philosophical enquiry in the classroom*. Bloomsbury Publishing.
- Fisher, R. (2013). *Teaching thinking: Philosophical enquiry in the classroom*. Bloomsbury Publishing.
- Gellel, A. (2010). Teachers as Key Players in Values Education: Implications for Teacher Formation. Lovat, T., Toomey, R., Clement, N. (Eds) *International research handbook on values education and student wellbeing*. Springer.
- Gregory, M. (2008). *Philosophy for Children: Practitioner Handbook*. Montclair State University.
- Gür, Ç. (2010). Çocuklarla felsefe. *Civil academy Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 43-54.
- Güven, B. (2019). *Çocuklarla yapılan felsefe eğitiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hatay Uçar, F. ve Çetinkaya, S. (2021). İlkokul hayat bilgisi ders kitaplarında değerler eğitimi. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 275-291.
- Haynes, J., & Muris, K. (2001). Opening up space for children's thinking and dialogue. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED466561.pdf>
- Haynes, J., & Murriss, K. (2016). Readings and readers of texts in philosophy for children. *In The Routledge International Handbook of Philosophy for Children*, 203-211.

Institutue for the Advancement of Philosophy for Children (IAPC) (Tarihsiz). *IAPC timeline*.

<https://www.montclair.edu/cehs/> Erişim tarihi: 15 Mayıs 2024.

Işıklar, S. (2019). *Çocuklar için felsefe eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarda felsefi sorgulama yoluyla eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Izgar G. ve Dilmaç B. (2020). *Değer eğitimi, kavram ilke ve yaklaşımlar*. (1.baskı). Pegem Akademi.

Jenkins, P. ve Lyle, S. (2010). Enacting dialogue: The impact of promoting philosophy for children on the literate thinking of identified poor readers, aged 10. *Language and Education*, 24(6), 459-472.

Karabağ, G. (2009). Hayat bilgisi dersinin tarihçesi. B.Tay (Ed.), *Hayat bilgisi öğretimi*. (1.Baskı, ss.3-20). Maya Akademi.

Karadağ, F., ve Demirtaş V. Y. (2018). Çocuklarla felsefe öğretim programının okul öncesi dönemdeki çocukların eleştirel düşünme becerileri üzerindeki etkililiği. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 19-40.

Karakaya, Z. (2006). Çocuk felsefesi ve çocuk eğitimi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(1), 23-37.

Kart, M. ve Şimşek, H. (2020). Türk eğitim sisteminde değer arayışı: Yenilenen (2017) ilköğretim programları hangi değerleri kazandırıyor? *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 9-44.

Kaya, N. (2020). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde çocuklar için felsefe: bir eylem araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kayaalp, M. (2021). *İlkokul 2. sınıf Türkçe dersinde çocuklar için felsefe eğitimi uygulamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kaymakçı, S. (2019). Hayat bilgisinde değer eğitimi. R.Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Pegem Akademi.
- Kazdal, İ.G. (2023). *Paydaş görüşlerine göre ilkokul dördüncü sınıf çocuklar için felsefe dersi öğretim programının özellikleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kelleci, D. (2023). *İlkokul öğrencilerinin felsefi düşünme becerilerinin geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Trabzon Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Keskin, İ. ve Yazar T. (2018). Millî eğitim şuralarında değer, ahlak ve karakter eğitimi ile ilgili alınan kararların değerlendirilmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 386-405.
- Kinnier, R., T. Kernes, J. L., ve Dautheribes, T. M. (2000). A short list of universal moral values. *Counseling And Values*, (45) 4-16.
- Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings*. Allyn&Bacon Company.
- Kocaman, A.Ç. (2023). Eğitimde değer sorunu ve çocuklar için felsefe pedagojisinin etik yeteneklerin gelişimindeki rolü, kaygı. *Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 22(3), 206-241.
- Koç, E. (2009). Felsefe nedir?. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1(3), 221-231.
- Koç, C. (2023). *Karakter ve değerler eğitimi güncel yaklaşımlar*. (1.baskı). Pegem Akademi.

- Kohlberg, L. (1981). *Essays on moral development: The philosophy of moral development*. (Vol. 1). Harper & Row.
- Kopp, B., Niedermeier, S. ve Mandl, H. (2014). Actual practical value education in Germany (*Conference Paper*). ICERI 2014 (17th-19th November 2014), Seville, Spain.
- Korla Öztürk, A. (2022). *Çocuklar için felsefe programının 10. Sınıf öğrencilerinde eleştirel düşünme becerisine etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Kuçuradi, İ. (2015). *Türkiye’de felsefe eğitimi*. Çocuklar için felsefe eğitimi, (ss. 18), (Yay Haz. B. Çotuksöken ve H. Tepe). Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kurtdede Fidan, N. (2019). Değerler eğitimi yaklaşımı. F. Ersoy ve P. Ünüvar (Ed.), *Karakter ve değerler eğitimi*, (ss.85-113). Anı Yayıncılık.
- Kutluboğa, S. ve Akkocaoğlu Çayır, N. (2021). Sınıf öğretmenlerinin çocuklarla felsefeye yönelik uyarıcılara ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *19. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character: how school can teach respect and responsibility*. Bantam.
- Lickona, T., Schaps, E., Lewis, C. (2007). CEP’s eleven principles of effective character education. *Character Education Partnership*.
- Lipman, M. (2003). *Thinking in education*. Cambridge University.
- Lipman, M. (2023). *Felsefe okulda* (1. Baskı). (M. Kerem, Çev.). Usturlab Yayınevi. (Orijinal eserin basım tarihi 1988).
- Lipman, M., Sharp, A. M. ve Oscanyan, F. S. (2023). *Felsefe Sınıfta* (1.Baskı). (M. Kerem, Çev.). Usturlab Yayınevi. (Orijinal eserin basım tarihi 1977).
- Lone, M.J. (2017). *Filozof çocuk*. (1.Baskı). (A. Gülsüm, Çev.). Sola Unitas.

- Lovat, T. ve Toomey, R. (2009). *Values education and quality teaching*. Springer.
- Matthews, G. B. (2000). *Çocukluk Felsefesi* (E. Çakmak, Çev.). Gendaş Kültür.
- Mehdiyev, G. ve Tozduman Yaralı, K. (2020). Çocuklarla felsefe programının çocukların insani değerlere yönelik tutumları üzerindeki etkililiği. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(29) , 251-279.
- Mehta, S. ve Whitebread, D. (2004). Philosophy for children and moral development in the indian context. Cambridge Üniversitesi.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. (3. baskı). (S. Turan Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Millet, S. ve Tapper, A. (2012). Benefits of collaborative philosophical inquiry in schools. *Educational Philosophy and Theory*, 44(5), 546-567.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2010). Değerler eğitimi yönergesi. (Çevrim içi: <http://bilecik.meb.gov.tr/dosyalar/82011/adfbef4c26478115d02a62f212613a105.pdf> f). Erişim tarihi: 5 Haziran 2022.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). Hayat bilgisi öğretim programı. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2021). 20. Milli Eğitim Şurası Kararları. (Çevrim içi: https://cdn.eba.gov.tr/icerik/2022/03/Guncel_Egitim_Politikalari_ve_20._Milli_Egitim_Surasi_Tavsiye_Kararlari.pdf). Erişim tarihi: 1 Haziran 2021.
- Millî Eğitim Temel Kanunu (METK), Resmî Gazete 14574 (24 Haziran 1973), Kanun No. 1739.
- Mortari, L., & Camerella, A. (2020). Educazione etica nella scuola dell'infanzia. *Ricerche di Pedagogia e Didattica—Journal of Theories and Research in Education*.
- Muhammadi F., Sattari A., Sohi H. (2021). Investigating the effect of thoughtful stories taken from the biography of hazrat fatima on the moral growth of sixth grade female students in shahrbabak city quarterly. *Journal of islamic education* 16(36).

- Murris, K. (2000). Can children do philosophy?. *Journal of Philosophy of Education*, 34(2), 261-279.
- Murris, K. (2008). A philosophical approach to emotions: understanding *love's knowledge* through a frog in love. *Childhood & Philosophy*, 5(9), 6-24.
- Oser, F.K. (2014). Toward a theory of the just community approach. L. Nucci, D. Narvaez, T. Krettenauer (Ed.) *Handbook of moral and character education*. Routledge.
- Özkan Elgün, İ. ve Uysal, F. (2022). Hayat bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarının yaşam becerileri kapsamında incelenmesi. *Baskent University Journal of Education*, 9(2), 122-135.
- Öztürk, E. (2012). *Hayat bilgisi dersinde değer eğitimi ve örnek uygulamalar*. S. Öğülmüş (Ed.), *Hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen el kitabı*, (ss.427-476). Pegem Akademi.
- Öztürk, T. (2015). Öğrencilerin hayat bilgisi dersi öğretim programındaki temel becerileri kazanmalarına yönelik öğretmen görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 271-292.
- Peterson, A ve Bentley, B. (2015). Exploring the connections between philosophy for children and character education: some implications for moral education? *Journal of Philosophy for Children in Schools*, 2(2), 49-70.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. The Free Pres.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek "okul yaşam kalitesi"ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*. (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Scwartz, S. H. (1992). *Universal in the content structure of values: theoretical advances and emprical tests in 20 countries*. In Zanna (Ed.) *Advances in experimental social psychology*. Academic Pres.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.

- Sigurborsdottir, I. (1998). Philosophy with children in Foldaborg: Development project in Foldaborg, a preschool in Reykjavik for children from 1-6 years. *International Journal of Early Childhood*, 30(1), 14-16.
- Splitter, L. J., ve Sharp, A. M. (1995). *Teaching for better thinking: The classroom community of inquiry*. Temple University Press.
- Superka, D.P., Johnson, P.L. (1975). *Values education: approaches and materials* (ERIC Document Reproduction Service No: ED103284).
- Şahin, K. H. (2010). *İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini yürüten 4. ve 5. Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, S. (2014). Sınıf öğretmenleri ve adayları için hayat bilgisi öğretimi. S. Şimşek (Ed.). *Geçmişten günümüze hayat bilgisi*. Anı Yayınları.
- Taş, I. (2017). *Çocuklar için felsefe eğitimi programı'nın 48-72 aylık çocukların zihin kuramı ve yaratıcılıklarına etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Taşdelen, V. (2014). Felsefenin gülümseyen yüzü: Çocuklarla Felsefe. *Türk Dili*. 14(4), 562-568.
- Topakkaya, A. (2008). Adalet kavramı bağlamında Aristoteles-Platon karşılaştırması. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 27-46.
- Tunç, A.İ. (2017). Çocuklarla felsefe. *Çocuk ve Medeniyet* 2, 71-89.
- Türk Dil Kurumu. (2022). "Düşünmek", <https://sozluk.gov.tr>, erişim tarihi: 04.06.2024.
- Ulucan, S. (2023). *Çocuklar için felsefe etkinliklerinin öğrenenlerin deneyimlerine ve eleştirel düşünme eğilimlerine etkisi: bir eylem araştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Ulusoy, K. ve Dilmaç B. (2020). *Değerler eğitimi* (6.baskı), Pegem Akademi.

UNESCO. (2007). *Philosophy: A school of freedom teaching philosophy and learning to philosophize: Status and prospects.* UNESCO Publishing.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000154173>

Ünal Ü. (2023). *Çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların ahlaki ve sosyal kural algıları üzerindeki etkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Warburton, N. (2000). *Felsefeye Giriş.* Paradigma Yayınları.

Wartenberg, T. E. (2018). *Küçük çocuklar için büyük fikirler: Çocuk edebiyatıyla felsefe öğretimi.* (S. Kurtar ve A. K. Gülen Çev.). Sentez.

Yazar T. ve Tural Ö. (2020). Değer eğitimi yaklaşımları. G. Izgar ve B. Dilmaç (Ed.), *Değer eğitimi kavram, ilke ve yaklaşımlar*, (ss.155-161). Pegem Akademi.

Yazıcı, S. (2017). *Felsefeye giriş.* Yeni İnsan Yayınevi.

Yıldırım A. ve Şimşek H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* (12.baskı). Seçkin Yayıncılık.

Zengin, K. (2020). Federal almanya'daki ilkokul (1-4. sınıflar) çocuklarla felsefe dersi (philosophieren mit kindern) öğretim programının değer eğitimi açısından incelenmesi. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, 287-303.

Zulkifli, H. ve Hashim, R. (2020). Philosophy for children (P4C) in improving critical thinking in a secondary moral education class. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 9(2), 29-45.

EK-A: Veli Onam Formu

VELİ ONAM FORMU

...../...../.....

Sayın Veli,

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "İlkokul 3.Sınıf Öğrencileri İçin Değerlere Yönelik Çocuklar İçin Felsefe Uygulamaları" adıyla gerçekleştirilecek bir yüksek lisans tezi çalışmasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Araştırmada çocuklar için felsefe ile değerlerin öğrencilerin eylemlerine ve düşünme süreçlerine yansımalarının nasıl olduğunu ve etkinliklere yönelik sınıf öğretmeninin görüşlerini belirlemektir.

Araştırma Uygulaması: Uygulama; doküman analizi, görüşme ve gözlem şeklindedir.

Çalışmaya göstermiş olduğunuz ilgi ve ayracağınız zaman için şimdiden teşekkür ederim. Bu form, araştırmanın amacını size anlatmayı ve çocuğunuzun bir katılımcı olarak haklarını tanımlamayı amaçlamaktadır. Bu araştırma için, Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan, T.C. Milli Eğitim Bakanlığında ve kurum yönetiminden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma, Hayat bilgisi öğretim programında yer alan "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerleri üzerine hazırlanan felsefe etkinliklerinde değerlerin öğrencilerin eylemlerine ve düşünme süreçlerine yansımalarının nasıl olduğunu ve etkinliklere yönelik sınıf öğretmeninin görüşlerini belirlemek amacıyla, Dr. Öğretim Üyesi Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR danışmanlığında hazırlanacak bir yüksek lisans tezidir. Çocuğunuzun bu etkinlik ile ilgili katılımı ve görüşleri araştırma için büyük önem arz etmektedir.

Araştırmada velisi olduğunuz öğrenci, çalışmaya katılan diğer arkadaşlarıyla birlikte 8 hafta boyunca değerler odaklı çocuklar için felsefe etkinliklerine katılacak ve bu süreç ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Etkinliklere başlamadan önce öğrenciye Değer

Ön Görüş formu doldurması için verilecektir. Etkinlikler bittikten sonra ise Değer Son Görüş formu doldurması istenecektir. Sürecin sonunda ise çocuğunuzla bireysel olarak yüz yüze görüşülecek ve görüşmede kesintileri önlemek amacıyla ses kaydı yapılacaktır. Çocuğunuzun araştırma süreci boyunca veya sonunda ders esnasında ortaya koydukları çalışmalarının ve ürünlerinin hiçbir şekilde not amaçlı kullanılamayacaktır. Hayat Bilgisi dersiyle ilişkilendirilerek hazırlanan etkinlikler, hayat bilgisi dersinin akışından bağımsız olarak yürütülecektir. Böylece çocuğunuzun ilgili dersin konuları ve kazanımları açısından herhangi bir kaybı olmayacaktır. Çocuğunuzun araştırmaya katılmamasını tercih ederseniz araştırmanın yürütüleceği serbest etkinlik saatlerinde tercih ettiği bireysel çalışmaları yapabilir, kütüphaneye gidebilir ya da öğretmenin verdiği ek etkinlikleri yapabilir. Araştırmaya katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı tamamen isteğinize bağlıdır, katılımı reddedebilir ya da araştırmanın herhangi bir aşamasında çocuğunuzun ayrılmasını isteyebilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilenmeyecektir. Görüşme aşamasında çocuğunuz istediği zaman görüşmeyi kesebilir ve çalışmadan ayrılabilir. Bu durumda yapılan kayıtlar ve görüşme verileri silinecektir. Araştırma amacıyla kayda alınmış olan tüm veriler, sadece bilimsel amaç için kullanılacak, bunun dışında hiçbir amaçla kullanılmayacak ve kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırmaya katılımınızdan dolayı çocuğunuzun veya sizin kimliğinizi açığa çıkaracak kişisel bilgiler kimse ile paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır.

Çocuğunuzun çalışmaya katılması ile ilgili onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Araştırma sürecinde ve sonrasında sormak istediğiniz sorularınız olursa bizimle telefon veya e-posta yoluyla iletişime geçebilir, araştırma sonucuyla ilgili de bilgi isteyebilirsiniz. Formu okuyarak imzaladığınız için çok teşekkür ederim.

Saygılarımızla.

Onay Formu

Bilgi formunu okuduğumu ve onayladığımı bildiririm. Bilgi formu verilen çalışmaya katılarak, ebeveyni/yasal vasisi olduğum çocuğumun değerler odaklı çocuklar için felsefe etkinliklerine katılmasına, derslerde ve bireysel görüşmede ses kaydı alınmasına onay veriyorum. Katılımın gönüllülük ilkesine dayandığını ve istediğim zaman sebep belirtmeksizin çalışmadan ayrılma hakkına sahip olduğumu anladım.

Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

.../.../.....

Veli Adı-Soyadı:

İletişim Bilgileri:

İmza:

EK-B: Öğrenci Katılım Formu**GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU (ÖĞRENCİ)**

...../...../.....

Sevgili Öğrenci,

Katılacağın bu çalışma, "İlkokul 3.Sınıf Öğrencileri İçin Değerlere Yönelik Çocuklar İçin Felsefe Uygulamaları" adıyla gerçekleştirilecek bir yüksek lisans tezi çalışmasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Araştırmada çocuklar için felsefe ile değerlerin öğrencilerin eylemlerine ve düşünme süreçlerine yansımalarının nasıl olduğunu ve etkinliklere yönelik sınıf öğretmenin görüşlerini belirlemektir.

Araştırma Uygulaması: Uygulama, doküman analizi, görüşme ve gözlem şeklindedir.

Çalışmaya göstermiş olduğun ilgi ve ayrılacağın zaman için şimdiden teşekkür ederim.

Bu form, yaptığım araştırmanın amacını sana anlatmayı ve bir katılımcı olarak haklarını tanımlamayı amaçlamaktadır. Bu araştırma için, Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan, T.C. Milli Eğitim Bakanlığında ve kurum yönetiminden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma, Hayat bilgisi öğretim programında yer alan "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerleri üzerine hazırlanan felsefe etkinliklerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla, Dr. Öğretim Üyesi Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR danışmanlığında hazırlanacak bir yüksek lisans tezidir. Senin katılacağın bu etkinliklerle ilgili düşünce ve görüşlerin araştırma için büyük önem arz etmektedir.

Araştırmada çalışmaya katılan diğer arkadaşlarıyla birlikte 8 hafta boyunca değerler odaklı çocuklar için felsefe etkinliklerine katılacaksın. Katıldığın bu etkinlik süreci ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Etkinlikler başlamadan önce sana doldurman için değer ön görüş formu vereceğim. Etkinlikler bittikten sonra ise değer son görüş formunu doldurman için vereceğim. Sürecin sonunda ise değerler odaklı etkinlikler ile ilgili düşüncelerini öğrenmek için birlikte yüz yüze görüşme yapacağız ve görüşmede kesintileri önlemek amacıyla konuşmaları ses kayıt cihazına kaydedeceğim. Araştırma süreci boyunca veya sonunda ders esnasında ortaya koyduğun çalışmaların ve ürünlerin hiçbir şekilde not amaçlı kullanılmayacak. Hayat bilgisi dersiyle ilişkilendirilerek hazırlanan etkinlikler, hayat bilgisi dersinin akışından bağımsız

olarak yürütülecektir. Böylece hayat bilgisi dersinin konuları açısından herhangi bir kaybın olmayacak.

Araştırmaya katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalıdır ve katılıp katılmamakta özgürsün. Araştırmaya katılmayı reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsin. Araştırmaya katılmamayı tercih edersen araştırmanın yürütüleceği serbest etkinlik saatlerinde tercih ettiğin bireysel çalışmaları yapabilir, kütüphaneye gidebilir ya da öğretmeninin verdiği ek etkinlikleri yapabilirsin. Araştırmaya katılmaman veya araştırmadan ayrılman akademik başarını, okul ve öğretmenlerinle olan ilişkilerini asla etkilemeyecektir. Ayrıca görüşme sırasında da istediğin zaman görüşmeyi kesebilir ve çalışmadan ayrılabilirsin. Bu durumda yapılan kayıtlar ve görüşme verileri silinecektir. Araştırma amacıyla kayda alınmış olan tüm veriler, sadece bilimsel amaç için kullanılacak, bunun dışında hiçbir amaçla kullanılmayacak ve kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırmaya katılımından dolayı kimlik bilgilerini açığa çıkaracak kişisel bilgiler kimse ile paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır. Araştırmaya katılmak için onay vermeden önce sormak istediğin herhangi bir konu varsa rahatça sorabilirsin. Araştırma sürecinde ve sonrasında da sormak istediğin sorular araştırmacılar tarafından cevaplanacaktır. Ayrıca araştırma sonucu ile ilgili de bilgi isteyebilirsin. Formu okuyarak imzaladığın için çok teşekkür ederim. Sevgiler.

Onay Formu

Bilgi formunu okuduğumu ve onayladığımı bildiririm. Bilgi formu verilen araştırmada gerçekleştirilecek değerler odaklı çocuklar için felsefe etkinliklerine katılmaya, derslerde ve yapılacak olan görüşmede ses kaydı alınmasına onay veriyorum. Katılımın gönüllülük ilkesine dayandığını ve istediğim zaman sebep belirtmeksizin çalışmadan ayrılma hakkına sahip olduğumu anladım.

.../.../.....

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Adresi:

İmzası:

EK-C: Öğretmen Katılım Formu**GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU (ÖĞRETMEN)**

.../.../.....

Sayın Öğretmenim,

Katılacağınız bu araştırma, "İlkokul 3.Sınıf Öğrencileri İçin Değerlere Yönelik Çocuklar İçin Felsefe Uygulamaları" adıyla gerçekleştirilecek bir yüksek lisans tezi çalışmasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Araştırmada çocuklar için felsefe ile değerlerin öğrencilerin eylemlerine ve düşünme süreçlerine yansımalarının nasıl olduğunu ve etkinliklere yönelik sınıf öğretmeninin görüşlerini belirlemektir.

Araştırma Uygulaması: Uygulama; doküman analizi, görüşme ve gözlem şeklindedir.

Çalışmaya göstermiş olduğunuz ilgi ve ayıracağınız zaman için şimdiden teşekkür ederim. Bu form, yaptığım araştırmanın amacını size anlatmayı ve bir katılımcı olarak haklarınızı tanımlamayı amaçlamaktadır. Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan, T.C. Milli Eğitim Bakanlığında ve kurum yönetiminden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma, Hayat bilgisi öğretim programında yer alan "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerleri üzerine hazırlanan felsefe etkinliklerine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla, Dr. Öğretim Üyesi Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR danışmanlığında hazırlanacak bir yüksek lisans tezidir. Bu eğitim ile ilgili uygulamalarınız ve görüşleriniz araştırma için büyük taşımaktadır.

Araştırmada, uzmanların görüşleri doğrultusunda hazırlanan "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerlerine yönelik çocuklar için felsefe etkinlikleri 8 haftalık süreçte tarafınızca uygulanacaktır. Hayat bilgisi dersiyle ilişkilendirilerek hazırlanan etkinlikler, hayat bilgisi dersinin akışından bağımsız olarak yürütülecektir. Böylece öğrencilerinizin ilgili dersin konuları ve kazanımları açısından herhangi bir kaybı olmayacaktır. Süreç ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Süreç tamamlanınca öğrencilerle ve sizinle bireysel olarak yüz yüze görüşülecek ve görüşmede kesintileri önlemek amacıyla ses kaydı yapılacaktır. Araştırmaya katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Araştırmaya katılıp katılmamakta

özgürsünüz. Araştırma sizin ve öğrencileriniz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Araştırmaya katılım tamamen isteğinize bağlıdır, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Görüşme aşamasında da istediği zaman görüşmeyi kesebilir ve çalışmadan ayrılabilirsiniz. Bu durumda yapılan kayıtlar ve görüşme verileri silinecektir. Araştırma amacıyla kayda alınmış olan tüm veriler, sadece bilimsel amaç için kullanılacak, bunun dışında hiçbir amaçla kullanılmayacak ve kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırmaya katılımınızdan dolayı kimliğinizi açığa çıkaracak kişisel bilgiler kimse ile paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır.

Araştırmaya katılmak için onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Araştırma sürecinde ve sonrasında da sorularınız için bizimle telefon veya e-posta yoluyla iletişime geçebilirsiniz, araştırma sonucuyla ilgili bilgi isteyebilirsiniz. Formu okuyarak imzaladığınız için çok teşekkür ederim.

Saygılarımızla...

Onay Formu

Bilgi formunu okuduğumu ve onayladığımı bildiririm. Bilgi formu verilen araştırmada gerçekleşecek olan çocuklar için felsefeye yönelik etkinlikleri uygulamaya, görüşmeye katılmaya ve yapılacak olan görüşmede ses kaydı alınmasına onay veriyorum. Katılımın gönüllülük ilkesine dayandığını ve istediğim zaman sebep belirtmeksizin çalışmadan ayrılma hakkına sahip olduğumu anladım.

...../...../.....

Öğretmenin Adı-Soyadı:

Adresi:

Tel:

İmzası:

EK-D: Yarı Yapılandırılmış Gözlem Formu

Tarih ve Saat:	
Gözlem Yapılan Yer:	
Fiziksel Ortam:	
Gözlem Sürecine Yönelik Sorular	Gözlem Notları
Hangi uyarıcı kullanılmaktadır?	
Hangi değer ile etkinlik başlamıştır?	
Öğrencilerin ilgili değere yönelik düşünceleri nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> • Verilen örnekler/karşıt örnekler • Diğer kavramlarla kurdukları ilişkiler (karşılaştırma, sınıflama, vs.) • Günlük hayatla ilgili kurdukları ilişkiler • Düşüncelerinin gerekçeleri • Diğer 	
Öğrencilerin ilgili değere yönelik davranışları nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> • Tartışma sorularına tutarlı cevaplar verme • Arkadaşlarının görüşlerine katılıp/katılmadığını ifade etme • Yeni bir görüş/argüman ortaya koyma • Çıkarımda bulunma • Diğer 	

<p>Tartışma aşaması sürdürülebilir mi? Nasıl?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kullanılan tartışma teknikleri • Kolaylaştırıcının sorduğu varsayım soruları • Öğrencilerin birbirlerini dinlemesi • Öğrencilerin, farklı düşüncelere saygı duyması 	
<p>Öğrencilerin derse ilgileri nasıldır?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etkinliklere istekli/isteksiz katılımları • Derse yönelik duygu ve düşünceleri (görüşleri) • Diğer 	
<p>Öğrencilerin zorlandıkları zamanlar oluyor mu? Neden?</p>	
<p>Öğrencilerin değerlendirme sürecine yönelik düşünceleri nelerdir?</p> <ul style="list-style-type: none"> • İlgili değere yönelik değişen/değişmeyen düşüncelerini açıklama • Süreç boyunca hoşlandıkları/hoşlanmadıkları durumları açıklama • Diğer 	

BETİMLEYİCİ NOTLAR

YANSITICI NOTLAR

EK- E: Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu

Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu

Görüşme Yeri / Tarihi / Saati:

Görüşme Yapan Kişi:

Görüşme Yapılan Kişi:

Araştırma Sorusu: 3. sınıf öğretmenin Hayat Bilgisi dersinde yer alan "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerlerinin ele alındığı çocuklar için felsefe etkinliklerine ilişkin görüşleri nasıldır?

Giriş: Merhaba, hoş geldiniz. Öncelikle zaman ayırdığınız için teşekkür ederim. Araştırmamda Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerleri üzerine hazırlanan felsefe etkinliklerine yönelik öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçladım. Bu sebeple sizin görüşlerinize ihtiyaç duymaktayım. Değerler eğitimi ve çocuklar için felsefe alanlarına ilişkin görüşleriniz benim için oldukça önemli. Görüşmemiz yaklaşık 40 dakika sürecektir. Eğer izin verirseniz görüşmelerimizi ses kayıt cihazına kaydetmek istiyorum. Kişisel bilgileriniz bende saklı kalacak ve isminiz hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Yapacağımız görüşmeyle ilgili sormak istediğiniz şeyler varsa görüşmemize başlamadan önce sorabilirsiniz.

Görüşme Soruları:

1. İlkokulda değerler eğitimine yönelik ne tür çalışmalar yapılıyor? Bu çalışmalara ilişkin görüşleriniz neler?
 - Yeterli
 - Geliştirilmeli
 - Yetersiz
2. Değerlerin öğretiminde sıklıkla tercih ettiğiniz yaklaşım, yöntem, teknik ile kullandığınız etkinlikler ve ölçme değerlendirme faaliyetleri nelerdir?
3. Hayat Bilgisi dersinde "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerlerinin ele alındığı çocuklar için felsefe etkinliklerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
 - Güçlü yanları neler?
 - Geliştirilmesi gereken yanları neler?
 - Değiştirilmesi gereken yanları neler?

- Korunması gereken yanları neler?
4. Değerlerin ele alındığı felsefe etkinliklerinin çocuklara katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Nasıl?
- Düşüncelerinde
 - Davranışlarında
 - Günlük yaşamlarında
 - Diğer derslerde
5. Değerlerin ele alındığı felsefe etkinlikleri uygulama süreci hakkında görüşleriniz nelerdir?
- En çok zorlandığınız etkinlik
 - En çok keyif aldığınız etkinlik
6. Başka eklemek istediğiniz duygu ve düşünceleriniz neler?

Kapanış

Araştırma kapsamında size sormak istediklerim burada sona eriyor. Size sorulan soruların dışında kalan ve araştırmaya ilişkin sizin eklemek istediğiniz noktalar varsa dinleyebilirim. Görüşme verilerinin analizi sırasında ihtiyaç duymam durumunda tekrar sizinle görüşme yapabilmek için iletişim kurabilir miyim? Değerli zamanınızı ayırdığınız için tekrar teşekkür ediyorum.

EK-F: Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu

Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu

Görüşme Yeri / Tarihi / Saati:

Görüşme Yapan Kişi:

Görüşme Yapılan Kişi:

Araştırma Soruları:

1. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların düşünme süreçlerine yansımaları nasıldır?
2. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerler üzerine yürütülen çocuklar için felsefe etkinliklerinin çocukların eylemlerine yansımaları nasıldır?
3. 3.sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerlerin çocuklar için felsefe etkinlikleri ile ele alınmasına ilişkin öğretmen görüşmeleri nasıldır?

Giriş: Merhaba, daha önce değerler odaklı çocuklar için felsefe etkinliklerine katıldın. Katılmış olduğun bu etkinlikler ile ilgili olarak senin duygu ve düşüncelerini merak ediyorum. Bu nedenle sana birkaç soru sormak ve izin verirsen görüşmemizi ses kayıt cihazına kaydetmek istiyorum. Görüşmemiz yaklaşık olarak 30-40 dakika sürecek. Konuşmalar sadece ikimiz arasında kalacak ve paylaşılmayacak. Bu nedenle düşüncelerini rahatça ifade edebilirsin. Yapacağımız görüşmeyle ilgili sormak istediğin şeyler varsa görüşmemize başlamadan önce sorabilirsin.

Görüşme Soruları

1. "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerlerinin ele alındığı felsefe etkinliklerini yürüttüğümüz bu derste en çok hoşuna giden etkinlik/etkinlikler neler oldu?
2. En az hoşuna giden etkinlik/etkinlikler neler oldu?
3. "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerlerinin ele alındığı çocuklar için felsefe etkinliklerine ilişkin görüşlerin nelerdir?

- Etkinlikler
- Tartışma süreci
- Değerlendirme süreci
- Sorular

4. "Adalet, Dostluk, Dürüstlük ve Saygı" değerleri hakkında duygu ve düşüncelerinde değişimler oldu mu? Olduysa bunlar nelerdir?

- Davranışlarında
- Düşüncelerinde
- Günlük hayatta
- Diğer derslerde

5. Değerlerin ele alındığı felsefe etkinliklerine ilişkin önerilerin neler?

- Etkinlikler
- Tartışma süreci
- Değerlendirme süreci
- Sorular

6. Başka eklemek istediğin duygu ve düşüncelerin var mı? Varsa bunlar nelerdir?

Kapanış

Araştırma kapsamında sana sormak istediklerim burada sona eriyor. Sana sorulan soruların dışında kalan ve araştırmaya ilişkin senin eklemek istediğin noktalar varsa dinleyebilirim. Görüşme verilerinin analizi sırasında ihtiyaç duymam durumunda tekrar seninle görüşme yapabilmek için iletişim kurabilir miyim? Değerli zamanını ayırdığın için tekrar teşekkür ediyorum.

EK G: Ders Planları

DOSTLUK DEĞERİ DERS PLANI-1

Ders: Hayat Bilgisi

Süre: 40'+40'

Değer: Dostluk

Kazanımlar: HB.3.1.4. Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar.

- Arkadaşlık ile yakın arkadaşlık kavramları arasında ilişki kurar.
- Bir arkadaşlıkta olması gereken özellikleri değerlendirir.
- Arkadaşlık kavramını yorumlar.

Yöntem ve teknikler: Drama, doğaçlama, rol oynama.

Araç-Gereçler: Charles M. Schulz'ın "Arkadaşlık Dediğin Nedir?" isimli kitabında yer alan karikatür, katılıyorum-kararsızım-katılmıyorum kartları.

Hazırlık

1. Etkinlik: Öğretmen "Arkadaşlık Dediğin Nedir?" isimli kitapta yer alan karikatürün olduğu Ek 1 kâğıdını öğrencilere dağıtır ve aşağıdaki soruları öğrencilere sorar.

- Kardan adamdan arkadaş olur mu? Neden?
- Bir kitap, bir hayvan ya da bir oyuncak arkadaşın olabilir mi? Neden?
- Kime arkadaş deriz?

Tartışma

2.Etkinlik: Öğretmen öğrencileri dörder kişilik gruplara ayırır ve aşağıdaki örnek olayı okur.

"Emel ve Mine birbirlerini çok seven iki yakın arkadaştır. Bir gün Emel teneffüste Mine'nin Can'a ait olan oyuncağı kendi çantasına koyduğunu görür. Mine'ye bu yaptığının hırsızlık olduğunu ve oyuncağı yerine bırakması gerektiğini söyler fakat Mine Emel'i dinlemez. Tam bu sırada zil çalar ve içeriye Can girer. Can sırasında oyuncağının olmadığını fark eder ve ağlamaya başlar. Öğretmen sınıfa gelir ve durumu öğrenir. Daha sonra "Can'ın oyuncağını gören var mı?" diye sınıftakilere sorar."

Öğretmen "Sizce Emel ne yapmıştır? Bu durumu grubunuzla canlandırmanızı istiyorum." der. Her grup en fazla beş dakika sürede canlandırmalarını tamamlar. Canlandırmalar tamamlandıktan sonra süreç ile ilgili ara değerlendirme yapılır ve öğretmen öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltir.

- Yakın arkadaş kime denir?
- Yakın arkadaşın özellikleri nedir?
- Arkadaş ile yakın arkadaşın farkı nedir?

3.Etkinlik: Öğretmen ve öğrenciler çemberde toplanır. "Katılıyorum- Katılmıyorum- Kararsızım" kartlarını dağıtır. Öğrencilere cümleler okuyacağını ve görüşlerine göre uygun kartı havaya kaldırmaları gerektiğini söyler. Daha sonra aşağıdaki cümleleri okur ve öğrencilere görüşlerinin gerekçelerini sorarak tartışma sürecini başlatır.

- Emel Mine'nin yakın arkadaşı değildir. Çünkü gerçekleri öğretmene anlatmıştır.
- Emel Mine'nin yakın arkadaşıdır. Çünkü öğretmene söylemeden önce onun iyiliği için uyarıda bulunmuştur.

Değerlendirme

4.Etkinlik: Öğretmen öğrencilere değerlendirme kâğıdını dağıtır. Kâğıtta yer alan kısımları doldurmalarını ister.

Değerlendirme Soruları

Başparmak: Bugün çok eğlendiğim bir şey

İşaret parmağı: Belirtmek istediğim önemli bir şey

Orta parmak: Hoşlanmadığım bir şey

Yüzük: Dersten sonra fikirlerimde değişen bir şey

Serçe: Eklemek istediğim küçük bir şey

Avuç içi: Bu konuyla ilgili gelecekte ne yapacağım?

Her öğrenci kâğıdını tamamlayınca yanındaki arkadaşıyla ikili eş olup yazdıklarını birbirleriyle paylaşırlar. Ardından gönüllüler, eşlerinin paylaştıklarını tüm gruba anlatır ve oturum sonlanır.

DOSTLUK DEĞERİ DERS PLANI- 2

Ders: Hayat Bilgisi

Süre: 40'+40'

Değer: Dostluk

Kazanımlar: HB.3.1.4. Arkadaşlık sürecinde dikkat edilmesi gereken hususları kavrar.

- Yakın arkadaşlık kavramını analiz eder.
- Arkadaşlıkta sınır koymanın özelliklerini değerlendirir.

Yöntem ve teknikler: Tartışma, soru-cevap, ne olurdu?

Araç-Gereçler: Nihan Akkocaoğlu Çayır'ın "Ne Uzak Ne Yakın" isimli çocuk kitabı, 16 adet A4 kâğıdı, "Mesafe Ölçer" isimli etkinlik kâğıdı.

Hazırlık

1.Etkinlik: Öğretmen öğrencilere aşağıdaki soruyu sorar ve cevapları dinler.

- Yakın arkadaşın bir hayvan olsaydı ne olurdu? Neden?

- Yakın arkadaşın bir yemek olsaydı ne olurdu? Neden?
- Yakın arkadaşın bir eşya olsaydı ne olurdu? Neden?
- Yakın arkadaşın bir çizgi film karakteri olsaydı ne olurdu? Neden?

Tartışma

2.Etkinlik: Öğretmen "Ne Uzak Ne Yakın" isimli çocuk kitabını okur ve ilgili yerlerdeki soruları çocuklarla tartışır.

- **Hikâyenin devamında sizce ne olmuştur?**

3.Etkinlik

Öğretmen Ek 1 kısmında yer alan "Mesafe Ölçer" etkinlik kâğıdını fiziksel ortama uyarlar. Öğrencilerin yakın arkadaşıyla arasındaki mesafeyi belirlemesini ve seçtikleri mesafenin gerekçesini açıklamalarını ister.

Değerlendirme

4. Etkinlik: Öğretmen öğrencilere "Youtube'da bir kanalınız var. Bu kanala bugün derste işlediğimiz ders süreci hakkında konuşma metni hazırlamanızı, gönüllü kişilerin de bu metni ekranda sunmasını istiyorum. Bu konuşma metninde derste tartışılan sorulardan, değişen düşüncelerinizden, kendinizi nasıl hissettiğinizden bahsetmeyi unutmayın." der. Öğrencilere A4 kâğıtları dağıtır. Öğrenciler konuşma metinlerini hazırlar. Gönüllü öğrenciler sunumlarını yapar. Oturum sonlanır.

DÜRÜSTLÜK DEĞERİ DERS PLANI- 1

Ders: Hayat Bilgisi

Süre: 40'+40'

Değer: Dürüstlük

Kazanımlar: HB.3.1.3. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder.

- Yalan söylemenin ve söylememenin sonuçlarını değerlendirir.
- Yalan söylemek ile gerçeği saklamak arasındaki ilişkiyi analiz eder.

Yöntem ve teknikler: Tartışma, soru-cevap, değer çizgisi.

Araç-Gereçler: Renkli ip, küçük kâğıtlar, kutu.

Hazırlık

1. Etkinlik: Öğretmen tahtaya "Dost acı söyler." atasözünü yazar ve aşağıdaki soruları öğrencilere sorar.

- Dost acı söyler ne anlama gelmektedir?
- Bir kişinin dost olabilmesi için dürüst olması mı gerekir?

Tartışma

2.Etkinlik: Öğretmen aşağıdaki örnek olayı öğrencilere okur.

Ali, arkadaşı Cem'e doğum günü için dinazorlarla ilgili bir kitap alır. Doğum günü partisinde hediyesini vermek için Cem'in yanına gider. Cem Ali'nin hediyesini açmak için sabırsızlanır. Hediye açtığı anda dinazorlarla ilgili bir kitabın olduğunu görür. Oysaki Cem dinazorları hiç sevmez. Ali Cem'e "Hediye beğendin mi?" diye sorar.

Öğretmen öğrencilere aşağıdaki soruları sorar.

- Cem ne söylemelidir?
- Gerçeği saklamak ile yalan söylemek arasında nasıl bir fark vardır?

3.Etkinlik: Öğretmen sınıfın ortasını renkli bir ipe ayırarak değer çizgisi oluşturur. Değer çizgisinin sağına ve soluna ilgili yazıları koyarak öğrencilerin bir seçim yapmasını ister. Kararsızlar çizginin ortasında kalır. Öğrenciler seçimlerine yönelik gerekçelerini açıklar. Fikri değişen öğrenciler yer değiştirebilir.

Değerlendirme

4.Etkinlik: Öğretmen öğrencilere küçük kâğıtlar dağıtır. "Bugün derste ne öğrendiniz?" sorusunu sorar ve cevapları küçük kâğıtlara yazmalarını ister. Daha sonra kâğıtlar bir kutuya atılır. Herkes sırayla kutudan bir kâğıt çeker ve yazılan cümleyi okur. Oturum sonlandırılır.

DÜRÜSTLÜK DEĞERİ DERS PLANI- 2

Ders: Hayat Bilgisi

Süre: 40'+40'

Değer: Dürüstlük

Kazanımlar: HB.3.1.2. Davranışlarının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder.

- Dürüstlük kavramını yorumlar.
- Yalan söylemek ile dürüst olmak arasında ilişki kurar.

Yöntem ve teknikler: Beyin fırtınası, soru-cevap, tartışma.

Araç-Gereçler: Laura Philip Bunting'in "Yalancı Kuş" isimli kitabı, Ek 1 kâğıdı, katılıyorum-katılmıyorum-kararsızım kartları, sandalye.

Hazırlık

1.Etkinlik: Öğrenciler çemberde toplanır. Çemberin ortasına bir sandalye konulur. Öğretmen bu sandalyenin dürüstlük makinesi olduğunu söyler. Sandalyede oturan kişinin sorulan sorulara yalan söyleyerek cevap vermesi gerektiğini, dürüst olursa makinenin kendisini ele vereceğini söyler. Gönüllü öğrenciler sandalyeye oturur. Çemberdeki öğrenciler ise sandalyede oturan öğrencinin dürüst olması için zor sorular sorar. Oyun tamamlanır. Öğretmen oyun bitince aşağıdaki soruları öğrencilere yöneltir.

"Yalan söylerken ne hissettin?"

"Yalan söylemek zor muydu?"

"Sence doğruyu söylemek mi zordur yoksa yalan söylemek mi?"

Tartışma

2.Etkinlik: Öğretmen öğrencilere "Katılıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım" kartlarını dağıtır. Daha sonra Laura Philip Bunting'in "Yalancı Kuş" isimli kitabını okur. İlgili yerlerde sorular sorar.

Sizce yalan söylemek güzel midir? Neden? Kartları kaldırarak düşüncenizi ifade edin.

Beyaz yalan ile yalan arasındaki fark nedir?

Yalancı kuşa katılıyor musunuz? Neden? Kartlardan birini seçerek düşüncelerinizi ifade edin.

Sadece doğruları söyleyerek yaşayabilir miyiz?

Yalancı kuşa katılıyor musunuz? Neden? Kartlardan birini seçerek düşüncelerinizi ifade edin.

Öğretmen hikâyeyi tamamlar ve aşağıdaki soruyu öğrencilere sorar.

- Yalancı kuş bundan sonra hep dürüst mü olmalı? Neden?
- Dürüst olan aynı zamanda hiç yalan söylemeyen kişi midir?
- Dürüst olmak nedir?

Değerlendirme

3.Etkinlik: Öğretmen aşağıda yer alan değerlendirme kâğıdını öğrencilere dağıtır ve ilgili yerleri doldurmalarını ister. Daha sonra oturumu sonlandırır.

Sevgili öğrenciler aşağıdaki cümleleri tamamlayınız.

- Bugün yalan kavramı ile ilgili.....fark ettim.
- Dersin başında yalan kavramı ile ilgili düşüncem

.....şeklindeydi.

- Dersin sonunda ise.....
..... şekline dönüştü.
- Dürüstlük kavramının
kavram/kavramlarıyla ilişkili olduğunu düşünüyorum çünkü

SAYGI DEĞERİ DERS PLANI -1

Ders: Hayat Bilgisi

Süre: 40'+40'

Değer: Saygı

Kazanımlar: HB.3.1.3. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder.

- Kişisel alana saygı duymanın özelliklerini analiz eder.
- Kişisel alana saygı duymanın anlamını değerlendirir.

Yöntem ve teknikler: Drama, doğaçlama, donuk imge, soru-cevap.

Araç-Gereçler: İp, Pippa Goodhart'ın "Burası Benim Yerim" isimli kitabı, Ek 1 kâğıdı, öğrenci sayısı kadar Ek 2 kâğıdı.

Hazırlık

1.Etkinlik: Öğretmen sınıfı ikiye ayrılır. Yere kurtların ve kuzuların sınır bölgeleri çizilir. Bir grup kurt olur, diğer grup da kuzu olur. Kurtlar, kuzuları ancak ve ancak kendi bölgelerinden çıktıkları zaman yakalayabilirler. Kuzular ise söyledikleriyle kurtları kızdırırlar ve yakalanmamaya çalışırlar. Kuzular bitene ya da kurtlar yorulana kadar oyun devam eder. Öğretmen daha sonra öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltir.

Kuzular, sınırınızda olmak size ne hissettirdi?

Bu sınırı daraltmak mı yoksa genişletmek mi isterdiniz? Neden?

Kurtlar, kuzuların sınırına girememek size ne hissettirdi?

Kuzuların sınırını daraltmak mı yoksa genişletmek mi isterdiniz? Neden?

Oyundaki sınır gerçek hayatta neye benzetilebilir?

Tartışma

2.Etkinlik: Öğretmen öğrencilere "Burası Benim Yerim" isimli hikâyeyi görsellerini göstererek okur. İlgili yerlerde öğrencilere sorular sorar.

Öğretmen: Sizce tavşanın belirlediği yer ona mı ait? Neden?

Öğretmen: Sizce tavşan sinirlenmekte haklı mı? Neden?

- Diğerleri sizce tavşana saygı duyuyor mu? Nasıl?

Öğretmen sınıfı dört gruba ayırır. Hikâyenin devamında ne olacağını öğrencilerin canlandırmalarını ister. Canlandırmalar tamamlandıktan sonra ara değerlendirme yapılarak hikâyenin devamı okunur.

Öğretmen daha sonra aşağıdaki soruları öğrencilere yöneltir.

Tavşanın kişisel alanına saygı duyuluyor mu?

Kişisel alan nedir?

Kişisel alanın sınırlarını belirleyen nedir?

Öğretmen daha sonra bir kutuya Ek 1'deki kişisel alan ile ilgili cümlelerin olduğu kâğıtları kapalı bir halde atar ve grupların bu kâğıtlardan bir tanesini seçmesini ister. Gruplar seçtikleri cümleyi donuk imge ile canlandırır. Daha sonra öğretmen aşağıdaki soruları öğrencilere yöneltir.

Kişisel alan oluşturmak her zaman mümkün müdür?

Kişisel alana saygı duymak nedir?

Kişisel alana saygı duymadığımız durumlar olabilir mi? Nasıl?

Hangi durumlarda kişisel alana saygı duyarız?

Değerlendirme

3.Etkinlik: Öğretmen öğrencilere Ek 2 kâğıdını dağıtır ve öğrencilerin doldurmalarını ister.

EKLER

Birinci Kâğıt: Çok kalabalık bir otobüste ayaktasınız.

İkinci Kâğıt: Dans edemeyecek kadar kalabalık bir konserdesiniz.

Üçüncü Kâğıt: Siz yalnız kalmak istiyorsunuz ama bir arkadaşınız sizinle oyun oynamak istiyor.

Dördüncü Kâğıt: Kardeşlerinle aynı odasın ve gürültü yaptıkları için ders çalışamıyorsun.

Değerlendirme Tablosu
Kişisel alana saygı ile ilgili

Fark Ettiklerim	Değişen düşüncelerim	Değişmeyen düşüncelerim

SAYGI DEĞERİ DERS PLANI -2

Ders: Hayat Bilgisi

Süre: 40'+40'

Değer: Saygı

Kazanımlar: HB.3.1.3. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder.

- Bir davranışı saygılı/saygısız olması açısından değerlendirir.
- Saygı kavramının anlamını değerlendirir.

Yöntem ve teknikler: Tartışma, soru-cevap, kavram metre.

Araç-Gereçler: Eric Carle'nin "Huysuz Uğurböceği" isimli hikâye kitabı, Ek 1 kâğıtları, Ek 2 kâğıtları.

Hazırlık

1.Etkinlik: Öğretmen öğrencileri gruplara ayırır. Ek 1 kâğıtlarını dağıtır. Ek 1 kâğıdındaki görselleri saygılı davranıştan saygısız davranışa doğru sıralamalarını ister. Gruplar etkinliği tamamladıktan sonra gerekçeleri ile birlikte açıklama yapar.

Tartışma

2.Etkinlik: Öğretmen öğrencilere "Huysuz Uğurböceği" isimli hikâyeyi okur. İlgili yerlerde sorular sorar.

Huysuz uğurböceğinin davranışı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sevecen uğurböceği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Saygılı davranmak ne demektir?

Bu durumda sevecen uğurböceği nasıl davranmalıdır?

Bize saygısız davranan birine karşı saygılı davranmalı mıyız? Neden?

Sevmediğin birine saygılı davranır mısın? Neden?

Saygılı davranmamanın doğru olduğu bir durum olabilir mi?

3.Etkinlik

Değerlendirme: Öğretmen Ek 2 kâğıdını öğrencilere dağıtır ve öğrencilerin doldurmalarını ister. Gönüllü öğrenciler kâğıtlarını okur. Oturum sonlanır.

EKLER

Ek 1

Saygımetre

Sevgili öğrenciler aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görselleri yukarıdan aşağıya en saygılı davranıştan en saygısız davranışa doğru sıralayınız.

Ek 2

Değerlendirme

- Bugün saygı kavramı bana hatırlattı.
- Bugün saygı kavramı ile ilgili fark ettim.
- Saygı kavramı ile ilgili düşüncelerim değişti çünkü
- Saygı kavramı ile ilgili düşüncelerim değişmedi çünkü
- Saygı kavramının kavram/kavramlarıyla ilişkili olduğunu düşünüyorum çünkü

ADALET DEĞERİ DERS PLANI-2

Ders: Hayat Bilgisi

Süre: 40'+40'

Değer: Adalet

Kazanımlar: Adil dağıtım ve ihtiyaç arasında ilişki kurar.

- Eşitlik ve adalet kavramları arasındaki farkı ayırt eder.
- Adil olmak ile ihtiyaç arasında ilişki kurar.
- Adalet kavramını değerlendirir.

Yöntem ve teknikler: Tartışma, soru-cevap.

Araç-Gereçler: Kurtul Gülenç ve Filiz Karadağ'ın "Çocuklar İçin Felsefi Öyküler" isimli kitabı, 16 tane A4 kâğıdı, Ek 1 kâğıdı.

Hazırlık

1.Etkinlik: Öğretmen Ek 1'de yer alan görseli öğrencilere gösterir ve aşağıdaki soruları sorar.

Resimdeki iki çocuğun aynı uzunlukta olan merdiveni kullanması adil bir davranış mıdır? Neden?

Elmayı alamayan çocuk için ne yapmamız gerekir?

Adil davranış nedir?

Tartışma

2.Etkinlik: Öğretmen "Çocuklar İçin Felsefi Öyküler" kitabının içinde yer alan "Kitap Bağışı" öyküsünü okur. İlgili yerlerde sorular sorar.

Gülay ve Sevgi insanlara neden yardım ediyor?

Zengin insanların fakir insanlara yardım etmesi adaleti sağlar mı?

Adalet başka nasıl sağlanır?

Herkese eşit davranmak adaleti sağlar mı?

Sevgi'ye katılıyor musunuz? Neden?

Adil dağıtım ile ihtiyaç arasında nasıl bir ilişki vardır?

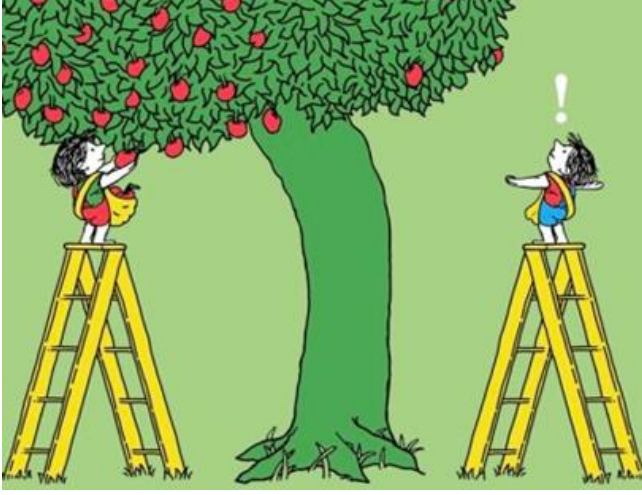
Öğretmen hikâyeyi tamamladıktan sonra sınıfı dört gruba ayırır. Öğrencilere "Sizler adaleti sağlamaya çalışan insanlara yardım etmekle görevli bir kurumda çalışıyorsunuz. Gülay ve Sevgi ne yapacaklarını bilemedikleri için sizden yardım istemeye geliyor. Sizce Gülay ve Sevgi kitapları nasıl dağıtmalıdır? Grubunuzla tartışarak soruna çözüm bulmanızı istiyorum. Çözümünüzü birazdan dağıtacağım kâğıtlara yazın." der. Kâğıtları dağıtır. Her grup çözümünü sınıfa okur. İlgili yerlerde öğretmen sorular sorabilir.

Değerlendirme

3.Etkinlik: Öğretmen öğrencilere Ek 2 kâğıdını dağıtır ve soruları cevaplamalarını ister. Gönüllü öğrenciler cevaplarını okur. Oturum sonlanır.

EKLER

Ek 1

Ek 2

Değerlendirme Soruları

Gruba katkı sağladığım şeylerden biri

Benim için zor olan şey şu oldu

Benim için kolay olan şey şu oldu.....

Ders boyunca keyif aldığım şeylerden biri

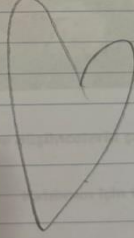
Derse başlamadan önce adalet ile ilgili düşüncem şuydu

Dersin sonunda ise adalet ile ilgili düşüncem şuna dönüştü.....

EK H: Günlük

Derste yaptığımız etkinlik öğretmen bize soru soruyor bizde yalan söyleyerek cevaplıyoruz. Derste hoşuma giden şey kitap-
t1. Pürüzlülikle ilgili düşünce-
m dürüstlük iyi ve doğruyu
söylemek ile ilgili bir kavram.
Ders sonrası değişmeyen dü-
şünce yalan söylemenin kötü
olması ama bazen gereken bir
kavram.

Derste öğretmen bir metinle ilgili soru sordu bizde elimizdeki kartları kaldırarak cevapladık. Derste ki karikatür çok güzeldi. Dostlukla ilgili şeyler öğrendik. Dostluk bir kişinin birisiyle arkadaş olmasıdır ve onla iyi vakit geçirmesidir. Dersten sonra dostluğun çok güzel olduğunu anladım. Çok güzeldi. O karikatürde gösterilen şey arkadaşlıktı. Karikatürde arkadaşlığın önemini gösteriyordu. Artık arkadaşlığın önemini anladım.

EK I: Değer Görüş Formları

Değerlere Yönelik Görüş Formları

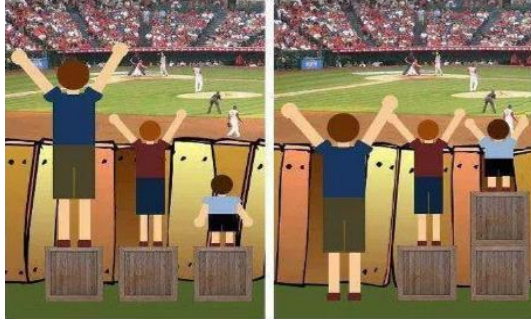
Adı Soyadı:

Tarih:

Sevgili öğrenciler, aşağıda verilen soruları yanıtlayınız.

ADALET

1. Adil olmak ne demektir?
2. Aşağıdaki resimleri inceleyin. Hangi resimdeki davranış adildir? Neden?

3. Adalet ve eşitlik arasında fark var mıdır?
 - Adalet ve eşitlik arasında fark vardır çünkü
 - Adalet ve eşitlik arasında fark yoktur çünkü
4. Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Melike acıkmış bir şekilde okuldan eve gelmiştir. Eve gelince kardeşiyle evdeki keki paylaşamadıkları için tartışmıştır. Melike hem kekin malzemelerini marketten kendisi aldığı için hem de çok acıktığı için daha fazla kek dilimi alacağını söylemiş, kardeşi ise annesi kek yaparken ona yardım ettiğini ve yaşı küçük olduğu için de daha fazla yemeye ihtiyacı olduğunu söylemiştir.

Tartıştıklarını gören annesi ise Melike ve kardeşine eşit miktarda kek dilimi vermiştir.

a) Melike'nin annesi ikisine de eşit dilim kek vererek doğru bir şey yaptı mı?

Neden?

b) Herkese eşit dilim kek vermek adaleti sağlar mı? Neden?

c) Adil paylaşım ile ihtiyaç arasında nasıl bir ilişki vardır?

d) Adil paylaşım ve çaba arasında nasıl bir ilişki vardır?

DOSTLUK

5. Arkadaşlık nedir?

6. Bir kitap, bir hayvan ya da bir oyuncak arkadaş olabilir mi? Neden?

7. Yakın arkadaş kime denir?

8. Yakın arkadaş ile arkadaş arasındaki fark nedir? Neden?

9. Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Efe ve Ali çok yakın iki arkadaştır. Bir gün Efe, Ali'ye oyun oynamak yerine yalnız kalmak istediğini söyler. Ali ise Efe'nin bu davranışa çok üzülür. Efe arkadaşının üzülmeye anlam veremez. Çünkü Efe'ye göre arkadaşlar zaman zaman yalnız kalabilmeli ve arkadaşlar arasında sınırlar olmalıdır.

a) Efe'ye katılıyor musun? Neden?

b) Yakın arkadaşlar arasında sınırlar olmalı mıdır?

- Yakın arkadaşlar arasında sınırlar olmalıdır çünkü
- Yakın arkadaşlar arasında sınırlar olmamalıdır çünkü

c) Yakın arkadaşların aralarına mesafe koyması zor mudur? Neden?

d) Yakın bir arkadaşla ihtiyacımız var mıdır? Neden?

DÜRÜSTLÜK

10. Dürüst olmak ne demektir?

11. Dürüst olmamayı gerektiren durumlar var mıdır? Örneklerle açıklayınız?

12. Yalan söylemek ne demektir?

13. Gerçeği saklamak ile yalan söylemek arasında fark var mıdır? Neden?

14. Yalanın türleri olabilir mi? Varsa bunlar nelerdir?

15. Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Nehir ve Sude çok yakın iki arkadaştır. Bir gün Nehir yeni aldığı pembe elbiseyi Sude'ye gösterir ve "Sude kıyafetimi beğendin mi?" diye sorar. Sude kıyafeti hiç beğenmediğini söyler. Nehir ise Sude'nin bu sözüne çok üzülür.

a) Sude Nehir'e doğruyu söylemeli miydi? Neden?

b) İyi bir arkadaş, arkadaşına yalan söylemez mi? Neden?

SAYGI

16. Saygı ne demektir?

17. Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Ozan, dikkati çok çabuk dağılan bir çocuktur. Bir gün Ozan'ın öğretmeni, sınıftaki herkesi gruplara ayırmış ve sorduğu soru hakkında her grubun fikir alışverişi yapmasını istemiştir. Ozan, gruptaki arkadaşları konuşurken onları dinlememiştir. Konuşma sırası Ozan'a geldiğinde ise arkadaşları onu dikkatlice dinlemiştir.

a) Ozan'ın grup arkadaşlarının saygılı olduğunu düşünüyor musun?

b) Ozan'ın saygılı olduğunu düşünüyor musun?

c) Bize saygısız davranan birine karşı saygılı davranır mıyız? Neden?

d) Sevmediğin birine saygılı davranır mısın? Neden?

18. Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Ayşe ve kardeşi Elif aynı odada kalmaktadır. Bir gün Ayşe ve arkadaşları ödev yapmak için odaya gelir. Elif yorgun olduğunu, odada tek başına kalmak istediğini söyler. Ayşe ise başka bir odada çalışmak istemediklerini, Elif'in başka bir yerde dinlenmesi gerektiğini söyler. Elif, Ayşe'nin davranışını doğru bulmaz. Ayşe'nin kendisinin kişisel alanına saygı duymadığını düşünür.

a) Elif'in görüşüne katılıyor musun?

- Elif'in görüşüne katılıyorum çünkü
- Elif'in görüşüne katılmıyorum çünkü

b) Kişisel alan ne demektir?

c) Ayşe ve Elif kişisel alanlarını nasıl belirlemelidir?

d) Kişisel alana saygı duymak ne demektir?

e) Kişisel alana saygı duymadığımız durumlar olabilir mi? Neden?

4. Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Melike acıkmış bir şekilde okuldan eve gelmiştir. Eve gelince kardeşiyle evdeki keki paylaşamadıkları için tartışmıştır. Melike hem kekin malzemelerini marketten kendisi aldığı için hem de çok acıktığı için daha fazla kek dilimi alacağını söylemiş, kardeşi ise annesi kek yaparken ona yardım ettiğini ve yaşı küçük olduğu için de daha fazla yemeye ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Tartışıklarını gören annesi ise Melike ve kardeşine eşit miktarda kek dilimi vermiştir.

a) Melike'nin annesi ikisine de eşit dilim kek vererek doğru bir şey yaptı mı?

Neden?

Doğru birşey yaptı, belki
önceden eşit verseydi
kanka çıkardı.

b) Herkese eşit dilim kek vermek adaleti sağlar mı? Neden?

Sağlar çünkü birisi
büyük birisi küçük
değil en azından karga
etmezler.

b) Ozan'ın saygılı olduğunu düşünüyor musun?

Hayır çünkü orkestraları
dialemedi

c) Bize saygısız davranan birine karşı saygılı davranır mıyız? Neden?

Saygılı davranırdım çünkü o zaman
kendini yaptığı hatayı anlar ve
saygılı davranmaya başlar

15. Aşağıdaki soruları bu paragrafa göre doldurunuz.

Nehir ve Sude çok yakın iki arkadaştır. Bir gün Nehir yeni aldığı pembe elbiseyi Sude'ye gösterir ve "Sude kıyafetimi beğendin mi?" diye sorar. Sude kıyafeti hiç beğenmediğini söyler. Nehir ise Sude'nin bu sözüne çok üzülür.

a) Sude Nehir'e doğruyu söylemeli miydi? Neden?

Söylemeliydi çünkü Sude orada dürüst olmuş ve yalan söylememiş doğruyu söylemiştir.

b) İyi bir arkadaş, arkadaşına yalan söylemez mi? Neden?

Söyleyebilir çünkü gizli ve ya özel sırları yada sakladığı özel söz olabilir o yüzden yalan söyleyebilir.

EK İ: Uzman Görüşü Formu**UZMAN GÖRÜŞÜ FORMU****DERS PLANLARI DEĞERLENDİRME FORMU**

Sayın Uzman,

“İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencileri İçin Değerlere Yönelik Çocuklar İçin Felsefe Uygulamaları” isimli tez çalışması kapsamında değerlere yönelik çocuklar için felsefe ders planları hazırlanmıştır. Sizden, formda yer alan ölçütlere göre ders planlarını değerlendirmeniz beklenmektedir. Değerlendirmede doldurulacak form "Uygun, Düzeltmeli, Uygun Değil" olmak üzere üç kategoriden oluşmaktadır. Her maddeyle ilgili görüşünüzü değerlendirme ölçütlerinin yanındaki uygun kutucuğun içine X şeklinde işaretleyerek belirtiniz.

Katkılarınız için çok teşekkür ederiz.

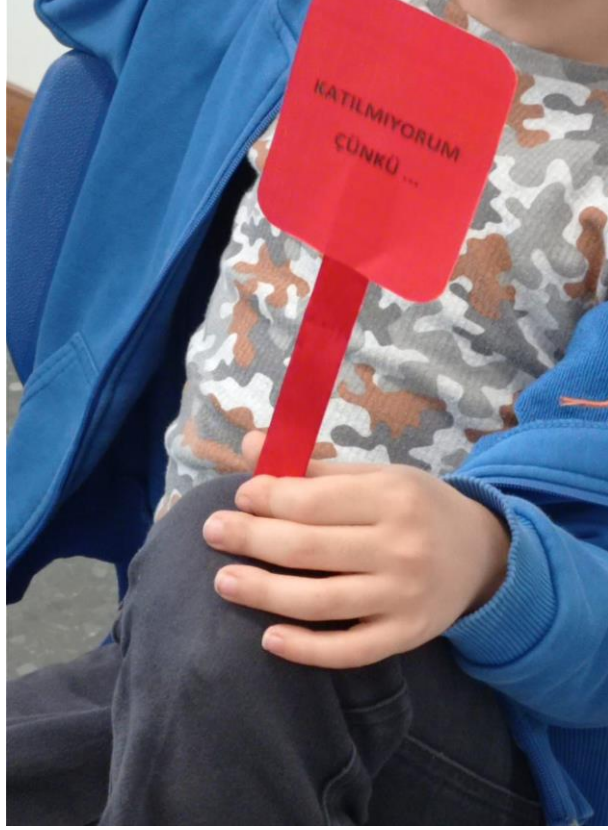
Saygılarımızla.

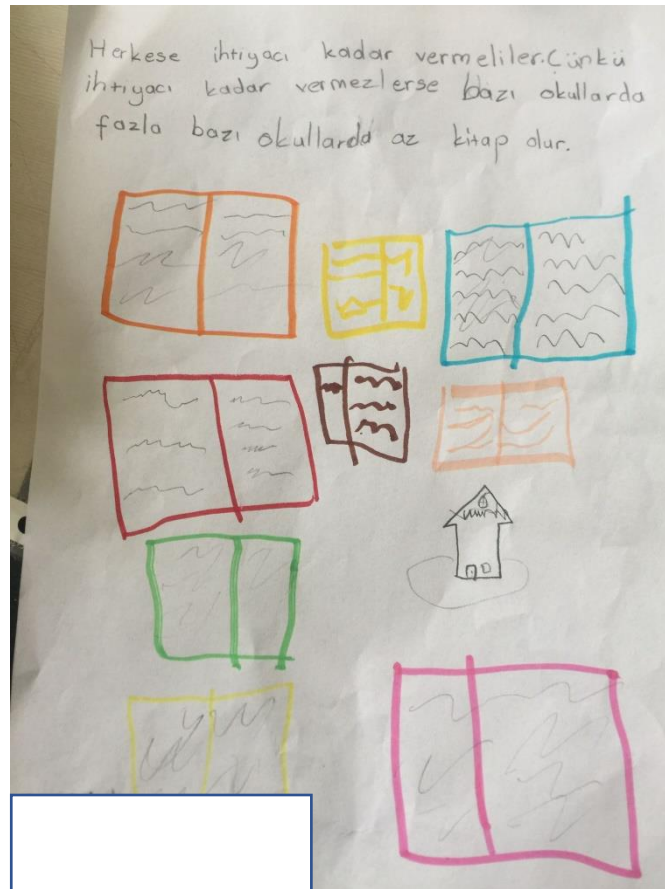
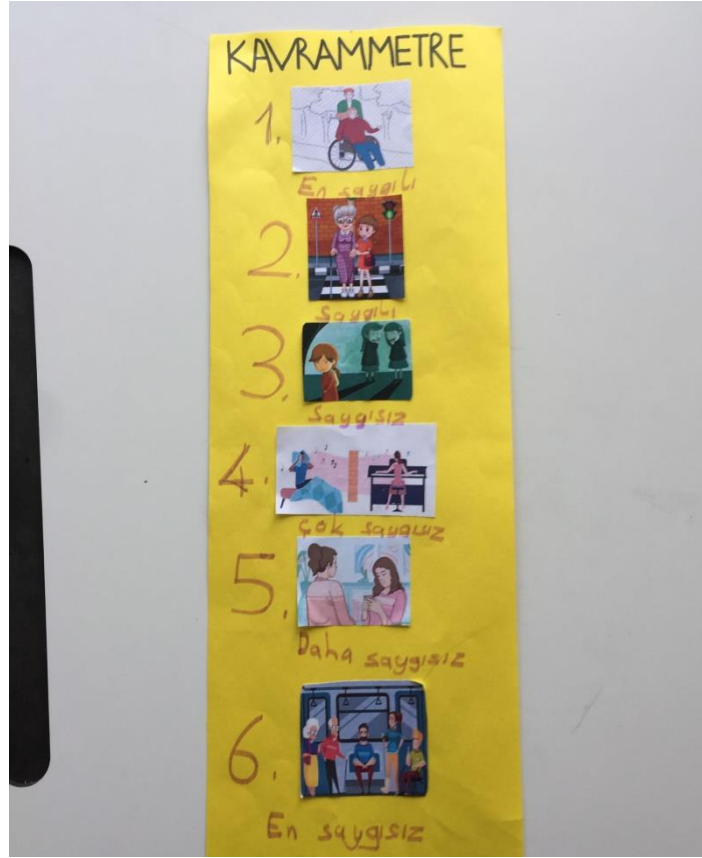
Uzman Görüşü Ders Planı Değerlendirme Tablosu				
Değerlendirme Ölçütleri	Uygun	Uygun değil	Düzeltmeli	Düzeltilme önerileri (Lütfen hangi madde/maddeler ile ilgili olduğunu belirtiniz.)
Genel Değerlendirme				
Çocuklar için felsefe etkinlikleri öğrenci seviyesine uygundur.				
Çocuklar için felsefe etkinlikleri ilgi çekici ve merak uyandırıcıdır.				
Etkinlikler, belirtilen kazanımları edindirecek özelliktedir.				
Değerlendirme süreci, kazanımları yoklayacak özelliktedir.				
Uyarıcılar (metin, görsel, hikâye vb.) çocuklar için yeterince anlaşılırdır.				
Çocuklar İçin Felsefeye Yönelik Değerlendirme				

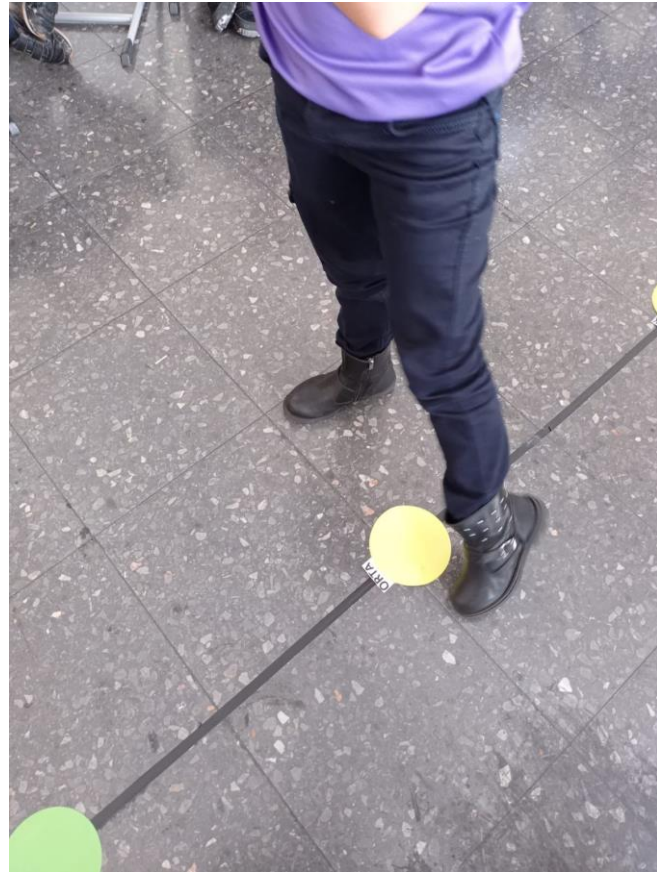
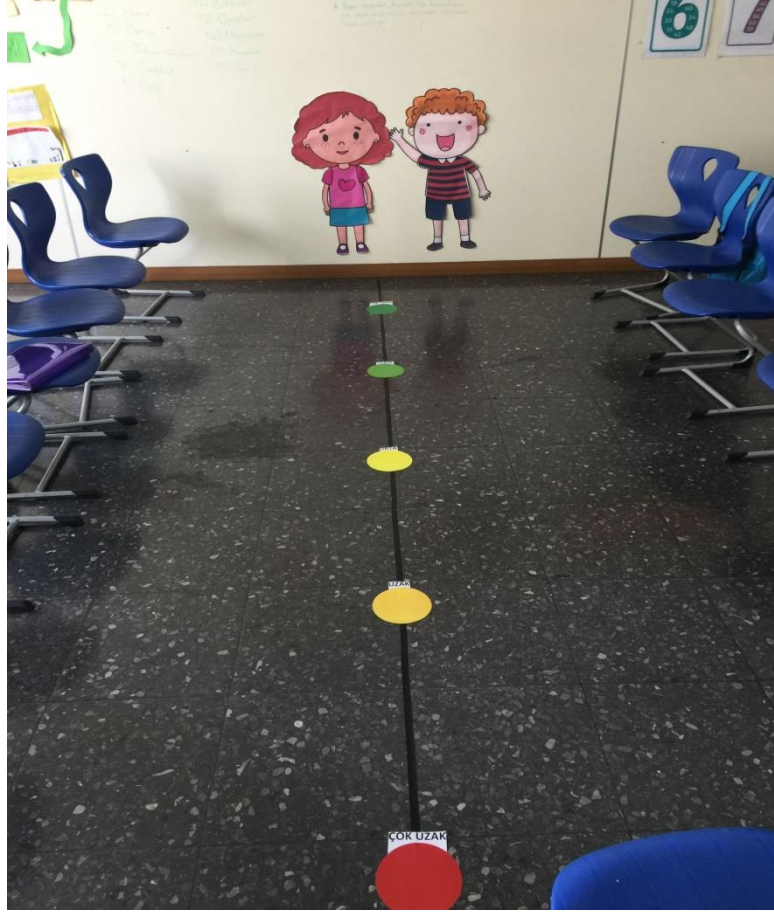
Kazanımlar üst düzey düşünme becerilerini (sorgulama, analiz, yeni fikir üretme vb.) kapsayıcı özelliktedir.				
Sorular, çocukları eleştirel düşünmenin;				
• yeni bir görüş/argüman ortaya koyma				
• gerekçeli düşünme				
• çok boyutlu düşünme				
• çıkarımda bulunma				
• farklı bakış açılarını değerlendirme				
• ilişki kurma (fikirler ve kavramlar arasında benzerlik-farklılık vb.)				
boyutlarına yönlendirecek özelliktedir.				
(Bu kısma eleştirel düşünmenin başka bir boyutunu ekleyebilirsiniz.)				
Etkinlikler, çocukları eleştirel düşünmenin				
• yeni bir görüş/argüman ortaya koyma				
• gerekçeli düşünme				
• çok boyutlu düşünme				
• çıkarımda bulunma				
• farklı bakış açılarını değerlendirme				
• ilişki kurma (fikirler ve kavramlar arasında benzerlik-farklılık vb.)				
boyutlarına yönlendirecek özelliktedir.				
(Bu kısma eleştirel düşünmenin başka bir boyutunu ekleyebilirsiniz.)				
Uyarıcılar (metin, görsel, hikâye) sorular üzerine düşündürmek için uygun bir çıkış noktası sunar.				

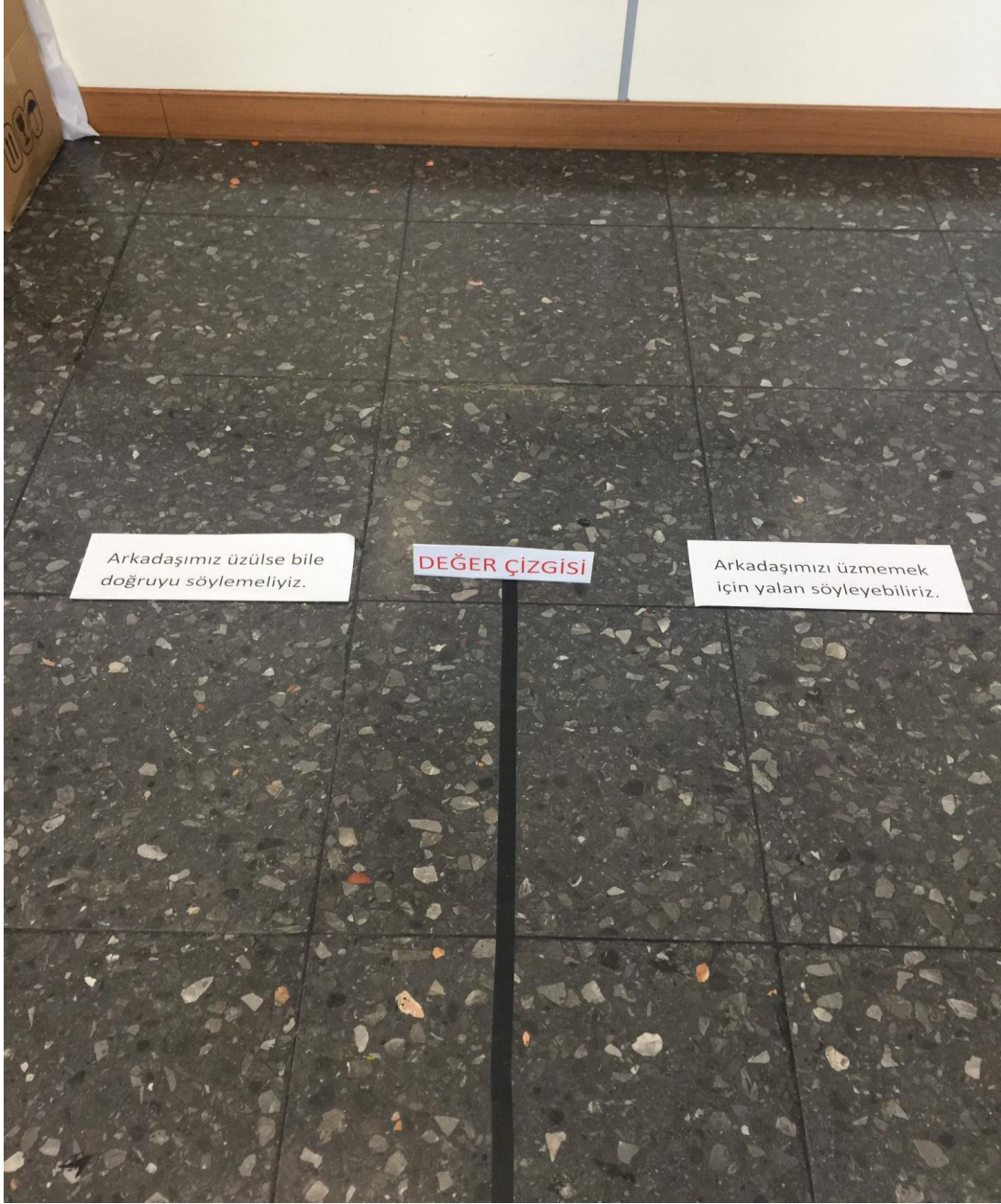
Değerlendirme süreci çocukların üst düzey düşünme becerilerini yoklayacak özelliكتedir.				
Değerlere Yönelik Değerlendirme				
Kazanımlar seçilen değerleri içerecek özelliكتedir.				
Sorular, seçilen değer üzerine çocukları eleştirel düşünmenin				
• yeni bir görüş/argüman ortaya koyma				
• gerekçeli düşünme				
• çok boyutlu düşünme				
• çıkarımda bulunma				
• farklı bakış açılarını değerlendirme				
• ilişki kurma (fikirler ve kavramlar arasında benzerlik-farklılık vb.)				
boyutlarına yönlendirecek özelliكتedir.				
(Bu kısma eleştirel düşünmenin başka bir boyutunu ekleyebilirsiniz.)				
Sorular, çocukları değer/kavram üzerine derinlemesine düşündürecek özelliكتedir.				
Etkinlikler çocukları değer üzerine eleştirel düşündürmenin				
• yeni bir görüş/argüman ortaya koyma				
• gerekçeli düşünme				
• çok boyutlu düşünme				
• çıkarımda bulunma				
• farklı bakış açılarını değerlendirme				
• ilişki kurma (fikirler ve kavramlar arasında benzerlik-farklılık vb.)				

boyutlarına yönlendirecek özelliktedir.				
(Bu kısma eleştirel düşünmenin başka bir boyutunu ekleyebilirsiniz.)				
Etkinlikler çocukları değer/kavram üzerine derinlemesine düşündürecek özelliktedir.				
Uyarıcılar (metin, görsel vb.) seçilen değer üzerine düşündürecek özelliktedir.				
Değerlendirme süreci ilgili değer üzerine eleştirel düşünmeyi yoklayacak özelliktedir.				
Varsa bunların dışında eklemek istedikleriniz:				

EK J: Sınıf İçi Etkinlikler

TURKÇE

RÖPORTAJ

Kardanadamdan Arkadas Olur mu?

Evet
Canlı veya cansız herşeyle arkadaş olabilirim. /

Hayır
* Çünkü arkadaş dediğimle etkileşime girmem lazım.

Kime Arkadas Deriz?

→ İletişim kuran kişilere arkadaş derim.

Oyuncaklardan arkadaş olur mu?

→ Evet, benim konuşmam yeterli!

Arkadslık için Kısıklı İletişime Gerek Yok mu?

Yok Var

Birjyle arkadaş olmak için süre girmesi gerekir mi?

Meslekler 2023

Dost acı söyler.

Dost ve ailemiz her şeyi söyler.
Arkadaşlarımız, ailemiz doğruyu söyler. + +
Ailemiz, arkadaşlarımız yalan söyleyebilir + +
Dost bizi üzecek de olsa doğruyu söyler.
Dostlarımız bizimle dalga geçebilir ama yine de doğruyu söyler.

EK K: Araştırma İzin Onay Bildirimi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.99-65439396
Konu : Araştırma İzni

09.12.2022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

- İlgi: a) 01.12.2022 tarihli ve 2544642 sayılı yazınız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Hülya ŞİPAR'ın "**İlkokul 3. Sınıf Öğrencileri İçin Değerlere Yönelik Çocuklarla Felsefe Etkinlikleri**" konulu tezi kapsamında merkez ilçelere bağlı okullarda uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Harun FATSA
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

EK L: Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00002534402
Konu : Hülya ŞİPAR Hk. (Etik Komisyon İzni)

25.11.2022

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 07.11.2022 tarihli ve E-51944218-300-00002498162 sayılı yazımız.

Enstitümüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi yüksek lisans programı öğrencilerinden Hülya ŞİPAR'ın Dr. Öğr. Üyesi Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR danışmanlığında yürüttüğü "İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencileri İçin Değerlere Yönelik Çocuklarla Felsefe Etkinlikleri" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 22 Kasım 2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

EK-M: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- * başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

25/07/2024

Hülya ŞİPAR

EK-N: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

25/07/2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: İlkokul 3.Sınıf Öğrencileri İçin Değerlere Yönelik Çocuklar İçin Felsefe Uygulamaları

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
22/07/2024	170	201853	26/06/2024	%17	2420770761

Uygulanan filtreler:

- Kaynaklar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Hülya ŞİPAR

Öğrenci No.: N21134329

Ana Bilim Dalı: Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Programı: Sınıf Eğitimi

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

İmza

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Dr. Öğretim Üyesi, Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR

EK-O: Thesis/Dissertation Originality Report

25/07/2024

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Primary Education

Thesis Title: Practices of Philosophy for Children About Values for Primary school The Third Grade Students

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
22/07/2024	170	201853	26/06/2024	%17	2420770761

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Hülya ŞİPAR

Student No.: N21134329

Department: Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Program: Sınıf Eğitimi

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED

Dr. Öğretim Üyesi, Nihan AKKOCAOĞLU ÇAYIR

EK-Ö: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

25/07/2024

(imza)

Hülya ŞİPAR

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir
*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

